

פני המנורה

מסכת מכות

דרך חדשה בלימוד הגמרא

שאול יונתן וינגורט

www.peneyhamenora.com

תוכן העניינים

4 | מבוא: מהי שיטת "פני המנורה"?

פרק ראשון

6 | סוגיה ראשונה: עונשם של עדים זוממים

א. עדים זוממים שאין עושים בהם דין הזמה אלא לוקים על עדותם * ב. עדים זוממים שאומדים כמה הם העידו * ג. רב יהודה בשם שמואל: המתנה על מה שכתוב בתורה – תנאו בטל * ד. המלוה את חבירו סתם * ה. רב יהודה בשם רב: הפותח בית הצואר בשבת, שלשה לוגין מים, חבית מלאה מים * ו. מלקות בעדים זוממים משום 'לא תענה' * ז. משלשין בממון *

14 | סוגיה שניה: העדות

א. עד שיזימו את עצמן * ב. עד שיגמר הדין * ג. הרגו – אין נהרגין * ד. אזהרה, מלקיות, גליות מן הדין * ה. אין נהרגין עד שיזמו שניהם * ו. על פי שנים עדים או שלשה * ז. נגמר הדין *

פרק שני

22 | סוגיה שלישית: גלות של ההורג נפש בשגגה

א. כיצד הרג ההורג נפש בשגגה * ב. היכן נהרג בשגגה? * ג. "אשר יבוא את רעהו" רשות * ד. "עוד טומאתו" מכל מקום * ה. קציר העומר – מצוה לקצור ולהביא * ו. מי גולה על ידי מי? * ז. מי אינו גולה? *

29 | סוגיה רביעית: להיכן גולין? הדרך לעיר מקלט

א. ערי מקלט בעבר הירדן ובארץ כנען * ב. ששת קולטות כאחד * ג. תלמיד ורב * ד. "ומי אוהב בהמון – לו תבואה" * ה. עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים. שמחתי באמרים לי בית ה' נלך * ו. ומכוונות להן דרכים * ז. תכין לך הדרך *

34 | סוגיה חמישית: ומוסרין להן שני תלמידי חכמים

א. ומוסרין להן שני תלמידי חכמים * ב. וידברו אליו * ג. עיר שרובה רוצחים * ד. עיר שאין בה זקנים * ה. פרשת רוצחים בספר יהושע * ו. הוא מדבר על ידי עצמו * ז. בתחילה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט *

38 | סוגיה שישית: הכהן הגדול

א. מי מחזיר את הרוצח? * ב. כדי שיתפללו על בניהם * ג. קללת חכם אפילו בחנם * ד. קללת חכם אפילו על תנאי * ה. נידוי על תנאי * ו. מיתת כהן גדול * ז. נגמר דינו בלא כהן גדול *

42 | סוגיה שביעית: שהותו של הרוצח בעיר מקלט

א. אינו יוצא משם * ב. רוצח שיצא חוץ לתחום * ג. גואל הדם נהרג עליו * ד. מי שיצא מעיר מקלט בשוגג * ה. בן אינו נעשה גואל הדם * ו. אף אחר הנוף * ז. בעיר המקלט *

פרק שלישי

47 | סוגיה שמינית: קדושה

א. איסורי ביאה * ב. טומאה במקדש * ג. לא תעשה שקדמו עשה * ד. התראת ספק * ה. לא תעשה שיש בה קום עשה * ו. איסורי אכילה בחולין * ז. נבילות וטריפות שקצים ורמשים *

55 | סוגיה תשיעית: אכילת קודש

א. אכילת טבל ומעשר שני שלא נפדה * ב. הגדרת ברייה * ג. בכורים – הנחה מעכבת בהן וקריאה אין מעכבת * ד. אכל מחטאת ואשם לפני זריקה * ה. בכורים – הנחה מעכבת וקרייה אין מעכבת * ו. קדשים ומעשר שני חוץ למקומם * ז. – השובר את העצם בפסח, והנוטל אם על הבנים *

63 | סוגיה עשירית: הקורח והמשיחית והשורט

א. הקורח * ב. והמקיף * ג-ד-ה. הניקף * ו. והמשחית * ז. והשורט *

66 | סוגיה אחת עשרה: איזה מעשה מחייב מלקות?

א. כמה חייב על גילוח והשחתה * ב. הכותב כתובת קעקע * ג-ד-ה. אפר על גבי מכנו * ו. התראה מחלקת * ז. פושט ולובש *

69 | סוגיה שתים עשרה: חיוב כמה מלקות

על מעשה אחד

א-ב. חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין * ג. החופה בכלאים לוקה * ד. ולילקי נמי * ה. שור פסולי המוקדשים * ו-ז. הלובש כלאים *

72 | סוגיה שלוש עשרה: המלקות עצמן

א. במספר ארבעים * ב. חזן הכנסת * ג. רצועה של עגל * ד. סמיכות * ה. ושתי רצועות של חמור * ו. המכה * ז. מת או נתקלקל *

77 | סוגיה ארבע עשרה: חייבי כריתות שלקו

א. רבי חנניה בן גמליאל: חייבי כריתות שלקו * ב. רבי חנניה בן גמליאל: העושה מצוה אחת * ג. הופיע רוח הקודש * ד. דרש רבי שמלאי * ה. גזירות גזר משה רבינו על ישראל * ו. היושב ולא עבר עבירה * ז. הפורש מן העבירה *

מהי שיטת "פני המנורה"?

התלמוד הוא ערוך.

אחרי עשרות שנים של חיפוש נוסחאות שונות של התלמוד, ניתן לומר בבירור, שלא היה תלמוד שונה בבתי מדרש שונים. הבסיס זהה בכל מקום, וגם אם ניתן להבחין בית בתי מדרש שונים, הרי זה רק בדרך העברת הדברים. מטעם זה, ברור גם שאין בתלמוד רק 'הקלטה' של מה שהיה בבית המדרש, ובכל סוגיה ניתן לראות כיצד יש דברים שנכנסו לתוכה, ודברים שנותרו בחוץ.

אם כן, מהי התבנית בה ערוך התלמוד?

מתוך עיון במאות סוגיות עולה, שהתבנית בה ערך רב אשי את התלמוד היא תבנית אחידה – בתחילה ובסוף כל סוגיה הוא העמיק ופירש את דברי המשנה, ואילו מרכז הסוגיה עוסק בדברים אחרים, שעל אף שיש ממשק בינם לבין המשנה, או הגמרא שעליה, עומד המרכז בפני עצמו.

כדי לעמוד על הסוד בו ערוכה כל סוגיה בתלמוד הבבלי צריך, קודם כל, להגדיר מהי סוגיה – היכן היא מתחילה והיכן היא מסתיימת. לא כל קטע לימוד הוא סוגיה, וניתן להגדיר את ראשה וסופה של הסוגיה רק דרך לימוד טוב של המשנה עליה נסובה הגמרא. יש ללמוד היטב את המשנה – ההלכה – ולהבחין במבנה בו היא בנויה, כולל התקבולת בין הרישא לסיפא, ורק לאחר מכן לראות מה הוסיף רב אשי במרכז הסוגיה, וכיצד מרכז זה משליך על הסוגיה כולה.

עיון בסוגיה כולה מראה על כך, שהדברים לא באו רק בדרך 'גלגול' – מתוך שעסקנו בנושא מסוים עוברים לדבר על נושא דומה – אלא שפירוש המשנה הוא עמוק יותר כאשר האגדה מצטרפת להלכה. לפעמים זו אגדה מעולם אחר

(‘אמר רב...’ או ‘מעשה’), ולפעמים זו משנה או ברייתא ממקום אחר (‘תנן התם’ או ‘תנא’), לפעמים זו ‘אגדה’ שהיינו מגדירים אותה ככזו, ולפעמים זו ‘הלכה’ אך בהקשר בו היא מופיעה בסוגיה זהו איננו פירוש למשל.

ויש להעיר, בתלמוד הבבלי שבידינו חלוקת המשניות איננה תואמת את החלוקה לסוגיות, ובכתבי יד שונים בכלל לא הופיעו המשניות, או שכל המשניות של הפרק באו בתחילתו. לפיכך, הבאנו את המשניות כאן בתוך סוגריים, על פי החלוקה של שיטת “פני המנורה”, גם אם בדפוסים באו המשניות במקום אחר.

*

תורה שבכתב בנויה מדינים וסיפורים – וכפי שאמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה ב”בראשית” אלא ב”החודש הזה לכם”, ומה טעם פתח בבראשית? משום (תהילים קיא, ו) “כח מעשיו הגיד לעמו” (בראשית א, א וברש”י). גם תורה שבעל פה בנויה מהלכות ואגדות. במשנה באו הלכות התורה שבעל פה, והרמב”ם הראה את היד החזקה כדי לכלול את כל הדינים שהתחדשו עד ימיו, ואחריו באו פוסקים רבים עד ימינו. ואילו האגדות פוזרות במדרשי האגדה הרבים, ובספרי המחשבה והדרוש עד ימינו.

התלמוד הבבלי מיוחד בזה, שהוא כלול מהכל (סנהדרין כה, א), ויש בו גם את ההלכות (שנלקטו בהלכות הרי”ג), וגם את האגדות (שנלקטו ב”עין יעקב”), אך בדרך כלל רואים בתלמוד משהו ‘מבולבל’, ולא שמים לב לסדר הנפלא בו הוא ערוך ולקשר העמוק שיש בו בין הלכה ואגדה.

בשיטת ‘פני המנורה’ נראה, כיצד כל סוגיה בנויה משבעה חלקים – השנים הראשונים (א-ב) מקבילים לשנים האחרונים (ו-ז), והם עוסקים במשנה ובפירושה, ואילו שלשת החלקים האמצעיים (ג-ה) אינם עוסקים במשנה, והתבוננות בהם מולידה תובנות חדשות ביחס לנושא בו הסוגיה עוסקת. שבעת חלקי הסוגיה יוצרים תבנית של מנורה, והחלק המרכזי שבה הוא “פני המנורה”.

כדי לא להשאיר תובנה זו בגדר דרשה בלבד הבאנו את כל לשון הגמרא על פי החלוקה שהצענו. כלומר, בסיס הדברים כתוב בתוך המנורה שבתחילת כל סוגיה. הרחבנו מעט ב”כמה מילים”, ולאחר מכן הבאנו את לשון הגמרא כולה. שיטה זו מקלה מאוד גם על זיכרון הגמרא, וניתן לעבור במהירות על כל 14 הסוגיות במסכת מכות.

סוגיה ראשונה: עונשם של עדים זוממים

						
ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
משלשין בממון	מלקות בעדים זוממים משום לא תענה	הפוחת בית הצוואר בשבת חייב חטאת	סתם הלוואה שלשים יום	המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל	עדים זוממין שאומדין כמה הנזק בעדותם	עדים זוממין שלוקים על עדותם

בכמה מילים: בתורה ישנו עונש לעדים זוממים – "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו". ואולם, ישנו עונש נוסף לכל מי שמעיד עדות שקר – "לא תענה ברעך עד שקר". בחלק השני של הסוגיה דנים האם לוקים על לאו זה? לשיטת רבי מאיר לוקים, ולשיטת חכמים לא לוקים. לפי כולם, המלקות הם לכל אחד, ואילו התשלום מצטרף בין כל העדים. בחלק הראשון של הסוגיה בא דין מלקות לעדים זוממים כאשר אי אפשר לקיים בהם כאשר זמם, ותשלום מיוחד שהעדים הזוממים משלמים כשצריך אומדן מיוחד לעדותם. במרכז הסוגיה באו דברי רב יהודה בשם רב ושמואל, ועולות שם שתי התייחסויות לדיני התורה – לשיטת רב חוקי התורה מוחלטים ואינם משתנים לפי האדם, ואילו לפי שמואל אדם יכול להתנות על מה שכתוב בתורה בדרכים מסויימות.

[א. עדים זוממים שאין עושים
בהם דין הזמה אלא לוקים על
עדותם]

[משנה: כיצד העדים נעשים זוממין?

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה", אין אומרים: יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה ארבעים.

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות", אין אומרים: יגלה זה תחתיו, אלא לוקה ארבעים].

גמ'. הא "כיצד אין העדים נעשים זוממין" מיבעי ליה! ועוד, מדקתני לקמן: אבל אמרו להם: "היאך אתם מעידין, הרי באותו היום אתם הייתם עמנו במקום פלוני" – הרי אלו זוממין, מפלל דאלו אין זוממין! תנא התם קאי: כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה, חוץ מזוממין בת כהן ובועלה, שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת. ויש עדים זוממין אחרים, שאין עושין בהן דין הזמה כל עיקר, אלא מלקות ארבעים, כיצד? "מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה", אין אומרים: יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה את הארבעים.

מנהגי מילי: אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי שמעון בן לקיש: דאמר קרא: "ויעשיתם לו כפאשר זמם", "לו" – ולא לזרעו. וליפסלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעיה! בעינן "כפאשר זמם לעשות", וליכא. בר פדא אומר: קל וחומר, ומה המחלל אינו מתחלל, הבא לחלל ולא חילל – אינו דין שלא יתחלל? מתקיף לה רבינא: אם בן בטלת תורת עדים זוממין! [ב, ב] ומה הסוקל אינו נסקל, הבא לסקול ולא סקל – אינו דין שלא יסקל? אלא מחוורתא כדשינוי מעיקרא.

מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות כו'. מנא הגי מילי? אמר ריש לקיש: דאמר קרא: "הוא ינוס אל אחת הערים" – הוא, ולא זוממין. רבי יוחנן אומר: קל וחומר: ומה הוא, שעשה מעשה – במזיד אינו גולה, הו, שלא עשו מעשה – במזיד אינו דין שלא יגלו? והיא נותנת, (והלא דין הוא): הוא, שעשה מעשה – במזיד לא ליגל, כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה. הו, שלא עשו מעשה – במזיד נמי ליגלו, כי היכי דליהוי להו כפרה! אלא מחוורתא כדריש לקיש.

אמר עולא: רמז לעדים זוממין מן התורה מנין? רמז לעדים זוממין! והא כתיב: "ויעשיתם לו כפאשר זמם"! אלא: רמז לעדים זוממין שזוקין מן התורה, מנין? דכתיב: "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע. והיה אם בן הכות הרשע". משום והצדיקו את הצדיק – והרשיעו את הרשע, והיה אם בן הכות הרשע? אלא: עדים

שֶׁהִרְשִׁיעוּ אֶת הַצִּדִּיק, וְאֵתוּ עֲדִים אַחֲרָיו וְהִצְדִּיקוּ אֶת הַצִּדִּיק דְּמַעֲיֻקְרָא, וְשׁוּיָנְהוּ לְהִגִּי רְשָׁעִים, "וְהִיָּה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע". וְתִפּוֹק לִיָּה מִ"לֹא תַעֲנֶה"! מִשּׁוּם דְּהִי לֹא שָׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְכָל לֹא שָׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה אִין לֹקִין עָלָיו.

תִּנּוּ רַבָּנּוּ: אֲרַבְעָה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּעָדִים זֻמָּמִין: אִין נַעֲשִׂין בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חִלּוּצָה, וְאִין גּוֹלִין לְעָרִי מְקַלֵּט, וְאִין מְשַׁלְמִין אֶת הַכּוֹפֵר, וְאִין נִמְכָּרִין בְּעֶבֶד עֲבָרִי. מִשּׁוּם **רַבִּי עֲקִיבָא** אָמַר: אִף אִין מְשַׁלְמִין עַל פִּי עֲצָמוֹ.

אִין נַעֲשִׂין בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חִלּוּצָה – כְּדָאֲמַר.

וְאִין גּוֹלִין לְעָרִי מְקַלֵּט – כְּדָאֲמַר. וְאִין מְשַׁלְמִין אֶת הַכּוֹפֵר – קֶסֶרֶבִּי: כּוֹפֵרָא – כְּפָרָה, וְהִי לֹא בְּנִי כְּפָרָה גִּינְהוּ. מֵאֵן תִּנָּא כּוֹפֵרָא כְּפָרָה? אָמַר **רַב חֲסִידָא**: רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הִיא, דִּתְנִיָּא: "וְנָתַן פְּדִין נָפֶשׁוֹ" – דְּמִי נִיזָק. **רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה** אָמַר: דְּמִי מִזִּיק. מֵאִי לֹא בָּהָא קָא מִיפְּלָגִי? דְּמַר סָבֵר: כּוֹפֵרָא מְמוּנָא, וְמַר סָבֵר: כּוֹפֵרָא כְּפָרָה? אָמַר **רַב פִּפְא**: לֹא, דְּכּוֹלִי עֲלֵמָא כּוֹפֵרָא כְּפָרָה, וְהָכָא בָּהָא קָא מִיפְּלָגִי, מַר סָבֵר: בְּדִנְיָק שְׂיִימִינוּ, וְמַר סָבֵר: בְּדִמְזִיק שְׂיִימִינוּ. מֵאִי טַעֲמִיָּהוּ דְּרַבָּנּוּ? נֶאֱמַר הִשְׁתָּה לְמַטָּה, וְנֶאֱמַר הִשְׁתָּה לְמַעְלָה. מַה לְהֵלֵן – בְּדִנְיָק, אִף כָּאן – בְּדִנְיָק. וְרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל: "וְנָתַן פְּדִין נָפֶשׁוֹ" כְּתִיב. וְרַבָּנּוּ: אִין, "פְּדִין נָפֶשׁוֹ" כְּתִיב, מִיָּהוּ כִּי שְׂיִימִינוּ, בְּדִנְיָק שְׂיִימִינוּ.

וְאִין נִמְכָּרִין בְּעֶבֶד עֲבָרִי. סָבֵר **רַב הִמְנוּנָא** לְמִימַר: הִגִּי מִלֵּי הִיכָא דְּאִית לִיָּה לְדִידִיָּה, דְּמִיגוֹ דְּאִיָּהוּ לֹא נִזְדָּבֵן – אִינְהוּ נָמִי לֹא מִיזְדָּבְנוּ. אֲבָל הִיכָא דְּלִית לִיָּה לְדִידִיָּה, אִף עַל גַּב דְּאִית לָהּ לְדִידִיָּהוּ – מִיזְדָּבְנוּ. אָמַר לִיָּה **רַבָּא**: וְלִימְרוּ לִיָּה: אִי אֲנִתְ הָוָה לָךְ מִי הָוָה מִיזְדָּבְנָת? אָנּוּ נָמִי לֹא מִיזְדָּבְנִין. אֲלֵא סָבֵר **רַב הִמְנוּנָא** לְמִימַר: הִגִּי מִלֵּי הִיכָא דְּאִית לִיָּה אוֹ לְדִידִיָּה אוֹ לְדִידִיָּהוּ, אֲבָל הִיכָא דְּלִית לִיָּה לֹא לְדִידִיָּה וְלֹא לְדִידִיָּהוּ – מִזְדָּבְנִי. אָמַר לִיָּה **רַבָּא**: "וְנִמְכָּר בְּגִבְתּוֹ", אָמַר רַחֲמָנָא – בְּגִבְתּוֹ, וְלֹא בְּזִמְמוֹ.

מִשּׁוּם **רַבִּי עֲקִיבָא** אָמַר וְכוּ'. מֵאִי טַעֲמָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא? קֶסֶרֶבִּי קֶנְסָא הוּא, וְקֶנְסֵא אִין מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ. אָמַר **רַבָּה**: תִּדַּע, שְׁהָרִי לֹא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה, [וְנִיחָגִים] וּמְשַׁלְמִין. אָמַר **רַב נַחֲמָן**: תִּדַּע, שְׁהָרִי קָמוֹן בֶּיַד בְּעָלִים, וּמְשַׁלְמִים. [ג, א] מֵאִי נִיָּה, דְּלֹא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה? הִינּוּ דְּרַבָּה! אִימָא: "וְכֵן אָמַר רַב נַחֲמָן".

אָמַר **רַב יְהוּדָה אָמַר רַב**: עַד זֻמָּם מְשַׁלֵּם לְפִי חֶלְקוֹ. מֵאִי "מְשַׁלֵּם לְפִי חֶלְקוֹ"? אִילִימָא דְּהָאִי מְשַׁלֵּם פִּלְגָא וְהָאִי מְשַׁלֵּם פִּלְגָא, תְּנִינָא: מְשַׁלְשִׁין בְּמָמוֹן, וְאִין מְשַׁלְשִׁין בְּמִלְקוֹת! אֲלֵא: כְּגוֹן דְּאִיתִּזּוּם חַד מִינִיָּהוּ, דְּמְשַׁלֵּם פִּלְגָא דִּידִיָּה, וּמִי מְשַׁלֵּם; וְהָא תְּנִינָא: אִין עַד זֻמָּם מְשַׁלֵּם מָמוֹן עַד שְׂיִזְמוּ שְׁגִיָּהֶם! אָמַר **רַבָּא**: בְּאֹמַר

"עדות שקר העדתי". כל כמיניה? כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד! אלא באומר: "העדנו והוזמנו בבית דין פלוני". כמאן – דלא כרבי עקיבא, דאי כרבי עקיבא, הא אומר: אף אינו משלם על פי עצמו! אלא באומר "העדנו והוזמנו בבית דין פלוני וחוייבנו ממוז". סלקא דעתך אמינא: כיון דלחבריה לא מצוי מחייב ליה, איהו נמי לא מחייב, קא משמע לן.

[ב. עדים זוממים שאומדים כמה הם העידו]

[משנה: "מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה", וכלא בין היום ובין למחר, סופו ליתן לה כתובתה. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו, שאם נתאלמנה או נתגרשה, ואם מתה, יירשנה בעלה.

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב להבירו אסף זז, על מנת ליתן לו מקאן ועד שלשים יום", והוא אומר, "מקאן ועד עשר שנים". אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהי בידו אסף זז, בין נותנו מקאן ועד שלשים יום, בין נותנו מקאן ועד עשר שנים].

גמ'. כיצד שמיין? אמר רב חסדא: בבעל. רב נתן בר אבשיא אומר: באשה. אמר רב פפא: באשה ובכתובתה.

מתני'. "מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב להבירו אסף זז, על מנת ליתן לו מקאן ועד שלשים יום", והוא אומר, "מקאן ועד עשר שנים". אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהי בידו אסף זז, בין נותנו מקאן ועד שלשים יום, בין נותנו מקאן ועד עשר שנים.

גמ'. אמר רב יהודה אמר שמואל: המלוה את חבירו לעשר שנים – שביעית משמטתו. [ג, ב] ואף על גב דהשתא לא קרינו ביה "לא יגש", סוף אתי לדי "לא יגש". מתיב רב כהנא: אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהי אסף זז בידו בין ליתן מקאן ועד שלשים יום, ובין ליתן מקאן ועד עשר שנים. ואי אמרת שביעית משמטתו – כולו נמי בעי שלומי ליה! אמר רבא: הכא במאי עסקינו – במלוה על המשכון, ובמוסר שטרותיו לבית דין. דתנו: המלוה על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין – אין משמיטין.

איכא דאמרי, אמר רב יהודה אמר שמואל: המלוה את חבירו לעשר שנים – אין שביעית משמטתו. ואף על גב דאתי לדי "לא יגש", השתא מיהא לא קרינו ביה "לא יגש". אמר רב כהנא: אף אנו נמי תנינא: אומדין כמה אדם רוצה ליתן

ויהיו אֵלָיו זֶה בְּיָדוֹ, בֵּין לִיתֵן מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבֵין לִיתֵן מִכָּאן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים. וְאִי אֶמְרַת שְׂבִיעִית מְשֻׁמְטוֹ – כּוֹלֵהוּ נָמִי בְּעוֹ שְׁלוֹמִי לִיָּה. אָמַר **רַבָּא**: הֵכָא בְּמַאי עֲסָקִינוּ – בְּמַלְוָה עַל הַמְשָׁכּוֹן, וּבְמוֹסַר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין, דְּתַנּוּ: הַמְלֻוָּה עַל הַמְשָׁכּוֹן, וְהַמוֹסַר שְׁטָרוֹתָיו לְבֵית דִּין – אֵין מְשֻׁמֵּיטִין.

[ג. רב יהודה בשם שמואל:
המתנה על מה שכתוב בתורה
– תנאו בטל]

וְאָמַר **רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל**: הָאוֹמֵר לְחֲבִירוֹ "עַל מְנַת שְׁלֹא תִשְׁמְטֵנִי שְׂבִיעִית" – שְׂבִיעִית מְשֻׁמְטָה. לִימָא קְסִבָּר שְׁמוּאֵל: מַתְנָה עַל מָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה הוּא, וְכָל הַמַּתְנָה עַל מָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה – תִּנְאוּ בְּטַל? וְהָאֵיתְמַר, הָאוֹמֵר לְחֲבִירוֹ: "עַל מְנַת שְׁאִין לָךְ עָלִי אוֹנְאָה", **רַב** אוֹמֵר: יֵשׁ לוֹ עָלָיו אוֹנְאָה, וְשְׁמוּאֵל אוֹמֵר: אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנְאָה. הָאֵיתְמַר עֲלֶיהָ, אָמַר **רַב עֲנָן**: לְדִידִי מִפְּרָשָׁא לִיָּה מִיָּנִיָּה דְשְׁמוּאֵל, "עַל מְנַת שְׁאִין לָךְ עָלִי אוֹנְאָה" – אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנְאָה. "עַל מְנַת שְׁאִין בּוֹ אוֹנְאָה" – הֲרִי יֵשׁ בּוֹ אוֹנְאָה. הֵכָא נָמִי, "עַל מְנַת שְׁלֹא תִשְׁמְטֵנִי בְּשְׂבִיעִית" – אֵין שְׂבִיעִית מְשֻׁמְטָה. "עַל מְנַת שְׁלֹא תִשְׁמְטֵנִי שְׂבִיעִית" – שְׂבִיעִית מְשֻׁמְטָה.

[ד. המלוה את חבירו סתם]

תִּנְאוּ: הַמְלֻוָּה אֶת חֲבִירוֹ סִתָּם – אֵינוֹ רָשָׁאי לְתוֹבְעוֹ פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. סִבֵּר **רַבָּה בְּרַב חֲנָה קָמִיָּה דְּרַב לָמִיר**: הֵנִי מִלִּי בְּמַלְוָה בְּשֻׁטָּר, דְּלֹא עֲבַד אִינִישׁ דְּטָרַח דְּכִתְבַּב שֻׁטָּר בְּצִיר מִתְּלִיתֵין יוֹמִין, אֲבָל מַלְוָה עַל פֶּה – לֹא. אָמַר לִיָּה **רַב**: הֵכִי אָמַר **חֲבִיבִי**: אֶחָד הַמְלֻוָּה בְּשֻׁטָּר וְאֶחָד הַמְלֻוָּה עַל פֶּה.

תִּנְיָא נָמִי הֵכִי: הַמְלֻוָּה אֶת חֲבִירוֹ סִתָּם – אֵינוֹ רָשָׁאי לְתוֹבְעוֹ פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, אֶחָד הַמְלֻוָּה בְּשֻׁטָּר וְאֶחָד הַמְלֻוָּה עַל פֶּה.

אָמַר לִיָּה **שְׁמוּאֵל לְרַב מַתְנָה**: לֹא תִיתִיב אֲפִרְעִיד עַד דְּמִפְרָשְׁתָּ לָּהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא: מְנָא הָא מִילְתָּא דְאַמּוֹר רַבְנָן: הַמְלֻוָּה אֶת חֲבִירוֹ סִתָּם אֵינוֹ רָשָׁאי לְתוֹבְעוֹ פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, אֶחָד הַמְלֻוָּה בְּשֻׁטָּר וְאֶחָד הַמְלֻוָּה עַל פֶּה? אָמַר לִיָּה: דְּכִתְיִב "קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה", מִפְּשֻׁמְעַ שְׁנֵי אָמַר "קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁמִטָּה? אֵלָּא מָה תְּלֻמוּד לֹאמַר "שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה"? לֹאמַר לָךְ: [וְשׁ] שְׁמִטָּה אַחֲרַת שֶׁהִיא כְּזוֹ, וְאִיזוֹ – זֶה הַמְלֻוָּה אֶת חֲבִירוֹ סִתָּם, שְׁאֵינוֹ רָשָׁאי לְתוֹבְעוֹ בְּפְחוֹת מִשְׁלֹשִׁים

יום. דאָמער מ'ר: שְׁלֵשִׁים יום בַּשָּׁנָה חָשׁוּב שָׁנָה.

[ה. רב יהודה בשם רב: הפותח
בית הצואר בשבת, שלשה לוגין
מים, חבית מלאה מים]

ואמר **רב יהודה אמר רב**: הפותח בית הצואר בשבת – חייב חטאת. מתקיף לה **רב כהנא**: וכי מה בין זה למגופת חבית? אמר ליה: זה חבור, וזה אינו חבור.

ואמר **רב יהודה אמר רב**: שלשת לוגין מים שגפול לתוכן קורטוב של יין, ומראיהו כמראה יין, ונפלו למקנה – לא פסקוהו. מתקיף לה **רב כהנא**: וכי מה בין זה למי צבעו? דתנו: רבי יוסי אומר: מי צבע פוסלין את המקנה בשלשת לוגין. אמר ליה **רבא**: התם "מאי דצבעא" מקרי, הכא "חמרא מזיגא" מקרי. והתני **רבי חייא**: הורידו את המקנה! אמר **רבא**: לא קשיא, הא רבי יוחנן בן נורי, הא רבנן, דתנו: שלשת לוגין מים [ה, א] חסר קורטוב, שגפול לתוכן קורטוב יין, ומראיהו כמראה יין, ונפלו למקנה – לא פסקוהו. וכן שלשה לוגין מים חסר קורטוב, שגפול לתוכן קורטוב חלב, ומראיהו כמראה מים, ונפלו למקנה – לא פסקוהו. **רבי יוחנן בן נורי** אומר: הכל הולך אחר המראה. הא מיבעיא בעי לה רב פפא. דבעי **רב פפא**: רב תני: "חסר קורטוב" ברישא, אבל שלשה לוגין, לתנא קמא פסלי, ואתא רבי יוחנן למימר: הכל הולך אחר המראה, ורב אומר כרבי יוחנן בן נורי. או דלמא רב לא תני: "חסר קורטוב" ברישא, ורבי יוחנן בן נורי – כי פליג, אסיפא הוא דפליג, ורב דאמר – כדברי הכל? לרב פפא מיבעיא ליה, לרבא פשיטא ליה.

אמר **רב יוסף**: לא שמינעא לי הא שמעתא. אמר ליה **אבוי**: אתא אמרת לה ניהלן, והכי אמרת ניהלן, דרב לא תני "חסר קורטוב" ברישא, ורבי יוחנן אסיפא פליג, ורב דאמר כדברי הכל.

ואמר **רב יהודה אמר רב**: חבית מליאה מים שגפלה לים הגדול, הטובל שם – לא עלתה לו טבילה. חיישינן לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד. ודוקא לים הגדול, דקאי וקיימא, אבל נהרא בעלמא – לא.

תניא נמי הכי: חבית מליאה יין שגפלה לים הגדול, הטובל שם – לא עלתה לו טבילה. חיישינן לשלשה לוגין שאובין שלא יהו במקום אחד. וכן כפר של תרומה שגפול שם – טמא. מאי "וכן"? מהו דתימא, התם אוקי גברא אחזקיה, הכא אוקי תרומה אחזקה, קא משמע לן.

[ו. מלקות בעדים זוממים משום

‘לא תענה’]

[משנה: “מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז”, ונמצאו זוממין – לוקין ומשלמין, שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: כל המשלם – אינו לוקה.

”מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות ארבעים”, ונמצאו זוממין – לוקין שמונים, משום: “לא תענה ברעך עד שקר”, ומשום: “ועשיתם לו כאשר זמם”, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין לוקין אלא ארבעים].

[ד, ב] גמ'. בשלמא לרבנן. “כדי רשעתו” כתיב, משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות. אלא רבי מאיר מאי טעמא? אמר עולא: גמר ממוציא שם רע. מה מוציא שם רע – לוקה ומשלם, אף כל – לוקה ומשלם. מה למוציא שם רע, שפן קנס! סבר לה פרבי עקיבא, דאמר: גידים זוממין – קנסא הוא.

איכא דמתני להא דעולא אהא דתניא: “לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר, וגו’” – בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקין עליו, דברי רבי יהודה. רבי עקיבא אומר: לא מן השם הוא זה, אלא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. מפלל דרבי יהודה סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, מנא ליה? אמר עולא: גמר ממוציא שם רע. מה מוציא שם רע לאו שאין בו מעשה – לוקין עליו, אף כל לאו שאין בו מעשה – לוקין עליו. מה למוציא שם רע, שפן לוקה ומשלם! אלא אמר ריש לקיש: גמר מעדים זוממין. מה גידים זוממין לאו שאין בו מעשה – לוקין עליו, אף כל לאו שאין בו מעשה – לוקין עליו. מה לעדים זוממין, שפן אין צריכין התרצה! מוציא שם רע יוכיח. וחסור הדין: לא ראי זה כראי זה, ולא ראי זה כראי זה. הצד השונה שבהן – לאו שאין בו מעשה ולוקין עליו, אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. מה להצד השונה שבהן, שפן קנס! הא לא קשיא: רבי יהודה לא סבר לה פרבי עקיבא. אלא: מה להצד השונה שבהן, שפן יש בהן צד חמור! ורבי יהודה? צד חמור לא פריה.

ורבנן, האי “לא תענה ברעך עד שקר” מאי דרשי ביה? ההוא מיבעי ליה לאזהרה לעדים זוממין. ורבי מאיר, אזהרה לעדים זוממין מנא ליה? אמר רבי ירמיה: נפקא ליה מ”והנשוארים ישמעו וידאו ולא יסיפו עוד”. ורבנן? ההוא מיבעי ליה [ה, א] להכרזה. ורבי מאיר? הכרזה מ”ישמעו וידאו” נפקא.

[ז. משלשין בממון]

[משנה: משלשין בממון ואין משלשין במכובות. כיצד? העידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין – משלשין ביניהם. אבל אם העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין – כל אחד ואחד לוקה ארבעים].

גמ'. מנא הני מילי? אמר אבוי: נאמר "רשע" בחייבי מלקיות, ונאמר "רשע" בחייבי מיתות בית דין. מה להלן – אין מיתה למחצה, אף כאן – אין מלקות למחצה. רבא אמר: בעינן "באשר זמם לעשות לאחיו", וליבא. אי הכי, ממון נמי! ממון מצטרף, מלקות לא מצטרף.

סוגיה שניה: העדות

						
ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
נגמר הדין	על פי שנים עדים או שלושה	אין נהרגין עד שיזומו שניהם	אזהרה, מלקויות, גלויות – מן הדין	הרגו – אין נהרגין	עד שיגמר הדין	עד שיזימו את עצמן

בכמה מילים: מהי העדות של העדים הזוממים? בחלק הראשון של הסוגיה מדגישה המשנה שזו עדות שמזימה את העדים עצמם ולא את עדותם, ונחלקו תנאים אם אפשר להזים יותר מכת אחת של עדים. עוד אמרו, שעדים זוממים נהרגים משיגמר דינם. בחלק השני של הסוגיה נחלקו התנאים בפירוש הפסוק 'על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת', ודנים בשאלה מה קורה אם נגמר הדין והרוצח ברח. במרכז הסוגיה הגמרא מבארת שדין עדים זוממים שונה מכל שאר העדויות, ולא ניתן ללמוד בדרכי ההגיון ממנו ואליו, ולפיכך – אם הרגו אין נהרגין, ואינם נהרגים עד שיזומו שניהם.

[א. עד שיזימו את עצמן]

[משנה: אין העדים נעשים זוממין עד שזימו את עצמן. כיצד? אמרו "מעידין אני באיש פלוני שהרג את הנפֿש". אמרו להם: "היאך אתם מעידין? שהרי נהרג זה או ההורג זה הנה עמנו אותו היום במקום פלוני!" – אין אלו זוממין. אבל אמרו להם: "היאך אתם מעידין? שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני!" – הרי אלו זוממין, ונהרגין על פיהם.

באו אחרים והזימום, באו אחרים והזימום, אפילו מאה – כולם נהרגו. רבי יהודה אומר: איסקטית היא זו, ואינו נהרג אלא כפי הראשונה בלבד].

גמ'. מנא הני מילי? אמר רב אדא: דאמר קרא: "והנה עד שקר העד שקר ענה" – עד שתשקר גופה של עדות. דבי רבי ישמעאל תנא: "לענות בו סרה" – עד שתסרה גופה של עדות.

אמר רבא: באו שנים ואמרו: "במזרח בירה הרג פלוני את הנפֿש", ובאו שנים ואמרו: "והלא במערב בירה עמנו הייתם!", חזינו, אי בדרקיימי במערב בירה מיחזא חזו למזרח בירה – אין אלו זוממין, ואם לאו – הרי אלו זוממין. פשיטא! מהו דתימא: ליחוש לנהורא ברביא, קמשמע לן.

ואמר רבא: באו שנים ואמרו "בסורא בצפרא בחד בשבתא הרג פלוני את הנפֿש", ובאו שנים ואמרו: "בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם בנהרדעא!", חזינו, אי מצפרא לפניא מצי אזיל מסורא לנהרדעא – לא הוו זוממין, ואי לאו – הוו זוממין. פשיטא! מהו דתימא ליחוש לגמלא פרחא, קא משמע לן.

ואמר רבא: באו שנים ואמרו "בחד בשבתא הרג פלוני את הנפֿש", ובאו שנים ואמרו "עמנו הייתם בחד בשבתא, אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפֿש". ולא עוד, אלא אפילו אמרו "ערב שבת הרג פלוני את הנפֿש" – נהרגין, דבעידנא דקא מסהדי, גברא לאו בר קטלא הוא. מאי קא משמע לן? תנינא: לפיכך, נמצאת אחת מהן זוממת – הוא והו נהרגין, והשניה פטורה.

סיפא, "מה שאין כן בגמר דין", איצטריקא ליה: באו שנים ואמרו "בחד בשבתא נגמר דינו של פלוני", ובאו שנים ואמרו "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני". ולא עוד, אלא אפילו אמרו "בתרי בשבתא נגמר דינו של פלוני" – אין אלו נהרגין. דבעידנא דקא מסהדי, גברא בר קטלא הוא.

וכן לענין תשלומי קנס: באו שנים ואמרו "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר", ובאו שנים ואמרו "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר" –

משלמין. ולא עוד, אלא אפילו אמרו "בערב שבת גנב וטבח ומכר" – משלמין, דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא. באו שנים ואמרו "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ונגמר דינו", ובאו שנים ואמרו "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא ערב שבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו", ולא עוד, אלא אפילו אמרו "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר, ובתרי בשבתא נגמר דינו" – אין משלמין, דבעידנא דקא מסהדי גברא בר תשלומין הוא.

רבי יהודה אומר: איסטטטית היא זו פו'. [ה, ב] אי איסטטטית היא זו, אפילו בת ראשונה נמי לא! אמר **רבי אבהו**: שקדמו והרגו. מאי דהוה הוה! אלא אמר **רבא**, הכי קאמר: אם אינה אלא פת אחת – נהרגת, אי איכא טפי – אין נהרגין. הא "בלבד" קאמר! קשיא.

ההיא איתתא דאתאי סהדי ואישתקור, אייתי סהדי ואישתקור. אזלה אייתי סהדי אחריגי דלא אישתקור. אמר **ריש לקיש**: הוחזקה זו. אמר ליה **רבי אלעזר**: אם היא הוחזקה, כל ישאל מי הוחזק? זימנין הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן, אתא פי האי מעשה לקמיה. אמר **ריש לקיש**: הוחזקה זו. אמר ליה **רבי יוחנן**: אם הוחזקה זו – כל ישאל מי הוחזק? הדר חזיה לרבי אלעזר בישות, אמר ליה: שמעת מילי מבר נפחא ולא אמרת לי משמיה?

לימא ריש לקיש דאמר ברבי יהודה, ורבי יוחנן דאמר ברבנן? אמר לה ריש לקיש: אנא דאמרי לה אפילו לרבנן – עד כאן לא קא אמרי רבנן התם, דליכא דקא מהדר. אבל הכא, איכא הא דקא מהדרא. ורבי יוחנן אמר לה: אנא דאמרי אפילו לרבי יהודה – עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם, דאמרינן: "אטו כולי עלמא גבי הגי הוו קיימי?", אבל הכא, הגי ידעי בסהדותא, והגי לא ידעי בסהדותא.

[ב. עד שיגמר הדיו]

[משה: אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדיו. שהרי הצדוקין אומרים: עד שיהרג, שנאמר "נפש תחת נפש". אמרו להם חכמים: והלא כבר נאמר "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", והרי אחיו קיים! ואם כן למה נאמר "נפש תחת נפש"? יכול משעה שקבלו עדותו יהרגו: תלמוד לומר: "נפש תחת נפש", הא אינם נהרגין עד שיגמר הדיו].

[ג. הרגו – אין נהרגין]

גמ'. תנא, בריבי אומר: לא הרגו – נהרגי, הרגו – אין נהרגי. אמר אביי: בני, לאו קל וחומר הוא? אמר לו: לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין.

[ד. אזהרה, מלקיות, גליות מן הדין]

דתניא: "איש אשר יקח [את] אחתו בת אביו או בת אמו", אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו. בת אמו ובת אביו מניין? תלמוד לומר: "ערוות אחתו גלה". עד שלא יאמר יש לי בדין: אם ענש על בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו – בת אביו ובת אמו לא כל שכן? הא למדת שאין עונשין מן הדין.

עונש שמענו, אזהרה מניין? תלמוד לומר "ערוות אחתו בת אביו או בת אמו". אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו. בת אביו ובת אמו מניין? תלמוד לומר: "ערוות בת אשת אביו מולדת אביו אחתו הוא". עד שלא יאמר יש לי מן הדין: מה אם הזהיר על בת אמו שלא בת אביו, ובת אביו שלא בת אמו, בת אביו ובת אמו לא כל שכן? הא למדת שאין מזהירין מן הדין.

חייבי מלקיות מניין – תלמוד לומר "רשע" "רשע".

חייבי גליות מניין – אתיא "רצח" "רצח".

[ה. אין נהרגין עד שיזמו שניהם]

תניא, אמר רבי יהודה בן טבאי: אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים. שהיו אומרים: אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנדון. אמר לו שמעון בן שטח: אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי, שהרי אמרו חכמים: אין העדים זוממין נהרגין עד שיוזמו שניהם, ואין לוקין עד שיוזמו שניהם. מיד קבל עליו רבי יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח. וכל ימיו של רבי יהודה בן טבאי היה משפטיח על קברו של אותו העד, והיה קולו נשמע, וכסבורין העם לומר: קולו של הרוג. אמר: קולי שלי הוא, תדעו – למחר הוא מת, אין קולו נשמע.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: דלמא בדינא קם בהדיה, אי נמי פיוסי פייסיה.

[ו. על פי שנים עדים או שלשה]

[משנה: "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת" – אם מתקיימת העדות בשנים לפה פרת הפתוב בשלשה? אלא להקיש שלשה לשנים: מה שלשה מזימין את השנים, אף השנים יזומו את השלשה. ומנן אפילו מאה? תלמוד לומר "עדים".]

רבי שמעון אומר: מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין – אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתם זוממין. ומנן אפילו מאה – תלמוד לומר "עדים".

רבי עקיבא אומר: לא בא השלישי להקל, אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו. ואם כן ענש הפתוב לנטפל לעוברי עברה כעוברי עברה – על אחת כמה וכמה! ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה.

[ו, א] אמר **רבי יוסי**: כמה דברים אמורים – בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות – תתקיים העדות בשאר. **רבי** אומר: אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות.

ואימתי – בזמן שהתרו בהן. אבל בזמן שלא התרו בהן, מה יעשו שני אחיו שראו באחד שהרג את הקפיש?

היו שנים רואין אותו, מחלון זה, ושנים רואין אותו מחלון זה, ואחד מתרה בו באמצע, בזמן שמקצתו רואין אלו את אלו – הרי אלו עדות אחת, ואם לאו – הרי אלו שתי עדיות. לפיכך, אם נמצאת אחת מהן זוממת – הוא זהו נהרגין והשניה פטורה.

רבי יוסי אומר: לעולם אין נהרגין עד שיהיו שני עדיו מתרין בו, שנאמר "על פי שנים עדים".

דבר אחר: "על פי שנים עדים" – שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן.

גמ'. אמר **רבא**: והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור. אמר ליה **רב אחא מדפתי לרבינא**: מכדי תוף כדי דיבור היכי דמי – כדי שאילת תלמיד לרב. מאה טובא הו! אמר ליה: כל חד וחד בתוך כדי דיבור של חבירו.

רבי עקיבא אומר לא בא שלישי כו'. ומה שנים כו'. אמר ליה **רב פפא לאבוי**: אלא מעתה, הרוג יציל! כשהרגו מאחוריו. נרבע יציל! כשנרבעו מאחוריו. הורג ורובע יצילו! אישתיק. כי אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: "יקום דבר" – במקומי דבר הפתוב מדבר.

אמר **רבי יוסי**: במה דברים אמורים. כו' מה יעשו שני אחים וכו'. היכי אמרינן להו?
אמר **רבא**: הכי אמרינן להו: למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו? אי אמרי לאסהודי
אתו, נמצא אחד מהן קרוב או פסול – עדותן בטלה, אי אמרי למיחזי אתו, מה
יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש?

איתמר, אמר **רב יהודה** אמר **שמואל**: הלכה כרבי יוסי. **ורב נחמן** אומר: הלכה כרבי.
גמ'. אמר **רב זוטרא בר טוביא** אמר **רב**: מנין לעדות מיוחדת שהיא פסולה? שנאמר:
"לא יומת על פי עד אחד". מאי אחד? אילימא עד אחד ממש – מרישא שמעינן
לה, "על פי שנים עדים"! אלא מאי "אחד"? אחד אחד.

תניא גמי הכי: "לא יומת על פי עד אחד", להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון
זה ואחד מחלון זה, ואין רואין זה את זה, שאין מצטרפין. ולא עוד אלא אפילו בזה
אחר זה בחלון אחד – אין מצטרפין. אמר ליה **רב פפא לאבוי**: השתא, ומה אחד
מחלון זה ואחד מחלון זה, דהאי קא חזי כולו מעשה, והאי קא חזי כולו מעשה –
אמרת לא מצטרפי, בזה אחר זה, דהאי חזי פלגא דמעשה והאי חזי פלגא דמעשה,
מיבעיא? אמר ליה: לא נצרכא אלא לבועל את הערוה.

אמר **רבא**: אם היו רואין את המתה, או המתה רואה אותו – מצטרפין.

אמר **רבא**: מתה שאמרו, אפילו מפי עצמו, ואפילו מפי השד.

אמר **רב נחמן**: עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות, דכתיב: "לא יומת על פי עד
אחד" – בדיני נפשות הוא דאין כשירה, אבל בדיני ממונות – כשירה. מתקיף לה
רב זוטרא: אלא מעתה בדיני נפשות תציל! אלמה תנן "הוא והו נהרגין"? קשיא.

רבי יוסי אומר וכו'. אמר ליה **רב פפא לאבוי**: ומי אית ליה לרבי יוסי האי סברא?
והתנן רבי יוסי אומר: השוגא – נהרג, מפני שהוא כמועד ומותר. אמר ליה: ההוא
– רבי יוסי בר יהודה היא. דתניא: **רבי יוסי בר יהודה** אומר: חבר אין צריך התראה,
לפי שלא שלח ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד.

דבר אחר: "על פי שנים עדים" – שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן.

הנהו לעוזי דאתו לקמיה דרבא, אוקי **רבא** תורגמן בינייהו. והיכי עביד הכי? והתנן:
שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן! רבא מידע הוה ידע מה דהו אמר,
ואהדורי הוה דלא הוה ידע.

[ז, א] **אילעא וטוביה**, קריביה דערבא הוה. סבר **רב פפא** למימר: גבי לזה ומלוה

רחיקי וינהו. אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: אי לית ליה ללוח, לאו
בתר ערבא אזיל מלוח?

[ז. נגמר הדיון]

[משנה: מי שנגמר דינו, וברח, ובא לפני אותו בית דין – אין סותרין את דינו.
כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו: "מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בבית דין של פלוני, ופלוני
ופלוני גידו" – הרי זה נהרג.

סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ.

סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חובלנית. רבי אליעזר בן עזריה אומר: אחד לשבעים שנה.
רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם. רבן שמעון בן גמליאל
אומר: אף הן מרבין שופכי דמים בישראל].

גמ'. לפני אותו בית דין הוא דאין סותרין, הא לפני בית דין אחר – סותרין. הא תני
סיפא: כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו: "מעידים אנו את איש פלוני שנגמר דינו
בבית דין פלוני, ופלוני ופלוני גידו" – הרי זה נהרג! אמר אביי: לא קשיא, כאן
בארץ ישראל, כאן בחוצה לארץ. דתניא: רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי
שמעון בן שטח: ברח מארץ לחוצה לארץ – אין סותרין את דינו. מחוצה לארץ
לארץ – סותרין את דינו, מפני זכותה של ארץ ישראל.

סנהדרין נוהגת כו'. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "והיו אלה לכם לחקת משפט
לדורתיכם", למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן, מה תלמוד לומר
"בשעריך"? בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלג ופלג ובכל עיר ועיר, ובחוצה
לארץ אתה מושיב בכל פלג ופלג, ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר.

סנהדרין ההורגת וכו'. איבעיא להו: אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית, או דלמא
אורח ארעא היא? תיקו.

רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו וכו'.

היכי הו' עבדי? רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרנויהו: ראיתם טריפה הרג, שלם
הרג?

אמר רב אשי: אם תמצא לומר שלם הוה, דלמא במקום סיף נקב הוה.

בבועל את הערֶוה היכי הוּ עבדי? אֲבִי וְרָבָא דְאִמְרֵי תַרְוִייהוּ: רְאִיתֶם כְּמִכְחֹל
בְּשׂוּפְרָת? וְרַבָּנָה, היכי דִּינִי? כְּשִׁמוּאֵל, דְּאִמְרֵי שְׁמוּאֵל: בְּמִנְאֵפִים – מְשִׁירָאו
כְּמִנְאֵפִים.

הדרו עלך פיצד העדים

סוגיה שלישית: גלות של ההורג נפש בשגגה

						
ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
מי אינו גולה?	מי גולה על ידי מי?	"ובקציר" יצא קציר העומר	"עוד" טומאתו" מכל מקום	"אשר יבוא" את רעהו" רשות	היכן נהרג בשגגה?	כיצד הרג ההורג נפש בשגגה

בכמה מילים: בחלק הראשון של הסוגיה מדובר על ההריגה בשגגה ובחלק השני על ההורג. במרכז הסוגיה מדגישים שההורג בשגגה לא עשה את מעשהו במזיד ולא עשה מעשה של מצוה.

[א. כיצד הרג ההורג נפש בשגגה]

[משנה: אלו הן הגולין: ההורג נפש בשגגה, היה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו, היה משלשל בַּחֲבִית ונפלה עליו והרגתו, היה יורד בסולם ונפל עליו (והרגתו) [והרגו] – הרי זה גולה. אבל אם היה מושב במעגילה ונפלה עליו והרגתו, היה דולה בַּחֲבִית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו [ז, ב] היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו – הרי זה אינו גולה.

זה הפלל: קל שפדדו ירדתו – גולה, ושלל בדרך ירדתו – אינו גולה.

נשׁמט הברך לַמַּשְׁתָּהוּ וְהָרָג, רַבִּי אֹמֵר: אֵינוֹ גּוֹלָה, וְחֻקֵּי אֲמִידָה: גּוֹלָה. מִן הַעֵץ הַמִּתְבַּקֵּשׁ, רַבִּי אֹמֵר: גּוֹלָה, וְחֻקֵּי אֲמִידָה: אֵינוֹ גּוֹלָה].

גַּמ'. מִנָּה הָיָה מִיָּלִיד? דָּאִמֹר שְׁמוּאֵל דָּאִמֹר קָרָא: "וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת" – עַד שֶׁיִּפֹּל דָּרָךְ נִפְיָלָה.

תְּנוּ רַבָּנֵינוּ: "בְּשִׁגְגָה" – פָּרַט לְמוֹזֵיד. "בְּבִלִי דַעַת" – פָּרַט לְמַתְפְּוִין.

מִזִּיד? פְּשִׁיטָא, בְּרַקְטָלָא הוּא! אֵלָא אִמֵּר רַבָּא: אִימָא פָּרַט לְאֹמֵר מוֹתֵר. אִמֵּר לִיה אַבְיִי: אִי אֹמֵר מוֹתֵר, אָנוּס הוּא? אִמֵּר לִיה: שְׁאַנִּי אִמֵּר, הָאִמֵּר מוֹתֵר – קְרוֹב לְמוֹזִיד הוּא.

"בְּבִלִי דַעַת" – פָּרַט לְמַתְפְּוִין. מַתְפְּוִין? פְּשִׁיטָא, בְּרַקְטָלָא הוּא! אִמֵּר רַבָּה: פָּרַט לְמַתְפְּוִין לְהַרְגֵּי אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרָג אֶת הָאָדָם, לְגַוִּי וְהָרָג אֶת יִשְׂרָאֵל, לְנַפֵּל וְהָרָג בֶּן קִיָּמָא.

תְּנוּ רַבָּנֵינוּ: "אִם בִּפְתָע" – פָּרַט לְקֶרֶן זָוִית. "בְּלֹא אִיבָה" – פָּרַט לְשׁוֹנָא. "הִדְפּוּ" – שְׁדַחְפּוּ בְּגוּפּוֹ. "אוֹ הַשְׁלִיךְ עָלָיו" – לְהַבִּיא וְרִידָה שֶׁהִיא צוּרָה עָלֶיהָ. "בְּלֹא צְדִיקָה" – פָּרַט לְמַתְפְּוִין לְצַד זֶה וְהִלָּכָה לָהּ לְצַד אַחֵר. "וְאֶשֶׁר לֹא צְדָה" – פָּרַט לְמַתְפְּוִין לְזֶרֶק שְׁתֵּים, וְזֶרֶק אֶרְבַּע. "וְאֶשֶׁר גָּבֹא אֶת רַעְהוּ בִיעֵר" – מֶה יַעַר רְשׁוּת לְנִיזָק וְלִמְזִיק לִיכְנֹס לְשָׁם, אִף כָּל רְשׁוּת לְנִיזָק וְלִמְזִיק לִיכְנֹס לְשָׁם.

בְּעָא מִיָּנִיה רַבִּי אַבְהוּ מְרַבִּי יוֹחָנָן: הִיא עוֹלָה בְּסוּלָם וְנִשְׁמָטָה שְׁלִיבָה מִתְחַתִּין, וְנִפְלָה וְהָרָגָה, מֶהוּ? כִּי הָיָה גּוֹנָא עָלֶיהָ הִיא, אוֹ יְרִידָה הִיא? אִמֵּר לִיה: כְּבֹר נִגְעָתָ בִּירִידָה שֶׁהִיא צוּרָה עָלֶיהָ.

אִיתִיבֵיהּ, זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁבִּדְרָךְ יְרִידָתוֹ – גּוֹלָה, שְׁלֹא בִּדְרָךְ יְרִידָתוֹ – אֵינוֹ גּוֹלָה. שְׁלֹא בִּדְרָךְ יְרִידָתוֹ לְאִיתוּנִי מֵאִי? לֹא לְאִיתוּנִי כְּהִיא גּוֹנָא? וְלִיטְעָמִיהּ, כָּל שֶׁבִּדְרָךְ יְרִידָתוֹ, לְאִיתוּנִי מֵאִי? אֵלָא לְאִיתוּנִי קֶצֶב, הָכָא נָמִי לְאִיתוּנִי קֶצֶב. דִּתְנִינָא: קֶצֶב שֶׁהִיא מִקֶּצֶב, תִּנָּא חֲדָא: לְפָנָיו – חַיִּיב, לְאִחְרֵיו – פֶּטוּר. וְתִנָּא אִידָה: לְאִחְרֵיו – חַיִּיב, לְפָנָיו – פֶּטוּר. וְתִנָּא אִידָה: בֵּין לְפָנָיו בֵּין לְאִחְרֵיו – חַיִּיב, וְתִנָּא אִידָה: בֵּין לְפָנָיו בֵּין לְאִחְרֵיו – פֶּטוּר. וְלֹא קִשְׁיָא. כָּאן – בִּירִידָה שְׁלִפְנָיו, וְעָלֶיהָ שְׁלִפְנָיו. כָּאן – בְּעָלֶיהָ שְׁלִפְנָיו, וְיְרִידָה שְׁלִפְנָיו. כָּאן – בִּירִידָה שְׁלִפְנָיו וְשֶׁל אַחְרֵיו, כָּאן – בְּעָלֶיהָ שְׁלִפְנָיו וְשֶׁל אַחְרֵיו.

לִימָא כִּתְנִינָא: הִיא עוֹלָה בְּסוּלָם וְנִשְׁמָטָה שְׁלִיבָה מִתְחַתִּין, תְּנִי חֲדָא חַיִּיב, וְתִנָּא אִידָה פֶּטוּר. מֵאִי לֹא בְּהָא קָא מִיפְלָגִי, דְּמָר סָבַר יְרִידָה הִיא, וְמָר סָבַר עָלֶיהָ הִיא?

לא, דכּוּלִי עֵלְמָא גְלִיָּהּ הִיא. וְלֹא קִשְׁיָא: כָּאן לְנִיזְקִין, כָּאן לְגָלוּת. אִיבְעִית אִימָא
הָא וְהָא לְגָלוּת, וְלֹא קִשְׁיָא, הָא דְּאֵתְלִיע, הָא דְּלֹא אֵתְלֵע. וְאִיבְעִית אִימָא: הָא וְהָא
דְּלֹא אֵתְלֵע, וְלֹא קִשְׁיָא, הָא דְּמִיְהִדֵּק, וְהָא דְּלֹא מִיְהִדֵּק.

גמ'. תְּנִינָא, אָמַר לָהֶם **רַבִּי לַחֲכָמִים**: וְכִי נִאָמַר "וְנִשְׁל הַבְּרֹזֶל מֵעֵצוֹ"? וְהֲלֹא לֹא נִאָמַר
אֱלָא "מִן הָעֵץ"! וְעוֹד, נִאָמַר "עֵץ" לְמִטָּה וְנִאָמַר "עֵץ" לְמַעְלָה, מָה "עֵץ" הָאָמֹר
לְמַעְלָה מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, אֵף "עֵץ" הָאָמֹר לְמִטָּה מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ.

אָמַר **רַב חִיָּא בַר אֲשִׁי אָמַר רַב**: וּשְׁנִיָּהֶם מִקְרָא אֶחָד דְּרָשׁוּ: "וְנִשְׁל הַבְּרֹזֶל מִן הָעֵץ",
רַבִּי סָבְר: יֵשׁ אִם לְמִסּוּרָת, "וְנִשְׁל" כְּתִיב, וְרַבִּין סָבְרִי: יֵשׁ אִם לְמִקְרָא, "וְנִשְׁל"
קִרְיָנוּ.

וְרַבִּי יֵשׁ אִם לְמִסּוּרָת סָבְרָא לִיה? [ח, א] וְהָאָמַר **רַב יִצְחָק בְּרַבִּי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי**
יוֹחָנָן: רַבִּי, וְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן רוּעֵץ, וְבֵית שְׁמַאי, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְרַבִּי עֲקִיבָא, כּוֹלֵהוּ סָבְרִי
לֵהוּ יֵשׁ אִם לְמִקְרָא! הֵינּוּ דְקָאָמַר לֵהוּ "וְעוֹד".

אָמַר **רַב פִּפְא**: מֵאֵן דְּשָׂדָא פִּישָׁא לְדִיקְלָא וְאַתֵּר תַּמָּרִי, וְאַזּוּל תַּמָּרִי וְקִטּוּל, בְּאֵנוּ
לְמַלּוּקָת דְּרַבִּי וְרַבִּין. פִּשְׁיָא! מָהוּ דְּתִיבָא, כְּכֹחַ כְּחוֹ דְּמִי, קָא מְשַׁמַּע לָן. אֱלָא כֹחַ
כְּחוֹ לְרַבִּי הִכִּי מְשַׁבַּחַת לָהּ? כְּגוֹן דְּשָׂדָא פִּישָׁא וּמַחֲיָה לְגִרְמָא, וְאַזּוּל גִּרְמָא וּמַחֲיָה
לְכַבָּאָסָא וְאַתֵּר תַּמָּרִי, וְאַזּוּל תַּמָּרִי וְקִטּוּל.

[ב. הִיכֵן נִהַרְג בְּשַׁגְּגָה?]

[מִשְׁנָה: הַזֶּרֶק אֶבֶן לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהָרֶג – הֲרִי זֶה גּוֹלָה. **רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב** אָמַר: אִם מִכְּשִׁינְצָאָתָה
הָאֶבֶן מִיָּדוּ הוֹצִיָּה לָהּ אֶת רֹאשׁוֹ וְקִבְּלָהּ – הֲרִי זֶה פְטוּר. וְזֶרֶק אֶת הָאֶבֶן לְחֻצְרוֹ וְהָרֶג, אִם יֵשׁ רִשּׁוֹת
לְנִיזְק לִיכְנָס לָשֶׁם – גּוֹלָה, וְאִם לֹא – אֵינוֹ גּוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיָּעַר" – מָה הֵיכֵר
רִשּׁוֹת לְנִיזְק וְלַמּוֹזִיק לִיכְנָס לָשֶׁם, אֵף כֹּל רִשּׁוֹת לְנִיזְק וְלַמּוֹזִיק לְהִכְנֹס לָשֶׁם. יָצָא חֹצֵר בַּעַל הַבַּיִת, שְׂאִין
רִשּׁוֹת לְנִיזְק וְלַמּוֹזִיק לִיכְנָס לָשֶׁם.

אָבָא שְׂאוּל אָמַר: מָה חֻטְבַּת עֲצִים רִשּׁוֹת, אֵף כֹּל רִשּׁוֹת, יָצָא הָאֶבֶן הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרֶג הָרֹדֶה אֶת
תַּלְמִידוֹ, וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין].

גמ'. לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, מִזִּיד הוּא! אָמַר **רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק**: בְּסוּתֵר אֶת כּוֹתֵלוֹ. אִיבְעִי
לִיה לְעִיּוּנִי! בְּסוּתֵר אֶת כּוֹתֵלוֹ בְּלִילָה. בְּלִילָה נָמִי אִיבְעִי לִיה לְעִיּוּנִי! בְּסוּתֵר אֶת
כוֹתֵלוֹ לְאַשְׁפָּה. הֵיא אֲשַׁפָּה הִכִּי דְמִי? אִי שְׂכִיחִי בַּה רַבִּים – פּוֹשַׁע הוּא, אִי לֹא
שְׂכִיחִי בַּה רַבִּים – אָנוּס הוּא! אָמַר **רַב פִּפְא**: לֹא צְרִיכָא אֱלָא לְאַשְׁפָּה הָעֲשׂוּיָה

ליפנות בה בלילה, ואין עשויה ליפנות בה ביום, ואיכא דמקרי ויתבי. פושע לא הוי – דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום, אונס נמי לא הוי, דהא איכא דמקרי ויתבי.

רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו'. תנו רבנן: "ומצא" – פרט למציא את עצמו. מכאן אמר **רבי אליעזר בן יעקב**: אם משיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה, פטור.

למימרא ד"מצא" מעיקרא משמע? ודמינהי: "ומצא" – פרט למצוי, שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב, ברעה ויגאול ביעה! אמר **רבא**: הכא מענייניה דקרא והתם מענייניה דקרא. התם מענייניה דקרא, "ומצא" דומיא ד"השיגה ידו", מה "השיגה ידו" מהשתא, אף "מצא" נמי מהשתא. הכא מענייניה דקרא, "ומצא" דומיא דיער, מה יער מידי דאיתיה מעיקרא, אף "ומצא" נמי מידי דאיתיה מעיקרא.

[ג. "אשר יבוא את רעהו" רשות]

הזרק את האבן וכו'.

אמר ליה **ההוא מרבנן לרבא**: ממאי דמחטבת עצים דרשות? דלמא מחטבת עצים דסופה, ומחטבת עצים דמערכה, ואפילו הכי אמר רחמנא ליגלי! אמר ליה פיון דאם מצא חטוב אינו חוטב, לאו מצוה, השתא נמי – לאו מצוה.

איתיביה **רבינא לרבא**: יצא האב המפה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושליח בית דין. לימא: פיון דאילו גמיר לאו מצוה, השתא נמי, לאו מצוה! התם אף על גב דגמיר מצוה, דכתיב: "ישר בנה ויניח ויתן מעדנים לנפשך". הדר אמר **רבא**: לאו מילתא היא דאמרי. "ואשר יבא את רעהו ביער", מה יער דאי בעי עייל ואי בעי לא עייל, ואי סלקא דעתך מצוה, מי סגי דלא עייל?

[ד. "עוד טומאתו" מכל מקום]

אמר ליה **רב אדא בר אבהה לרבא**: כל היכא דכתיב "אשר", דאי בעי הוא? אלא מעתה "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא" – אי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא. מת מצוה, דלא סגי דלא מיטמא, הכי נמי דפטור? שאני התם, דאמר קרא: [ח, ב] "טמא יהיה" – מכל מקום. ההוא מיבעי ליה לכדתנא: "טמא יהיה" – לרבות טבול יום, "טומאתו בו" – לרבות מחוסר פיפורים! אמר ליה: אגא מ"עוד טומאתו" קא אמינא.

איכא זמתי לה אהא: "בחריש ובקציר תשבת", **רבי עקיבא** אומר: אינו צריך לומר חריש של שביעית וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר "שדה לא תזרע וכרמך לא תזמר", אלא אפילו חריש של ערב שביעית שנוכנס לשביעית, וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית. **רבי ישמעאל** אומר: מה חריש רשות – אף קציר רשות. יצא קציר העומר שהוא מצוה.

אמר ליה **ההוא מרבנן לרבא**: ממאי דחרישה דרשות? דלמא חרישת עומר דמצוה, ואפילו הכי אמר רחמנא "תשבת"! אמר ליה: פיון דאם מצא חרוש אינו חורש, לאו מצוה.

איתיביה **רבינא לרבא**: יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושליח בית דין. וזמא? לימא פיון דאילו גמיר לאו מצוה, השתא נמי – לאו מצוה! התם אף על גב דגמיר נמי מצוה קא עביד, דכתיב: "ישור בנה ויניחה". הדר אמר **רבא**: לאו מילתא היא דאמרי. קצירה דומיא דחרישה, מה חרישה, מצא חרוש – אינו חורש, אף קצירה נמי, מצא קצור אינו קוצר, ואי סלקא דעתך מצוה, מצא קצור אינו קוצר! מצוה לקצור ולהביא!

[ו. מי גולה על ידי מי?]

[משנה: האב גולה על ידי הבן, והבן גולה על ידי האב. הכל גולין על ידי ישראל, וישאל גולין על ידיהן, חוץ מגד תושב. וגר תושב אינו גולה אלא על ידי גר תושב].

גמ'. האב גולה על ידי הבן. והאמרת: יצא האב המכה את בנו! דגמיר. האמרת אף על גב דגמיר מצוה קעביד! בשוליא דנגרי. שוליא דנגרי – חיותא היא דלמדיה! דגמיר אומנותא אחריתי.

והבן גולה על ידי האב כו'. ורמינהי, "מכה נפש" – פרט למכה אביו. אמר **רב כהנא**: לא קשיא, הא רבי שמעון והא רבנן. **לרבי שמעון**, דאמר חנק חמור מסיף, שגגת סיף ניתנה לכפרה, שגגת חנק לא ניתנה לכפרה. **לרבנן**, דאמרי סיף חמור מחנק, הורג אביו [בשוגג] שגגת סיף הוא, ושגגת סיף ניתנה לכפרה. **רבא** אומר: פרט לעושה חבורה באביו בשוגג. סלקא דעתך אמינא: פיון דבמזיד בר קטלא הוא, בשוגג נמי ליגלי, קא משמע לן.

הכל גולין על ידי ישראל וכו'. "הכל גולין על ידי ישראל" לאיתווי מאי? לאיתווי עבד וכותי. תנינא להא דתנו רבנן: עבד וכותי גולה ולוקה על ידי ישראל וישראל גולה ולוקה על ידי כותי עבד. בשלמא עבד וכותי גולה על ידי ישראל ולוקה, גולה – דקטליה, ולוקה – דלטתיה. אלא ישראל גולה ולוקה על ידי כותי? בשלמא גולה – דקטליה, אלא לוקה, אמאי? דלטתיה? "ונשיא בעמך לא תאד" – בעושה מעשה עמך! אלא אמר רב אחא בר יעקב: כגון שהעיד בו והזים. דכוותיה גבי עבד, שהעיד בו והזים, עבד בר עדות הוא? אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא: הקא במאי עסקינן, כגון שהקוהו הכאה [ט, א] שאין בה שוה פרוטה. דאמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: הקוהו הכאה שאין בה שוה פרוטה – לוקה. ולא מקשינן הכאה לקלה. חוץ מעל ידי גר תושב וכו'. אלמא גר תושב גוי הוא. אימא סיפא: גר תושב גולה על ידי גר תושב! אמר רב כהנא: לא קשיא, כאן בגר תושב שהרג גר תושב, כאן בגר תושב שהרג ישראל.

איכא דרמי קראי אהדדי, כתיב: "לבגי ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים", וכתיב: "והיו לכם הערים למקלט", "לכם" – ולא לגרים! אמר רב כהנא: לא קשיא, כאן – בגר תושב שהרג ישראל, כאן – בגר תושב שהרג גר תושב. ורמינהי: לפיכך גר וגוי שהרגו – נהרגין.

קתני גר דומיא דגוי: מה גוי לא שנא דקטל בר מיניה, ולא שנא דקטל דלאו בר מיניה – נהרג, אף גר לא שנא דקטל בר מיניה ולא שנא קטל דלאו בר מיניה – נהרג! אמר רב חסדא: לא קשיא, כאן שהרגו דרך ירידה, כאן שהרגו דרך עלייה. דרך ירידה, דישאל גלי – איהו נמי סגי ליה בגלות. דרך עלייה, דישאל פטור – הוא נהרג. אמר ליה רבא: ולאו קל וחומר הוא? ומה דרך ירידה דישאל גלי, איהו נמי סגי ליה בגלות, דרך עלייה, דישאל פטור, איהו נהרג! אלא אמר רבא: באומר מותר. אמר ליה אבוי: אומר מותר אנוס הוא! אמר ליה: שאני אומר, אומר מותר – קרוב למזיד הוא.

ואודו לטעמייהו, דאיתמר: כסבור בהמה ונמצא אדם, גוי ונמצא גר תושב. רבא אומר: חייב, אומר מותר קרוב למזיד הוא. רב חסדא אומר: פטור, אומר מותר אנוס הוא.

איתיביה רבא לרב חסדא: "הנך מת על האשה אשר לקחת". מאי לאו בידי אדם? לא, בידי שמים. דיקא נמי, דכתיב: "מחטוא לי". ולטעמיה, "וחטאתי לאלהים" – לאלהים ולא לאדם? אלא, דינו מסור לאדם, הכא נמי דינו מסור לאדם.

איתיביה אבבי לרבא: "הגוי גם צדיק תהרג!" הִתֵּם כְּדָקָא מִהֲדָרִי עֲלֵוִיה: "וְעַתָּה הֵשֵׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא" – [ט, ב] אֶשֶׁת נָבִיא הוּא דְתִיּוֹדֵר, דְּלָאוּ נָבִיא לֹא תִיּוֹדֵר! אֵלֹא כְּדָאֻמֵּר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי. דָּאֻמֵּר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הָכִי קָאֻמֵּר לֵיה: "וְעַתָּה הֵשֵׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ", מִכָּל מְקוֹם. וְדִקְאֻמְרִת: "הַגּוֹי גַּם צָדִיק תִּהְיֶה, הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אַחוֹתִי הִיא וְגו'!" – נָבִיא הוּא וּמִמֶּנּוּ לְמַד. אַכְסָנָאִי (הוּא) שָׂבָא לְעִיר, עַל עֶסְקִי אַכִּילָה וְשִׁתְיָה שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ, כְּלוּם שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ "אֶשְׁתְּךָ זו" "אַחוֹתְךָ זו"? מִכָּאן שֶׁבֶן נַח נִהְרַג, שֶׁהִיָּה לוֹ לְלִמּוּד וְלֹא לְמַד.

[ז. מי אינו גולה?]

[משנה: הסומא אינו גולה, דבְּרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מַאִיר אוֹמֵר: גּוֹלָה. הַשּׁוֹנָא אֵינוֹ גּוֹלָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: הַשּׁוֹנָא נִהְרַג, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹעֵד. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: יֵשׁ שׁוֹנָא גּוֹלָה וְיֵשׁ שׁוֹנָא שְׂאִינוֹ גּוֹלָה. זֶה הַכָּל: כֹּל שֶׁהוּא יָכוֹל לִזְמֹר לְדַעַת הָרַג – אֵינוֹ גּוֹלָה, וְשֶׁלֹּא לְדַעַת הָרַג – הֵרִי זֶה גּוֹלָה].

גַּמ'. תִּנּוּ רַבָּנָן: "בְּלֹא רְאוּת" – פָּרֻט לְסוּמָא, דְּבְרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מַאִיר אוֹמֵר: "בְּלֹא רְאוּת" – לְרִבּוּת אֶת הַסּוּמָא. מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה – דְּכַתִּיב: "וְאֲשֶׁר יָבֵא אֶת רַעְיוֹ בְּיַעַר" – אֲפִילוֹ סוּמָא. אֶתָּא "בְּלֹא רְאוּת", מַעֲטִיָּה. וְרַבִּי מַאִיר: "בְּלֹא רְאוּת" – לְמַעַט, "בְּבָלִי דַעַת" – לְמַעַט, הוּי מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט, וְאִין מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט אֵלֹא לְרִבּוּת. וְרַבִּי יְהוּדָה? "בְּבָלִי דַעַת" – פָּרֻט לְמִתְכַּוֵּין הוּא דְאֶתָּא.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר הַשּׁוֹנָא נִהְרַג כּו'. וְהָא לֹא אֶתְרוּ בֵּיה! מִתְנִיתִין רַבִּי יוֹסִי בֶר יְהוּדָה הִיא, דְּתִנְיָא: רַבִּי יוֹסִי בֶר יְהוּדָה אוֹמֵר: חֲבֵר אֵינוֹ צָרִיף הִתְרָאָה, לְפִי שְׁלֹא נִיתְנָה הִתְרָאָה אֵלֹא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: יֵשׁ שׁוֹנָא גּוֹלָה וְכו'. תִּנְיָא: כִּיצַד אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן יֵשׁ שׁוֹנָא גּוֹלָה וְיֵשׁ שׁוֹנָא שְׂאִינוֹ גּוֹלָה? נִפְסַק – גּוֹלָה, נִשְׁמַט – אֵינוֹ גּוֹלָה. וְהִתְנִיָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינוֹ גּוֹלָה עַד שִׁישְׁמַט מִחֲצָלוֹ מִדּוֹ. קִשְׁיָא נִפְסַק אֲנָפְסַק, קִשְׁיָא נִשְׁמַט אֲנָפְסַט! נִפְסַק אֲנָפְסַק לֹא קִשְׁיָא: הָא בְּאוֹהֵב, וְהָא בְּשׁוֹנָא. נִשְׁמַט אֲנָפְסַט לֹא קִשְׁיָא: הָא רַבִּי, וְהָא רַבָּנָן.

סוגיה רביעית: להיכן גולין? הדרך לעיר מקלט

ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
תכין לך הדרך	ומכוונות להם דרכים	שעריך ירושלים. בית ה' נלך	"מי אוהב בהמון – לו תבואה"	גלות של רב ושל ישיבה	ששתן קולטות כאחת	ערי מקלט בעבר הירדן ובארץ כנען

בכמה מילים: בחלק הראשון של הסוגיה מדובר על ערי המקלט, ובחלק השני על הדרך לשם. במרכז הסוגיה מדובר על לימוד התורה ועל התורה הקולטת. בוודאי, ערי מקלט קבועות לרוצח בשגגה וצריך להכין לו את הדרך, אך העיקר הוא בלימוד התורה כל הזמן.

[א. ערי מקלט בעבר הירדן
ובארץ כנען]

[משנה: להיכן גולין? לערי מקלט, לשלש שבטבטב הירדן ולשלש שבטבטב כנען. שְׁנָאֵמַר: "את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו'"].

גמ'. תנו רבנן: שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכןגדו הבדיל יהושע בארץ כנען, ומכונות היו כמין שתי שורות שבבבב: חברון בחר יהודה כנגד בצר במדבר,

שְׁכֶם בָּהָר אֶפְרַיִם כָּנָגַד רְמוֹת בְּגִלְעָד, קָדַשׁ בָּהָר נִפְתָּלִי כָּנָגַד גּוֹלָן בְּבִשְׁן. "וְשִׁלְשֵׁת" – שָׁיְהוּ מְשׁוּלָשִׁין, שָׁיְהָא מִדְרוֹם לְחִבְרוֹן כְּמַחְבְרוֹן לְשָׁכֶם, וּמַחְבְרוֹן לְשָׁכֶם כְּמַשְׁכֶּם לְקָדֶשׁ, וּמַשְׁכֶּם לְקָדֶשׁ כְּמַקְדֶּשׁ לְצִפּוֹן.

בַּעֲבֹר הֵיכְדוֹ תֵּלֶת, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תֵּלֶת?! אָמַר אַבְיִי: בְּגִלְעָד שְׂכִיחֵי רוּצָחִים, [י, א] דְּכְתִיב: "גִּלְעָד קִרְיַת פְּעֻלִי אֲוֹן עֲקוּבָה מִדָּם". מֵאֵי "עֲקוּבָה מִדָּם"? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שֶׁהָיוּ עוֹקְבִין לְהַרְוֹג נַפְשוֹת.

וּמֵאֵי שֶׁנָּא מַהֲאֵי גִיסָא וּמַהֲאֵי גִיסָא דְּמִדְרַחְקִי, וּמֵאֵי שֶׁנָּא מְצִיעָאֵי דְּמִקְרָבֵי אָמַר אַבְיִי: בְּשָׁכֶם נָמִי שְׂכִיחֵי רוּצָחִים, דְּכְתִיב: "וּכְחֹכֵי אִישׁ גְּדוּדִים חִבֵּר כְּהִנִּים, דָּרוֹךְ יִרְצָחוּ שְׁכֵמָה וְגו'". מֵאֵי "חִבֵּר כְּהִנִּים"? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שֶׁהָיוּ מִתְחַבְּרִין לְהַרְוֹג נַפְשוֹת, כְּכִהְנִים הָלְלוּ שְׁמֵתְחַבְּרִין לְחִלּוֹק תְּרוּמוֹת בְּבֵית הַגָּנוֹת.

[ב. ששטן קולטות כאחד]

[משנה: עַד שֶׁלֹא נִבְחַרוּ שְׁלֹשׁ שְׂבָאָרֶץ וְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ שְׁלֹשׁ שְׂבָעָבָר הֵיכְדוֹ קוֹלְטוֹת, שְׁנָאָמַר: "שֵׁשׁ עָרֵי מְקֻלָּת תִּהְיֶינָה" – עַד שֶׁהָיוּ שְׁשֶׁתָּן קוֹלְטוֹת כְּאַחַת].

וְתוֹ לֵיכָא? וְהָא כְּתִיב: "וְעָלִיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתֵּים עִיר!" אָמַר אַבְיִי: הֵלֵל, קוֹלְטוֹת בֵּין לְדַעַת בֵּין שֶׁלֹא לְדַעַת. הֵלֵל – לְדַעַת קוֹלְטוֹת, שֶׁלֹא לְדַעַת אֵינֶן קוֹלְטוֹת.

וְחִבְרוֹן עִיר מְקֻלָּת הִוא[י]? וְהִכְתִּיב: "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חִבְרוֹן כְּאֶשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה!" אָמַר אַבְיִי: פְּרוּדָהָא, דְּכְתִיב: "וְאֵת שִׁדָּה הָעִיר וְאֵת חֲצִרָהּ נָתַן לְכָלֵב בֶּן יִפְנָה".

וְקָדַשׁ עִיר מְקֻלָּת הִוא? וְהִכְתִּיב: "וְעָרֵי מִבְּצָר הַצָּדִים צֹר וְחִמַּת רֶקֶת וְכִנְרֶת וְגו' וְקָדַשׁ וְאֶדְרָעִי וְעֵין חָצוֹר", וְתִנְיָא: עָרִים הֵלְלוּ אֵין עוֹשִׁין אוֹתָן לֹא טִירִין קְטָנִים וְלֹא כְּרָכִים גְּדוֹלִים אֱלָא עֵירוֹת בִּינוּנִיּוֹת! אָמַר רַב יוֹסֵף: תִּרְתִּי קָדַשׁ הִוא.

[אָמַר] רַב אֲשִׁי [אָמַר]: כְּגוֹן סְלִיקוּם וְאִקְרָא דְּסְלִיקוּם.

גּוּפָא: עָרִים הֵלְלוּ, אֵין עוֹשִׁין אוֹתָן לֹא טִירִין קְטָנִים וְלֹא כְּרָכִין גְּדוֹלִים, אֱלָא עֵירוֹת בִּינוּנִיּוֹת. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֱלָא בְּמִקּוֹם מַיִם, וְאֵם אֵין שֵׁם מַיִם – מְבִיאִין לָהֶם מַיִם. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֱלָא בְּמִקּוֹם שְׁוֹקִים, וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֱלָא בְּמִקּוֹם אוּכְלוּסִין. נִתְמַעְטוּ אוּכְלוּסִיָּהּ – מוֹסִיפִין עָלֶיהָ. נִתְמַעְטוּ דִּיּוּרִיָּהּ – מְבִיאִין לָהֶם כְּהִנִּים לֹאִים וְיִשְׂרָאֵלִים. וְאֵין מוֹכְרִין בָּהֶן לֹא כְּלִי זֵינִי, וְלֹא כְּלִי מְצוּדָה, דְּבָרֵי רַבִּי

נחמיה. ו**חכמים** מתירין. ושׂוין שאין פורסין בתוכן מצודות, ואין מפשילין לתוכן חבלים, כדי שלא תהא רגל גזאל הדם מצויה שם.

אמר **רבי יצחק**: מאי קרא? "ונס אל אחת מן הערים האל וחי" – עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא.

[ג. תלמיד ורב]

תנא: תלמיד שגלה – מגלין רבו עמו, שונאמר: "וחי" – עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. אמר **רבי זעירא**: מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון.

אמר **רבי יוחנן**: הרב שגלה – מגלין ושיבתו עמו. איני? והא אמר **רבי יוחנן**: מנין לדברי תורה שהן קולטין? שונאמר: "את בצר במדבר וגו'", [וכתיב בתריה: "וזאת התורה". לא קשיא, הא – בעידנא דעסיק בה, הא – בעידנא דלא עסיק בה. ואי בעית אימא, מאי קולטין – מפלאה המנות. כי הא ד**רב חסדא** הוה יתיב וגריס בבי רב, ולא הוה קא יכיל שליחא [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה, דלא הוה שתיק פומיה מגירסא, סליק וייתיב אחרא דבי רב, פקע ארזא ושתיק, ויכיל ליה.

[ד. "ומי אוהב בהמון – לו

תבואה"]

אמר **רבי תנחום בר חנילאי**: מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה? מפני שהוה פתח בהצלה תחלה, שונאמר: "וישמע ראובן ויצלהו מידם".

דרש **רבי שמלאי**: מאי דכתיב: "אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש]"? אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: הורח שמש לרוצחים. איפא דאמרי אמר לו: הורחת שמש לרוצחים.

דרש **רבי סימאי**: מאי דכתיב: "אהב כסף לא ישבע כסף ומי אהב בהמון לא תבואה"? "אהב כסף לא ישבע כסף" – זה משה רבינו, שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען, ואמר: מצוה שפאה לדי אקזימנה.

"ומי אהב בהמון לא תבואה" – למי נאה ללמד בהמון? מי שכל תבואה שלו. והיינו דאמר **רבי אלעזר**: "מאי דכתיב מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו"? למי נאה [ללמד] [למלל] גבורות ה' – מי שיכול להשמיע כל תהלתו.

וּרְבִנּוּ, וְאִיתִימָא רַבָּה בַּר מְרִי, אָמַר: "מִי אֹהֵב בְּהֶמּוֹן לֹא תִבּוּאָה" – כָּל הָאוֹהֵב (לְמַלְמֵד) בְּהֶמּוֹן – לֹא תִבּוּאָה. יִהְיֶה בֵּיהּ רַבִּין עֵינֵייהּ, בְּרַבָּא בְּרִיהּ דְּרַבָּה.

(סִימָן: אִשִּׁי לְלָמוּד, רַבִּינָא לְלָמוּד). רַב אִשִּׁי אָמַר: כָּל הָאוֹהֵב לְלָמוּד בְּהֶמּוֹן – לֹא תִבּוּאָה. וְהֵינּוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מֵאִי דְּכָתִיב: "חֲרֹב אֶל הַבָּדִים וְנֹאֲלוּ"? חֲרֹב עַל צִוְּאֵי שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׂיוֹשְׁבֵין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה בַּד בָּבֶד, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׂמֻטָּפִין – כְּתִיב הָכָּא: "וְנֹאֲלוּ", וְכָתִיב הֵתָם: "אֲשֶׁר נֹאֲלָנוּ". וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁחוּטָאִין, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֲשֶׁר חֲטָאנוּ". וְאִיפֻעִית אִימָא מֵהָכָּא: "נֹאֲלוּ שְׂרֵי צֵעַן".

רַבִּינָא אָמַר: כָּל הָאוֹהֵב לְלָמוּד בְּהֶמּוֹן – לֹא תִבּוּאָה. וְהֵינּוּ דְּאָמַר רַבִּי: הַרְבֵּה תּוֹרָה לְמִדְּתֵי מִרְבוּתִי, וּמִחֲבִירֵי יוֹתֵר מֵהֶם, וּמִתַּלְמִידֵי יוֹתֵר מִכּוּלָן.

[ה. עומדות היו רגלינו בשעריך
ירושלים. שמחתי באמרים לי
בית ה' נלך]

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: מֵאִי דְּכָתִיב: "עֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיהֶּנּוּ יְרוּשָׁלַם"? מִי גָרַם לְרַגְלֵינוּ שֶׁיַּעֲמִדוּ בַּמִּלְחָמָה – שַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם, שֶׁהָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה.

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: מֵאִי דְּכָתִיב: "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׂמַחְתִּי בְּאַמְרִים לִי בֵּית ה' גִּלְגֵּי"? אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׂמַחְתִּי בְּנִי אָדָם שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: "מִתֵּי יָמוֹת זָקֵן זֶה, וְיָבֵא שְׁלָמָה בָּנוּ וְיִבְנֶה בֵּית הַבְּחִירָה וְנַעֲלָה לְרַגְלֵי", וְשְׂמַחְתִּי. אָמַר לֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "כִּי טוֹב יוֹם בְּחִצְרִיָּה מֵאֶלֶף" – טוֹב לִי יוֹם אֶחָד שְׂאֵתָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה לִפְנֵי, מֵאֶלֶף עוֹלוֹת שְׁעֵתִיד שְׁלָמָה בְּנֵה לְהַקְרִיב לִפְנֵי עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.

[1. ומכוונות להן דרכים]

[משנה: ומכוונות להן דרכים מאז לזו].

וּמִכּוּוֹנוֹת לָהֶם דְּרָכִים וְכו'. תִּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמַר: [י, ב] "מִקְלָט" הִיא כְּתוּב עַל פְּרֶשֶׁת דְּרָכִים, כְּדֵי שֶׁיִּפְרֹחַ הָרוּצֵחַ וְיִפְנֶה לָשֵׁם. אָמַר רַב כְּהֲנָא: מֵאִי קָרָא? "תִּכְיִן לָךְ הַדֶּרֶךְ" – עֲשֵׂה [לָךְ] הַכְּנָה לְדֶרֶךְ.

ז. תכין לר הדרך]

[משנה: שְׁנָאֵמַר: "תכין לך הדרך ושלשית וגו'"].

רב חמא בר חנינא פתח לה פתחא להאי פְּרָשְׁתָּא מִהֶכָּא: "טוב ויָשָׁר ה' על בְּן יוֹרָה חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ" – אִם לֹחֲטָאִים יוֹרָה, קַל וְחוֹמֶר לַצְדִּיקִים.

רבי שמעון בן לקיש פתח לה פתחא להאי פְּרָשְׁתָּא מִהֶכָּא: "וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אֵינָה לִידּוֹ וגו'", "כְּאֲשֶׁר יֹאמַר מֶשֶׁל הַקְּדָמִי מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע וגו'", בְּמָה הִכְתוּב מִדְּבָר – בְּשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁהָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ, אֶחָד הָרַג בְּשׁוֹגֵג וְאֶחָד הָרַג בְּמִזִּיד, לָזֶה אֵין עֲדִים וְלָזֶה אֵין עֲדִים. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לְפִנְדָּק אֶחָד, זֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד יוֹשֵׁב תַּחַת הַסּוּלָם, וְזֶה שֶׁהָרַג בְּשׁוֹגֵג יוֹרֵד בַּסּוּלָם, וְנִפְּל עָלָיו וְהָרְגוּ, זֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד – נִהָרַג, וְזֶה שֶׁהָרַג בְּשׁוֹגֵג – גּוֹלָה.

אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא, וְאֲמַרִי לֵה אֲמַר **רב הונא אמר רבי אֶלְעָזָר**: מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַנְּבִיאִים וּמִן הַכְּתוּבִים – בְּדֶרֶךְ שְׁאָדָם רוֹצֵחַ לִילֵךְ בָּהּ – מוֹלִיכִין אוֹתוֹ. מִן הַתּוֹרָה, דְּכָתִיב: "לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם", וְכָתִיב: "קוֹם לֶךְ אִתָּם". מִן הַנְּבִיאִים – דְּכָתִיב: "אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ מִלְמֶדֶךָ לְהוֹעִיל מְדָרֶיךָ בְּדֶרֶךְ (זו) תֵּלֵךְ". מִן הַכְּתוּבִים – דְּכָתִיב: "אִם לֹלְצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנוּיִם יִתֵּן חֵן".

סוגיה חמישית: ומוסרין להן שני תלמידי חכמים

ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
בתחילה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט	הוא מדבר על ידי עצמו	פרשת רוצחים בספר יהושע	עיר שאין בה זקנים	עיר שרובה רוצחים	וידברו אליו	ומוסרין להן שני תלמידי חכמים

בכמה מילים: בחלק הראשון של הסוגיה מדובר על כך, שמשכנעים את גואל הדם לא להרוג את הרוצח, כך גם נראה שצריך להיות חלקה השני של הסוגיה – הסיפא של המשנה. במרכז הסוגיה מדובר על מקרים בהם עיר המקלט לא קולטת – עיר שרובה רוצחים, או שאין בה זקנים. מנסים לשכנע את גואל הדם, אך קשוט עצמך תחילה, וכדי להיות מקום מקלט צריך שהאנשים בה יהיו כשרים.

א. ומוסרין להן שני תלמידי
חכמים]

[משנה: ומוסרין להן שני תלמידי חכמים].

אמר רב הונא: רוצח שגילה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו – פטור. קסבר:

"ולו אין משפּט מוֹת" – בגואל הדם הוא דְּכַתִּיב. מִיִּתִּיבִי: "ולו אין משפּט מוֹת" – בְּרוּצֶחַ הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אֲתָה אוֹמֵר בְּרוּצֶחַ, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּגוֹאֵל הַדָּם? בִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְהוּא לֹא שׁוֹנֵא לוֹ מִתְמוּל שְׁלֹשׁוֹם" – הֵיךְ אוֹמֵר בְּרוּצֶחַ הַכְּתוּב מְדַבֵּר. הוּא דֹאֵמֵר כִּי הָאִי תֵּנָא, דִּתְנִינָא: "ולו אין משפּט מוֹת" – בְּגוֹאֵל הַדָּם הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אֲתָה אוֹמֵר בְּגוֹאֵל הַדָּם הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּרוּצֶחַ? בִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "כִּי לֹא שׁוֹנֵא הוּא לוֹ מִתְמוּל שְׁלֹשׁוֹם" – הֵרִי רוּצֶחַ אָמוּר, הָאֵמָּה אֵיךְ מְקַיִּים: "ולו אין משפּט מוֹת"? בְּגוֹאֵל הַדָּם הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

תֵּנּוּ: מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁמָא יִהְיֶה בְּדֶרֶךְ, וַיִּדְּבְרוּ אֵלָיו. מֵאִי לָאוּ דְּמִתְרִיב בֵּיהּ, דָּאִי קָטִיל בְּרִי קָטִיל הוּא? לֹא, כְּדִתְנִינָא: וַיִּדְּבְרוּ אֵלָיו – דְּבָרִים הֶרְאוּיִים לוֹ. אוֹמְרִים לוֹ: אַל תִּהְיֶה בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בִּשְׁגָגָה בָּא מַעֲשֶׂה לְיָדוֹ. **רַבִּי מֵאִיר** אוֹמֵר: הוּא מְדַבֵּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ". אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵבָה שְׁלִיחוֹת עוֹשֶׂה.

[ב. וידברו אליו]

[משנה: שְׁמָא יִהְיֶה בְּדֶרֶךְ, וַיִּדְּבְרוּ אֵלָיו].

אָמַר מֶר: בִּשְׁגָגָה בָּא מַעֲשֶׂה לְיָדוֹ. פְּשִׁיטָא! דָּאִי בְּמִזִּיד, בְּרִי גְלוּת הוּא? אֵין. וְהָא תִּנְיָנָא, **רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה** אוֹמֵר: בְּתַחֲלָה, אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מִזִּיד מְקַדִּימִין לְעִיר מְקַלְט, וּבֵית דִּין שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתָם מִשָּׁם. מִי שְׁנִתְחַיֵּיב מִיָּתָה – הִרְגוּהוּ, שְׁנֵאֲמַר: "וְשִׁלְחוּ זֶקֶנִי עִיר וְלָקְחוּ אוֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתַנוּ אוֹתוֹ בְּיַד גָּאֵל הַדָּם וּמָת". מִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּיב – פִּטְרוּהוּ, שְׁנֵאֲמַר: "וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גָּאֵל הַדָּם". מִי שְׁנִתְחַיֵּיב גְלוּת – מְחַזְרִין אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "וְהִשִּׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה". **רַבִּי** אוֹמֵר: מַעֲצָמֵן הֵן גּוֹלִין. כְּסָבוּרִין הֵן אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מִזִּיד – קוֹלְטוֹת, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁבְּשׁוֹגֵג קוֹלְטוֹת, בְּמִזִּיד אֵינָן קוֹלְטוֹת.

[ג. עיר שרובה רוצחים]

אָמַר **רַבִּי אֶלְעָזָר**: עִיר שְׂרוּבָה רוֹצְחִים – אֵינָה קוֹלְטָת, שְׁנֵאֲמַר: "וְדָבָר בְּאֲזִיזִי זֶקֶנִי הָעִיר הִהִיא אֶת דְּבָרֶיהָ" – וְלֹא שֶׁהוֹשִׁיב דְּבָרֶיהָ לְדָבָרֶיהָ.

ואמר **רבי אלעזר**: עיר שאין בה זקנים אינה קולטת, דבעינו "זקני העיר" וליפא.
איתמר: עיר שאין בה זקנים, **רבי אמי ורבי אסי** – חד אומר: קולטת, וחד אומר:
אינה קולטת. למאן דאמר אינה קולטת – בעינו "זקני העיר", וליפא. למאן דאמר
קולטת – מצוה בעלמא.

ועיר שאין בה זקנים – **רבי אמי ורבי אסי**, חד אומר: נעשה בה בן סוטר ומורה, וחד
אמר: אין נעשה בה בן סוטר ומורה. למאן דאמר אין נעשה בה בן סוטר ומורה –
בעינו "זקני עיר", וליפא. למאן דאמר נעשה בה בן סוטר ומורה – מצוה בעלמא.
ועיר שאין בה זקנים, **רבי אמי ורבי אסי** – חד אומר: מביאה עגלה ערופה, וחד
אמר: אינה מביאה עגלה ערופה. למאן דאמר אינה מביאה עגלה ערופה – בעינו
"זקני העיר ההיא", וליפא. למאן דאמר מביאה עגלה ערופה – מצוה בעלמא.

[ה. פרשת רוצחים בספר
יהושע]

אמר **רבי חמא בר חנינא**: מפני מה נאמרה פרשת רוצחים [יא, א] בלשון עזה,
דכתיב: "וידבר ה' אל יהושע לאמור דבר אל בני ישראל לאמור תנו לכם את ערי
המקלט אשר דברתי אליכם וגו'"? מפני שהן של התורה.

למימרא דכל דיבור לשון קשה? אין, דכתיב: "דבר האיש אדני הארץ אתנו
קשות". והתניא: "נדברו", אין "נדברו" אלא לשון נחת, וכן הוא אומר "ידבר עמים
תחתינו!" "דבר" לחוד, "ידבר" לחוד. (סימני רבנן מהמני וספרי). פליגי בה **רבי
יהודה ורבנן**, חד אומר: מפני ששיהם. וחד אומר: מפני שהן של תורה.

"ויכתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלהים", פליגי בה **רבי יהודה ורבי
נחמיה** – חד אומר: שמנה פסוקים, וחד אומר: ערי מקלט. בשלמא למאן דאמר
שמנה פסוקים, היינו דכתיב: "בספר תורת אלהים". אלא למאן דאמר ערי מקלט,
מאי "בספר תורת אלהים"? הכי קאמר: "ויכתוב יהושע בספרו את הדברים האלה
הכתובים בספר תורת אלהים".

ספר שתפרו בפשתן, פליגי בה **רבי יהודה ורבי מאיר** – חד אומר: כשה, וחד אומר:
פסול. למאן דאמר פסול, דכתיב: "למען תהיה תורת ה' בפיך", ואיתקש כל התורה
כולה לתפילין: מה תפילין הלכה למשה מסיני לתופרן בגידיו – אף כל לתפרן

בְּגִידָיו וְאֵידֶךָ: כִּי אֵיתָנְשׁ – לְמוֹתָר בְּפִיָּה, לְהִלְכוּתָיו לֹא אֵיתָנְשׁ. אָמַר רַב: חֲזִינוּ לְהוֹ
לְתַפִּילִין דְּבִי חֲבִיבִי דְתַפִּירִי בְּכִיתָנָא, וְלִית הִלְכָתָא כְּוֹתִינָה.

[ו. הוא מדבר על ידי עצמו]

[משנה: רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אֵף הוּא מְדַבֵּר עַל יְדֵי עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה דְּבַר הַרְצֵחַ".

[ז. בתחילה אחד שוגג ואחד

מזיד מקדימין לערי מקלט]

[משנה: רַבִּי יוֹסִי בֶר יְהוּדָה אֹמֵר: אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מְזִיד מְקַדִּימִין לְעֵרִי מִקְלֵט וּבֵית דִּין
שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיָּתֶה בְּבֵית דִּין – הִרְגוּהוּ, וְשָׁלָא נִתְחַיֵּב מִיָּתֶה – פְּטְרוּהוּ.
מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גָּלוּת – מְחַזְקִין אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָשִׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ וְגו'"].

סוגיה שישית: הכהן הגדול

						
ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
נגמר דינו בלא כהן גדול	מיתת כהן גדול	נידוי על תנאי	קללת חכם אפילו על תנאי	קללת חכם אפילו בחנם	כדי שיתפללו על בניהם	מי מחזיר את הרוצח?

בכמה מילים: בחלק הראשון של הסוגיה מדובר על הכהן הגדול, שבמיתתו הרוצח יוצא מעיר מקלט, ובחלק השני על מקרים בהן מת הכהן הגדול. במרכז הסוגיה מדובר על כך, שגם כאשר דברים נאמרים על תנאי או בחנם, עדיין יש להם תוקף. נראה, כי מרכז הסוגיה משליך על הרוצח בעיר מקלט, בהבנה שחיוו של אדם יכולים להיות תלויים במישהו אחר, בכהן הגדול.

[א. מי מחזיר את הרוצח?]

[משנה: אחד משום בשמן המשחה, ואחד המרוצה בבגדים, ואחד שעבר ממשיחותו – מחזירין את הרוצח. רבי יהודה אומר: אף משום מלקמה מחזיר את הרוצח].

גמ'. מנא הני מילי? אמר רב פהנא: דאמר קרא: "וישב בה עד מות הפהן הגדל",

וּכְתִיב: "כִּי בָעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל", וְכִתִּיב: "וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל". וְרַבִּי יְהוּדָה? כְּתִיב קָרָא אַחֲרֵינָא: "לְשׁוֹב לְשִׁבְתָּ בְּאֶרֶץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן". (וְגו')
וְאִידֶּךָ: מִדָּלָא כְּתִיב: "הַגָּדֹל" – חֵד מִהֲנֶךָ הוּא.

[ב. כְּדִי שִׁיתְפַּלְלוּ עַל בְּנֵיהֶם]

[מִשְׁנָה: לְפִיכָךְ אֵימוּתֵיהֶן שֶׁל כְּהֻנִּים מִסְפָּקוֹת לָהֶן מִחַיָּה וְכִסּוּת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפַּלְלוּ עַל בְּנֵיהֶם שְׁיָמוּתוּ].

לְפִיכָךְ אֵימוּתֵיהֶן שֶׁל כְּהֻנִּים כּו'. טַעֲמָא דְלֹא מְצַלֵּה, הָא מְצַלֵּה – מִיִּיתִי? וְהַכְּתִיב:
"בְּצַפּוֹר לִגְדוֹד כְּדָרוֹר לַעֲוֹף בֶּן קָלֶלֶת חֲנָם לֹא תִבָּא"! אָמַר לִיה הֵהוּא סָבָא: מִפִּירְקֵיהּ
דְּרָבָא שְׁמִיעַ לִי, שְׁהִיָּה לָהֶן לְבָקֵשׁ רַחֲמִים עַל דְּוָרָן וְלֹא בְקָשׁוֹ.

וְאִיכָא דְמַתְּנִי: כְּדִי שִׁיתְפַּלְלוּ עַל בְּנֵיהֶם שֶׁלֹּא יָמוּתוּ. טַעֲמָא דְמְצַלֵּה, הָא לֹא מְצַלֵּה –
מִיִּיתִי? מֵאִי הוּא לִיה לְמַעַבְד? הָכָא אֲמַרִּינוּ: טוֹבִיָּה חֲטָא וְזִיגוּד מִנְּגִיד. הָתָם אֲמַרִּי:
שְׁכָם נָסִיב וּמִבְּגָאֵי גְזִיר. אָמַר לִיה הֵהוּא סָבָא: מִפִּירְקֵיהּ דְּרָבָא שְׁמִיעַ לִי, שְׁהִיָּה לָהֶן
לְבָקֵשׁ רַחֲמִים עַל דְּוָרָן וְלֹא בְקָשׁוֹ. כִּי הָא דִּיהוּא גְבָרָא דְאַכְלִיָּה אֲרִיָּא בְּרַחוּק תִּלְתָּא
פְּרָסִי מִיָּגִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, וְלֹא אִישְׁתַּעֲי אֲלֵיהּ בְּהֲדִיָּה תִּלְתָּא יוֹמִי.

[ג. קָלֶלֶת חֲכָם אִפִּילוּ בַחֲנָם]

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: קָלֶלֶת חֲכָם – אֲפִילוּ בַחֲנָם הִיא בָּאָה. מִנְּלָן? מֵאַחֲתִיתוּפָל,
שְׁבִשְׁעָה שְׁכָרָה דְּוָד שִׁיתִּין, קָפָא תְּהוּמָא, בְּעָא לְמִישְׁטָפָא לְעִלְמָא. אָמַר: מַהוּ לְכַתּוּב
שֵׁם אַחֲסָפָא וּמִישְׁדָּא בְּתֵהוּמָא דְלִיקוּ אֲדוּכְתִיָּה? לִיכָא דְאָמַר לִיה מִיָּדִי. אָמַר: כָּל
הַיּוֹדֵעַ דְּכָר זֶה וְאִינוּ אוֹמְרֵי – יִחְנֹק בְּגִרוֹנוֹ. נִשְׂא אַחֲתִיתוּפָל קַל וְחוֹמֶר בְּעַצְמוֹ, אָמַר:
וּמַה לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אֲמַרְהָ הַתּוֹרָה: שְׁמִי שְׁנִכְתֵּב בְּקִדּוּשָׁה יִמְחָה
עַל הַמֵּיִם, לְכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לֹא כָּל שְׁפָן? אָמַר לִיה: שְׂרִי. כְּתִב שֵׁם אַחֲסָפָא, שְׂדָא
אֲתֵהוּמָא, נַחַת וְקָם אֲדוּכְתִיָּה. וְאֲפִילוּ הָכִי כְּתִיב: "וְאַחֲתִיתָפֵל רָאָה כִּי לֹא נִעְשְׂתָה
עֲצָתוֹ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת הַחֲמוֹר וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ אֶל בֵּיתוֹ (וְ) אֶל עִירוֹ וַיִּצֹּא אֶל בֵּיתוֹ וַיִּחְנֹק וְגו'".

[ד. קָלֶלֶת חֲכָם אִפִּילוּ עַל תַּנְאִי]

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: קָלֶלֶת חֲכָם – אֲפִילוּ עַל תַּנְאִי הִיא בָּאָה. מִנְּלָן? מֵעֲלִי, דְקָאֲמַר לִיה
[עֲלִי] לְשִׁמוּאֵל: "כֹּה יַעֲשֶׂה לָךְ אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף אִם תִּכְחַד מִמֶּנִּי דְכָר". וְאֵף עַל גִּב
דְּכְתִיב: "וַיִּגְדַּל לֹו שְׁמוּאֵל אֶת כָּל הַדְּבָרִים וְלֹא כִחַד מִמֶּנּוּ", [וְאֲפִילוּ הָכִי] כְּתִיב: "וְלֹא

הֵלְכוּ בְּנֵיו בְּדַרְכֵי וָגו'."

[ה. נידוי על תנאי]

[יא, ב] אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: נִידוּי עַל תְּנָאֵי – צָרִיךְ הַפָּרָה. מְנַלְן? מִיְהוּדָה, דְּכִתְיִב: "אִם לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלַיךְ וָגו'", וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מֵאִי דְּכִתְיִב: "יְחִי רְאוּבֵן וְאֶל יִמָּת, וָגו' וְזֹאת לִיהוּדָה"? כָּל אוֹתָן אֲרֻבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבָּר, עֲצֻמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה הָיוּ מְגוֹלְגָלִין בְּאֶרֶץ, עַד שֶׁעָמַד מִשֶּׁה וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים. אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי גָרַם לְרֵאוּבֵן שִׁיּוּדָה – יְהוּדָה, "וְזֹאת לִיהוּדָה... שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה". עָאֵל אִיבְרִיָּה לְשַׁפָּא, לֹא הָוָה קָא מְעִיִּילִי לִיהָ לְמַתִּיבְתָּא דְּרַקִּיעַ, "וְאֵל עֲמוֹ תְּבִיאֵנוּ". לֹא הָוָה קָא יָדַע לְמִישְׁקַל וּמִיטְרַח בְּשִׁמְעָתָא בְּהַדִּי רַב לוו". לֹא הָוָה יָדַע לְפָרוּקֵי קוּשְׁיָא, "וְעֹזֵר מִצָּרָיו תִּהְיֶה".

[ו. מיתת כהן גדול]

[משנה: מִשְׁנֵי גָמָר דִּינוֹ מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל – הָרִי זֶה אֵינוֹ גּוֹלָה. אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל וּמִינוֹ אַחֵר תִּתְּחַדּוּ וְלֹא אַחֵר מִכֹּהֵן נִגְמַר דִּינוֹ – חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שָׁנִי].

אִיבְעִיָּא לָהּ: בְּמִיתַת כּוֹהֵן הוּא חוֹזֵר, אוֹ דְּלָמָא בְּמִיתַת אֶחָד מֵהֶן? תָּא שְׁמַע: נִגְמַר דִּינוֹ בְּלֹא כֹהֵן גָּדוֹל – אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם. וְאִם אֵיתָא, לִיהִדָּר בֵּיהּ בְּדַהֲבָא! בְּדִלִיקָא.

גָּמ'. מֵאִי טַעְמָא? אָמַר אַבְיִי: קַל וְחוֹמֶר, וְהָאֵל מִי שֶׁגָּלָה כְּבֹד – יָצָא עֲכָשְׁיוֹ, מִי שֶׁלֹּא גָּלָה – אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יִגָּלָה? וְדָלָמָא: הָאֵל דִּגָּלָה אִיבְכַפֵּר לִיהָ, הָאֵל דְּלֹא גָּלָה לֹא! מִיָּדִי גָלוּת קָא מְכַפְּרָא? מִיתַת כֹּהֵן הוּא דְּמַכְפְּרָא!

אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ וְכו'. מִנָּא הָנִי מִלֵּי? אָמַר רַב כְּהֵנָא: דְּאָמַר קָרָא: "וַיָּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ", וְכִי הוּא מוֹשָׁח? אֶלָּא: זֶה שְׁנִמְשַׁח בְּיָמָיו. מֵאִי הָוָה לִיהָ לְמַעַבְדָּא? הִיא לֹא לְבִקֵּשׁ רַחֲמִים שְׁיִגְמֹר דִּינוֹ לְזִכּוּת, וְלֹא בִיקֵּשׁ.

[ז. נגמר דינו בלא כהן גדול]

[משנה: נִגְמַר דִּינוֹ בְּלֹא כֹהֵן גָּדוֹל, וְהוֹדָר כֹּהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג – אֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם].

אמר אבִי: נְקַטִּינוּ: נִגְמַר דִּינוֹ וְמוֹת – מוֹלִיכִין אֶת עַצְמוֹתָיו לְשֵׁם, דְּכִתִּיב: "לְשׁוֹב לְשִׁבְתָּ בְּאֶרֶץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן", וְאִיזְהוּ יְשִׁיבָה שֶׁהִיא בְּאֶרֶץ – הִנּוּ אוֹמֵר זֶה קְבוּרָה.

תֵּנָא: מֵת קוֹדֵם שְׁמַת כֹּהֵן גָּדוֹל, מוֹלִיכִין עַצְמוֹתָיו עַל קִבְרֵי אֲבוֹתָיו, דְּכִתִּיב: "לְשׁוֹב הָרֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ", אִיזְהוּ יְשִׁיבָה שֶׁהִיא בְּאֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ הִנּוּ אוֹמֵר זֶה קְבוּרָה.

נִגְמַר דִּינוֹ, וְנַעֲשֶׂה כֹהֵן בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חִלּוּצָה, פְּלִיגִי בֵּה רַבִּי אִמִּי וְרַבִּי יִצְחָק וּפְחָא. חַד אוֹמֵר: מֵתָה כְּהוֹנָה. וְחַד אוֹמֵר: בְּטָלָה כְּהוֹנָה. לִימָא בְּפִלּוּגָתָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָא מִיפְלָגִי. דִּתְנֹן: הִיא עוֹמֵד וּמִקְרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְנוֹדַע שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חִלּוּצָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל קִרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב פְּסוּלִין, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְכַשֵּׁיר. מֵאן דְּאָמַר מֵתָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וּמֵאן דְּאָמַר בְּטָלָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? [יב, א] אֵלִיבָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר כּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי, כִּי פְלִיגִי אֵלִיבָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מֵאן דְּאָמַר מֵתָה – כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וּמֵאן דְּאָמַר בְּטָלָה – עַד כָּאן לֹא קָאמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵתָם דְּכִתִּיב: "כִּרְוֹ ה' חִילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה" – אֲפִילוּ חִלְלִין שָׁבוּ, אֲבָל הָכָא, אֲפִילוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדָה.

סוגיה שביעית: שהותו של הרוצח בעיר מקלט

						
ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
בעיר המקלט	אף אחר הנוף	בן איננו נעשה גואל הדם	מי שיצא מעיר מקלט בשוגג	גואל הדם נהרג עליו	רוצח שיצא חוץ לתחום	אינו יוצא משם

בכמה מילים: הסוגיה עוסקת בשהותו של הרוצח בעיר המקלט. בחלק הראשון של הסוגיה מדובר על כך שהוא אינו יוצא מהעיר לעולם, ואם הוא יצא יכול גואל הדם להורגו. בחלק השני ישנה הגדרה מרחיבה לעיר, והלכות של הרוצח בתוך העיר. יחד עם זאת, במרכז הסוגיה מביאה הגמרא שיטה שגואל הדם נהרג עליו אם הוא הורגו, ושם הוא יוצא בשגגה לא ניתן להורגו, ובן איננו נעשה גואל הדם לאביו. דינים אלו, מצמצמים את היכולת להרוג את הרוצח, אפילו בתקופה בה הוא בגלות בעיר מקלט.

[א. אינו יוצא משם]

[משנה: ואינו יוצא לא לעדות מצוה, ולא לעדות ממוז, ולא לעדות נפשות. ואפילו ישראל צדיקים]

לו, ונאפילו שר צבא ישדאל כיוצא בן צרויה אינו יוצא משם לעולם, שנאמר: "אשר נס שמה" – שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו].

נגמר דינו וכו'. אמר **רב יהודה אמר רב**: שתי טעיות טעה יואב באותה שעה, דכתיב: "וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח", טעה – שאינו קולט אלא גגו, והוא תפס בקרנותיו. טעה – שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים, והוא תפס מזבח של שילה.

אביי אומר: בהא נמי מיטעא טעה: טעה – שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו, והוא זר היה.

אמר **ריש לקיש**: שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות, דכתיב: "מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה", טועה – שאינה קולטת אלא בצרה, והוא גולה לבצרה. טועה – שאינה קולטת אלא שוגג, והוא מזיד היה. טועה – שאינה קולטת אלא אדם, והוא מלאך הוא.

אמר **רבי אבהו**: ערי מקלט לא נתנו לקבורה, דכתיב: "ומגדשיהם יהיו לבהמתם ולדכשם וכלל חיתם" – לחיים נתנו ולא לקבורה. מיתבי, "שמה" – שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו! רוצח שאני, דגלי ביה רחמנא.

[ב. רוצח שיצא חוץ לתחום]

[משנה: כשם שהעיר קולטת – כך תחומה קולט.

רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם, **רבי יוסי הגלילי** אומר: מצוה ביד גואל הדם, ורשות ביד כל אדם. **רבי עקיבא** אומר: רשות ביד גואל הדם, וכל אדם חייבין עליו].

כשם שהעיר קולטת וכו'. ורמינהו: "וישב בה" – בה ולא בתחומה! אמר **אביי**: לא קשיא, כן – לקלוט, כן – לדור. "לדור"? תיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה, לא מגרש עיר ולא עיר מגרש. אמר **רב ששת**: לא נצרכה אלא למחילות.

רוצח שיצא חוץ לתחום וכו'. תנו רבנן: "ורצח גאל הדם את הרצח" – מצוה ביד גואל הדם, אין גואל הדם – רשות ביד כל אדם, דברי **רבי יוסי הגלילי**. **רבי עקיבא** אומר: רשות ביד גואל הדם, וכל אדם חייבין עליו. מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי? מי כתיב: "אם רצח"? ורבי עקיבא: מי כתיב: "ורצח"?

[ג. גואל הדם נהרג עליו]

אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב: רוצח שייצא חוץ לתחום, ומצאו גואל הדם והרגו – נהרג עליו. כמאן? לא כרבי יוסי הגלילי, ולא כרבי עקיבא! הוא דאמר כי האי תנא, דתנאי: **רבי אליעזר** אומר: "עד עמדו לפני העדה למשפט", מה תלמוד לומר? לפי שנתאמר: "ורוצח גאל הדם את הרצח", יכול מי? תלמוד לומר: "עד עמדו לפני העדה למשפט".

ורבי יוסי ורבי עקיבא, האי "עד עמדו לפני העדה למשפט" מאי דרשי ביה? ההוא מיבעי ליה לכדתנאי, **רבי עקיבא** אומר: מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בבית דין אחר? תלמוד לומר: "עד עמדו לפני העדה למשפט" – עד שיעמוד בבית דין אחר.

[ד. מי שיצא מעיר מקלט

בשוגג]

תנו רבנן: "אם יצא יצא הרצח" – אין לי אלא במזיד, בשוגג מנין? תלמוד לומר: "אם יצא יצא" – מכל מקום. והתנאי: וההורגו, במזיד – נהרג, בשוגג – גולה; לא קשיא, הא כמאן דאמר: אמרינו דברה תורה כלשון בני אדם, הא כמאן דאמר: לא אמרינו דברה תורה כלשון בני אדם.

אמר אבוי: מסתברא כמאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם, שלא יהא סופו חמור מתחלתו: מה תחלתו, במזיד – נהרג, בשוגג – גולה, אף סופו, במזיד – נהרג, בשוגג – גולה.

[ה. בן איננו נעשה גואל הדם]

תני תדא: אב שהרג – בנו נעשה לו גואל הדם. ותנאי אידך: אין בנו נעשה לו גואל הדם. לימא הא רבי יוסי הגלילי והא רבי עקיבא? ותסברא? בין למאן דאמר מצוה בין למאן דאמר רשות, מי שרי? והאמר **רבה בר רב הונא**, וכן תנא **דבי רבי ישמעאל**: לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להפכותו ולקללתו, חוץ ממסית, שהרי אמרה תורה "לא תחמל ולא תכסה עליו"! אלא לא קשיא: הא בבנו, והא בבן בנו.

[ו. אף אחר הנוף]

[משנה: אילן שהיה עומד בתוך התחום, ונפול נוסה חוץ לתחום, או עומד חוץ לתחום ונפול נוסה בתוך התחום – הכל הולך אחר הנוף].

גמ'. ודמיה: אילן שהיה עומד בתוך הפנים ונפול לחוץ, או עומד בחוץ ונפול לפנים, מכנגד החומה ולפנים – כלפנים, מכנגד החומה ולחוץ – כלחוץ! מעשר אגרי מקלט קא דמית? מעשר בחומה תלה רחמנא, ערי מקלט בדירה תלה רחמנא – בנפול מתדר ליה, בעיקרו לא מתדר ליה.

ודמי מעשר אפעה, דתניא: בירושלים – הלך אחר הנוף, בערי מקלט – הלך אחר הנוף.

אמר רב פהנא: לא קשיא, הא רבי יהודה והא רבנן, דתניא, [יב, ב] רבי יהודה אומר: במקרה – הולך אחר פתחה, באילן – הולך אחר נופו.

אימור דשמעת ליה לרבי יהודה גבי מעשר לחומרא, עיקרו בחוץ ונפול בפנים, כי היכי דבנפול לא מצי פריק – בעיקרו נמי לא מצי פריק. עיקרו מבפנים ונפול מבחוץ, כי היכי דבנפול לא מצי אכיל בלא פדייה – בעיקרו נמי לא מצי אכיל בלא פדייה. אלא גבי ערי מקלט, בשלמא עיקרו בחוץ ונפול בפנים, כי היכי דבנפול לא מצי קטיל ליה, בעיקרו נמי לא מצי קטיל ליה. אלא עיקרו בפנים ונפול בחוץ, כי היכי דבנפול מצי קטיל ליה, בעיקרו נמי מצי קטיל ליה! הא גזאי קאי!

אמר רבא: בעיקרו – דכולי עלמא לא פליגי דלא מצי קטיל. קאי בנפול, ויכול להורגו בחצים ובצורות – דכולי עלמא לא פליגי דמצי קטיל ליה. כי פליגי – במהו עיקרו דגזא לנפול. קד סבר: הוי עיקרו דגזא לנפול. ומר סבר: לא הוי עיקרו דגזא לנפול.

רב אשי אומר: מאי "אחר הנוף" – אף אחר הנוף.

[ז. בעיר המקלט]

[משנה: הרג באותה העיר – גולה משכונה לשכונה, וכן לוי – גולה מעיר לעיר.

(פיוצא בו), רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו, יאמר להם "רוצח אני", אומר לו: "אף על פי כן" – יקבל מהו, שגאמר: "ונה דבר הרוצח".

[ג, א] מעלים היו שָׂכָר ללויים, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: לא היו מעלים לָהֶן שָׂכָר.

וחזר לשָׂכָרָה שָׁהָה בה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: לא היה חוזר לשָׂכָרָה שָׁהָה בה.

גמ'. תנו רבנן: "ושמתי לך מקום וגו'", "ושמתי לך" – בחייה. "מקום ממקומה אשר ינוס שמה" – מלמד שהיו ישראל מגלין במדבר. להיכן מגלין – למחנה לוי. מכאן אמרו: בן לוי שהרג – גולה מפלג לפלג, ואם גלה לפלגו – פלגו קולטו. אמר **רב אחא בריה דרב איקא**: מאי קרא? "כי בעיר מקלטו ישב" – עיר שקלטתו כפר.

גמ'. אמר **רב פהנא**: מחלוקת בשש, דמר סבר "לכם" – לקליטה. ומר סבר: "לכם" – לכל צרכיכם. אבל בארבעים ושתים – דברי הכל היו מעלין להם שכן. אמר ליה **רבא**: הא ודאי "לכם" – לכל צרכיכם משמע. אלא אמר **רבא**: מחלוקת בארבעים ושתים, דמר סבר: "ועליהם תתנו" – כי הנה לקליטה. ומר סבר: "ועליהם תתנו" – כי הנה מה הנה לכל צרכיכם, אף הגי נמי – לכל צרכיכם, אבל בשש – דברי הכל לא היו מעלים להן שכן.

חזר לשורה שהיה בה כו'. תנו רבנן: "ושב אל משפחתו ואל אחות אבותיו ושוב" – למשפחתו הוא שב, ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו, דברי **רבי יהודה**. **רבי מאיר** אומר: אף הוא שב למה שהחזיקו אבותיו, "אל אחות אבותיו" – כאבותיו. וכן בגולה, כשהוא אומר "ושב" – לרבות את הרוצח.

מאי "וכן בגולה"? כדתניא: "ושב הרצח אל ארץ אחזתו" – לארץ אחזתו הוא שב, ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו, דברי **רבי יהודה**. **רבי מאיר** אומר: אף הוא שב למה שהחזיקו אבותיו – גמר שיבה שיבה מהתם.

הדרן עלה אלו הן הגולין

סוגיה שמינית: קדושה

ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
אכילת שקצים ורמשים	איסורי אכילה בחולין	לא תעשה שיש בה קום עשה	התראת ספק	לא תעשה שקדמו עשה	טומאה במקדש	איסורי ביאה

בכמה מילים: החלק הראשון של הסוגיה הוא על מלקות באיסורי ביאה ובכניסה אל המקדש, והחלק השני על איסור אכילה בחולין ואכילת שקצים ורמשים. במרכז הסוגיה שני דיונים על "לא תעשה" ו"עשה" – לא תעשה שקדמו עשה, ולא תעשה שיש בו קום עשה, ודיון על התראת ספק. הסוגיה כולה, כמו ספר קדושה ברמב"ם, היא על קדושת עם ישראל, והיא מדגישה שכאשר ישנו עשה לעשות או כאשר ההתראה היא בספק – אין לוקין על עשיית הלאו.

[א. איסורי ביאה]

[משנה: אלו הן הלוקין: הבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל

אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתונה לישראל, בת ישראל לנתניו ולממזר. אלמנה וגרושה – חייבין עליה משום שני שמות. גרושה וחלוצה – אינו חייב אלא משום אחת בלבד].

גמ'. **חייבי כריתות קא תגי, חייבי מיתות בית דין לא קתגי. מתניתין מני – רבי עקיבא היא, דתניא: אחד חייבי כריתות ואחד חייבי מיתות בית דין [יג, ב] [ישנן] בכלל מלקות ארבעים, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: חייבי כריתות [ישנן] בכלל מלקות ארבעים, שאם עשו תשובה בית דין של מעלה מוחלין להן. חייבי מיתות בית דין אינו בכלל מלקות ארבעים, שאם עשו תשובה אין בית דין של מטה מוחלין להן. רבי יצחק אומר: חייבי כריתות בכלל היו, ולמה נצאת כרת באחות – לדונן בכרת ולא במלקות.**

מאי טעמא דרבי ישמעאל? דכתיב: "אם לא תשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת", וכתיב: "והפלא ה' את מכתך". הפלאה זו איני יודע מה היא. כשהוא אומר: "והפילו השפט והכהו לפניו", הוי אומר הפלאה זו מלקות היא, וכתיב: "אם לא תשמר לעשות את כל וגו'". אי הכי, חייבי עשה נמי! "אם לא תשמר" כתיב, וכדרבי אבין אמר רבי אילעי, דאמר **רבי אבין אמר רבי אילעי**: כל מקום שנאמר "השמר" "פן" ו"אל" – אינו אלא לא תעשה. אי הכי, לאו שאין בו מעשה נמי! "לעשות" כתיב. לאו שניתק לעשה נמי! דומיא דלאו דחסימה. השתא דאיתית להכי, כולוהו נמי דומיא דלאו דחסימה.

ורבי עקיבא מאי טעמא? "כדי רשעתו" – משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות. ורבי ישמעאל: הני מילי מיתה וממון, או מלקות וממון, אבל מיתה ומלקות – מיתה אריכתא היא. ולרבי עקיבא, אי הכי חייבי כריתות נמי! מאי אמרת, שאם עשו תשובה? השתא מיהת לא עבדי! אמר **רבי אבהו**: בפירוש ריבתה תורה חייבי כריתות למלקות, דגמר "לעיני" מ"לעיניד". מתקיף לה **רבי אבא בר ממל**: אי הכי חייבי מיתות בית דין נמי, נגמר "מעני" מ"לעיניד"! דנין "לעיני" מ"לעיניד", ואין דנין "מעני" מ"לעיניד". ומאי נפקא מיניה? והא תנא **רבי ישמעאל**: "ושב הכהן", "וכא הכהן", זו היא שכיבה וזו היא ביאה! ועוד: לגמר "מעני" מ"לעיניד", דהא גמר "לעיני" מ"לעיניד"! קבלה מיניה **רבי שמואל בר רב יצחק**: "כדי רשעתו" – משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות – ברשעה המסורה לבית דין הפתוב מדבר.

רבא אומר: אתרו ביה לקטלא – כולי עלמא לא פליגי דאין לוקה ומת. פי פליגי – דאתרו ביה למלקות, רבי ישמעאל סבר: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין –

לוקין עליו. ורבי עקיבא סבר: לאו שנייתו לאזהרת מיתת בית דין – אין לוקין עליו. ורבי עקיבא, אי הכי חייבי כריתות נמי, לאו שנייתו לאזהרת כרת הוא!

אמר ליה **רב מרדכי לרב אשי**: הכי אמר **אבימי מהגרוניא משמיה דרבא**: חייבי כריתות לא צריכי התראה, שהרי פסח ומילה ענש אף על פי שלא הזהיר. ודלמא אזהרה לקרבן. דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה לא מיייתי קרבן! התם לאו היינו טעמא, אלא משום דאיתקש כל התורה כולה לעבודה זרה: מה עבודה זרה – שב ואל תעשה, אף כל – שב ואל תעשה, לאפוקי הני דקום עשה.

רבינא אמר: לעולם [יד, א] כדאמרין מעיקרא, שאם עשו תשובה – בית דין של מעלה מוחליו להו. מאי אמרת? הא לא עבוד תשובה? לא פסיקא מילתא לכרת.

רבי יצחק אומר: חייבי כריתות בפלל היו, ולמה יצאת כרת באחותו – לדונו בכרת ולא במלקות. ורבנן, כרת באחותו למה לי? לחלק, וכדרבי יוחנן, דאמר **רבי יוחנן**: שאם עשאן כולם בהעלם אחד – חייב על כל אחת ואחת. ורבי יצחק, לחלק מנא ליה? נפקא ליה מואל אשה בנדת טמאתה, לחייב על כל אשה ואשה. ורבנן נמי, תיפוק ליה מהא! אין הכי נמי. ואלא, כרת באחותו למה לי? לחייבו על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו. פשיטא, הרי גופין מוחלקין, הרי שמות מוחלקין! אלא, לחייבו על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו. והכי משפחת לה – ברשיעא בר רשיעא. ורבי יצחק, הא מנא ליה? נפקא ליה משל וחומר, דתניא: אמר **רבי עקיבא**: שאחתי את רבן גמליאל ורבי יהושע באיטליו של עימאום, שהלכו לישח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל: הבא על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו, מהו? [אינו] חייב על כולן אלא אחת, או חייב על כל אחת ואחת? אמרו לו: זו לא שמענו, אבל שמענו: הבא על חמש נשים נדות בהעלם אחד, שחייב על כל אחת ואחת, ונראין דברים משל וחומר: ומה נדה שהיא שם אחד – חייב על כל אחת ואחת, כאן ששלשה שמות – לא כל שכן? ואידך, קל וחומר פריקא הוא: מה לנדה, שכן גופין מוחלקין. ולאידך נמי, האי ודאי קל וחומר פריקא הוא! אלא, נפקא ליה מ"אחותו" דסיפא. ואידך, "אחותו" דסיפא למה לי? לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו, לומר שאין עונשין מן הדין. ואידך? איבעית אימא גמר עונש מאזהרה. ואיבעית אימא, נפקא ליה [יד, ב] מ"אחותו" דרישא. ואידך: ההוא מיבעי ליה, לחלק כרת למפטם ולסוף. ואידך? סבר רבבי אלעזר אמר רבי הושעיא, דאמר **רבי אלעזר אמר רבי הושעיא**: כל מקום שאתה מוצא שני לאוין וכרת אחד – חלוקין הו לקרבן. ואי בעית אימא: לא סבר לה רבבי אלעזר, ונפקא ליה מ"ואיש אשר ישכב את אשה דוה". ואידך? ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוחנן, דאמר **רבי יוחנן**

משום רבי שמעון בן יוחי: מנין שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה? שנאמר: "ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה וגו'" – מלמד שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה.

[ב. טומאה במקדש]

[משנה: הטמא שאכל את הקדש, והבא אל המקדש טמא].

"וטמא שאכל את הקדש". בשלמא הבא למקדש טמא – כתיב עונש וכתוב אזהרה: עונש – דכתיב: "את משכן ה' טמא ונכרתה". אזהרה – "ולא יטמאו את מחניהם". אלא טמא שאכל את הקדש, בשלמא "עונש" כתיב – "והנפיש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה" וטמאתו עליו ונכרתה", אלא אזהרה מנין? **ריש לקיש** אומר: "בכל קדש לא תגע". **רבי יוחנן אומר**, **תני ברדלא**: אתיא "טומאתו" "טומאתו", כתיב הכא "וטמאתו עליו ונכרתה", וכתוב התם "טמא יהיה עוד טמאתו בו", מה להלן עונש ואזהרה – אף כאן עונש ואזהרה. בשלמא, ריש לקיש לא אמר ברבי יוחנן – גזירה שוה לא גמיר. אלא רבי יוחנן, מאי טעמא לא אמר בריש לקיש? אמר לך: ההוא אזהרה לתרומה. וריש לקיש, אזהרה לתרומה מנא ליה? נפקא ליה מ"איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב", אי זהו דבר שהוא שוה בזרעו של אהרן – הוי אומר זו תרומה. ואידך? ההוא לאכילה, והא לגייעה.

וריש לקיש, האי "בכל קדש לא תגע" להכי הוא דאיתא? ההוא מיבעי ליה לטמא שנגע בקדש! דאיתמר: טמא שנגע בקדש, **ריש לקיש** אומר: לוקה, **רבי יוחנן** אומר: אינו לוקה. ריש לקיש אומר: לוקה, "בכל קדש לא תגע". רבי יוחנן אומר: אין לוקה, ההוא אזהרה לתרומה הוא דאיתא! טמא שנגע בקדש – מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה, אזהרה לאוכל – אתקוש קדש למקדש.

ואפתי, להכי הוא דאיתא? ההוא מיבעי ליה לטמא שאכל בשר קדש לפגי זריקת דמים! דאיתמר: טמא שאכל בשר קדש לפגי זריקת דמים, **ריש לקיש** אומר: לוקה, **רבי יוחנן** אומר: אינו לוקה. ריש לקיש אומר: לוקה, "בכל קדש לא תגע", לא שגא לפגי זריקה ולא שגא לאחר זריקה. רבי יוחנן אומר: אינו לוקה. רבי יוחנן לטעמיה, דאמר קרא "טומאתו" "טומאתו", וכי כתיב "טומאתו" – לאחר זריקה הוא דכתיב! ההיא מ"בכל קדש" נפקא.

תנאי פוותיה דריש לקיש: "בכל קדש לא תגע" – אזהרה לאוכל. אתה אומר אזהרה לאוכל, או אינו אלא אזהרה לנוגע? תלמוד לומר: בכל קדש לא תגע ואל

המקדש וגו' – מקיש קדש למקדש, מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה – אף כל דבר שיש בו נטילת נשמה. ואי בגגיעה – מי איכא נטילת נשמה? אלא באכילה.

[ג. לא תעשה שקדמו עשה]

אמר רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן: כל לא תעשה שקדמו עשה – לוקין עליו. [טו, א] אמרו לו: אמדת? אמר להו: לא. אמר רבה: האלהים! אמרה, וכתיבא ותנינא: כתיבא – "וישלחו מן המחנה [וגו']" "ולא יטמאו את מחניהם". תנינא – הבא למקדש טמא. אלא מאי טעמא קא הדר ביה? משום דקשיא ליה אונס. דתנינא: אונס שגידש, אם ישאל הוא – מחזיר ואינו לוקה. אם כהן הוא – לוקה ואינו מחזיר. אם ישאל הוא – מחזיר ואינו לוקה, אמאי? לא תעשה שקדמו עשה הוא, ולילקי! אמר עולא: לא יאמר "לו תהיה לאשה", באונס, וליגמר ממוציא שם רע: ומה מוציא שם רע שלא עשה מעשה – אמר רחמנא "לו תהיה לאשה", אונס לא כל שכן? למה נאמר? אם אינו ענין לפניו תגהו ענין לאחריו, שאם גירש יחזיר. ואפתי, אונס ממוציא שם רע לא גמר, דאיכא למיפרך: מה למוציא שם רע, שכן לוקה ומשלים! אלא: לא יאמר "לו תהיה לאשה" במוציא שם רע, וליגמר מאונס: ומה אונס שאינו לוקה ומשלים, אמר רחמנא "לו תהיה לאשה", מוציא שם רע לא כל שכן? ולמה נאמר? אם אינו ענין למוציא שם רע – תגהו ענין לאונס, אם אינו ענין לפניו – תגהו ענין לאחריו. ומוציא שם רע מאונס נמי לא גמר, דאיכא למיפרך: מה לאונס – שכן עשה מעשה! אלא: לא יאמר "לו תהיה לאשה" במוציא שם רע, שגרי אשתו היא. למה נאמר? אם אינו ענין למוציא שם רע – תגהו ענין לאונס, ואם אינו ענין לפניו – תגהו ענין לאחריו. ואימא, ואם אינו ענין לפניו דמוציא שם רע – תגהו ענין לאחריו ידידיה, דלא לקי! אין הכי נמי, ואיתי אונס וגמר מיניה. במאי גמר מיניה? אי בקל וחומר אי ב"מה מצינו" – איכא למיפרך בדפרכינו: מה למוציא שם רע, שכן לא עשה מעשה! אלא אמר רבא: כל ימיו בעמוד והחזר. וכן פי אתא רבין אמר רבי יוחנן: כל ימיו בעמוד והחזר.

אמר ליה רב פפא לרבא: והא לא דמי לאויה ללאו דחסימה! אמר ליה: משום דכתב ביה רחמנא עשה יתירא מגרע גרע? אי הכי, לאו שניתק לעשה נמי, לימא: משום דכתב ביה רחמנא עשה יתירא מגרע גרע? אמר ליה: ההוא לנתוקי לאו הוא דאתא. הניחא למאן דאמר ביטלו ולא ביטלו, אלא למאן דאמר קיימו ולא קיימו, מאי איכא למימר? [טו, ב] מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן? האמר ליה רבי יוחנן לתנא, תני: בטלו – חייב, ולא בטלו – פטור. דתני תנא קמיה דרבי יוחנן: כל מצות

לא תעשה שיש בה קיום עשה, קיים עשה שבה – פטור, ביטול עשה שבה – חייב. אמר ליה: מאי קא אמרת? קיים – פטור, לא קיים – חייב, ביטול – חייב, לא ביטול – פטור! תני: ביטול ולא ביטול. **ורבי שמעון בן לקיש** אומר: קיימו ולא קיימו. במאי קא מיפלגי? בהתראת ספק קא מיפלגי, מר סבר: התראת ספק שמה התראה, ומר סבר: התראת ספק לא שמה התראה.

[ד. התראת ספק]

ואזדו לטעמיהו, דאיתמר: "שבועה שאוכל פכר זה היום", ועבר היום ולא אכלה, **רבי יוחנן וריש לקיש** דאמרי תרווייהו: אינו לוקה. **רבי יוחנן** אומר: אינו לוקה, [טז, א] משום דהוי לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה – אין לוקין עליו. **ריש לקיש** אומר: אינו לוקה, משום דהוי התראת ספק, וכל התראת ספק – לא שמה התראה.

ותרוייהו אליבא דרבי יהודה. דתניא: "ולא תותירו ממנו עד בקר, והנותר ממנו עד בקר וגו'", בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקין עליו, דברי **רבי יהודה**. רבי יוחנן דייק הכי: טעמא דבא הכתוב, הא לא בא הכתוב – לוקה, אלמא: התראת ספק שמה התראה. וריש לקיש דייק הכי: טעמא דבא הכתוב, הא לא בא הכתוב – לוקה, אלמא: לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ורבי שמעון בן לקיש נמי, הא ודאי התראת ספק הוא! סבר לה פאידך תנא דרבי יהודה. דתניא: הכה זה וחסור והכה זה, קילל זה וחסור וקילל זה, הכה שגיהם בבת אחת או קילל שגיהם בבת אחת – חייב. **רבי יהודה** אומר: בבת אחת – חייב, בזה אחר זה – פטור. ורבי יוחנן נמי, הא ודאי לאו שאין בו מעשה הוא! סבר לה כי הא דאמר **רב אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי**: כל לא תעשה שבתורה, לאו שיש בו מעשה – לוקין עליו, לאו שאין בו מעשה – אין לוקין עליו, חוץ מן הנשבע, ומימא, והמקלל את חבירו בשם.

קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה! אי לרבי שמעון בן לקיש – תרי תנאי אליבא דרבי יהודה, אי לרבי יוחנן – לא קשיא: הא דידיה, הא דרביה.

[ה. לא תעשה שיש בה קיום
עשה]

תנן היתם: הנוטל אם על הבנים, **רבי יהודה** אומר: לוקה, ואינו משלח. ו**חכמים**

אומרים: משלח ואינו לוקה. זה הכלל: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה – אין חייבין עליה.

אמר **רבי יוחנן**: אין לנו אלא זאת ועוד אחרת. אמר ליה **רבי אלעזר**: היכא? אמר ליה: לכי תשפכת. נפק דק ואשפכת, דתניא: אוגס שגירש, אם ישאל הוא – מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא – לוקה ואינו מחזיר. הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו. אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו, בשלמא גבי שילוח הקן משפחת לה, אלא אוגס ביטלו ולא ביטלו היכי משפחת לה? אי דקטלה – קם ליה בדרבה מיניה!

אמר **רב שימי מחוזנא**: כגון שקיבל לה קידושין מאחר. אמר **רב**: אי שויתיה שלים – איהי קא מבטלא ליה, אי לא שויתיה שלים – כל כמיניה? ולא כלום היא!

אלא אמר **רב שימי מנהרדעא** כגון שהדירה ברבים. הניחא למאן דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה, אלא למאן דאמר יש לו הפרה, מאי איכא למימר? (דמדירה לה) [כגון שהדירה] על דעת רבים. דאמר **אמימר**: הלכתא, נדר שהודר ברבים – יש לו הפרה, על דעת רבים – אין לו הפרה.

ותו ליכא? והא איכא (סימן גזל משכן ופאה), גזל, דרחמנא אמר "לא תגזל", והשיב את הגזלה. משכנו, דרחמנא אמר "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו", "השב תשיב לו העבוב כבא השמש". ומשפחת לה בקיימו ולא קיימו, וביטלו ולא ביטלו! התם כיון דחייב בתשלומין – אין לוקה ומשלם. מתקיף לה **רבי ירמיה**: הא איכא משכונו של גר, ומת הגר! (טז, ב) התם, גברא בר תשלומין הוא, ושיעבודא דגר הוא דקא פקע.

והא איכא פאה, דרחמנא אמר "לא תכלה פאת וגו'" "לעני ולגר תעזב אתם וגו'", דמשפחת לה בקיימו ולא קיימו, ביטלו ולא ביטלו! דתנו: מצות פאה להפריש מן הקמה. לא הפריש מן הקמה – מפריש מן העומרין. לא הפריש מן העומרין – מפריש מן הכרי, עד שלא מירח. מירחו – מעשר ונותן לו! כדרבי **ישמעאל**, דאמר: אף מפריש מן העיסה. ולרבי **ישמעאל** נמי משפחת לה, דאכל עיסה! אלא, "זאת ועוד אחרת" – אהא,

אבל אוגס – לא. דהיכא אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה – לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה – יש לו הפרה. כי הא דהוא מקרי דרדקי דהוה פשע בגנזקי, אדריה **רב אחא**, ואהדריה **רבינא**, דלא אשתכח דדייק כוותיה.

[י. איסורי אכילה בחולין]

[משנה: ואוכל חלב, ודם ונותר ופגול וטמא. והשוחט ומעלה בחוץ, והאוכל חמץ בפסח, והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים, והמפסס את השמן, והמפסס את הקטורת, והסור בשמן המשחה]

[ז. נבילות וטריפות שקצים ורמשים]

[משנה: והאוכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים].

והאוכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים וכו'. אמר **רב יהודה**: האי מאן דאכל ביניתא דבי כרבא – מלקינן ליה משום "שְׂרֵץ הַשְּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ". ההוא דאכל ביניתא דבי כרבא ונגדיה **רב יהודה**.

אמר **אבוי**: אכל פוטיטא – לוקה ארבעה. נמלה – לוקה חמש, משום "שְׂרֵץ הַשְּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ". צרעה – לוקה שש, משום שְׂרֵץ הָעוֹף.

אמר **רב אחאי**: המשהה את נקביו עובר משום "לא תשקצו".

אמר **רב ביבי בר אבוי**: האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום "לא תשקצו".

אמר **רבא בר רב הונא**: רישק תשעה נמלים והביא אחד חי והשלימן לכזית – לוקה שש, חמש – משום בריה, ואחד – משום כזית נבילה. **רבא אמר רבי יוחנן**: אפילו שנים והוא. **רב יוסף** אמר: אפילו אחד והוא. ולא פליגי, הא – ברברבי, והא – בזוטרי.

סוגיה תשיעית: אכילת קודש

ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
העצם השובר את הפסח	קדשים ומעשר שני חוץ למקומם	בכורים – הנחה מעכבת בהן וקריאה אין מעכבת	אכל מחטאת ואשם לפני זריקה	בכורים – הנחה מעכבת בהן וקריאה אין מעכבת	הגדרת ברייה	אכילת טבל ומעשר שני שלא נפדה

בכמה מילים: החלק הראשון של הסוגיה הוא על מלקות באיסורי אכילה מהצומח בגלל חלק קדושה שמעורב בהם – אכילת טבל, ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו. החלק השני של הסוגיה הוא על מלקות באיסורי אכילה בקדשים חוץ למקומן – קדשי קדשים חוץ לקלעים, קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה, והשובר עצם בפסח הטהור. במרכז הסוגיה דיונים על הזמן והמעשה שגורמים למלקות – ביכורים לפני הקריאה וחטאת ואשם לפני הזריקה.

א. אכילת טבל ומעשר שני
שלא נפדה]

[משנה: אֶכֶל טָבֵל, וּמִעֶשֶׂר רִאשֹׁן שֶׁלֹא נִטְלָה תְּרֻמָּתוֹ, וּמִעֶשֶׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹא נִפְדּוּ.

"אכל טבֿל ומעֿשר ראשון" כּו'. אָמר רב: אֶכּל טבֿל שֶׁל מעֿשר עֲנִי – לֹאֶהָ. כִּמְאֵן – כִּי הָאִי תִנָּא, דְּתִנָּא, אָמר רבִּי יוֹסִי: יָכוֹל לֹא יִהְיֶה חֵיִיב אֱלָא עַל הַטְּבֵל שֶׁלֹּא הוּרָם מִמֶּנּוּ כָּל עֵיקָר; הוּרָם מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָּה וְלֹא הוּרָם מִמֶּנּוּ מעֿשר ראשון, מעֿשר ראשון וְלֹא מעֿשר שְׁנִי, וְאַפִּילוּ מעֿשר עֲנִי, מִנֵּין? תִּלְמוּד לומר: "לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ וְגו'" וְלִהְלֹךְ הוּא אומר: "וְאַכְלוּ בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׁבְעוּ", מָה לְהֵלֵךְ מעֿשר עֲנִי, אִף כֵּאֵן מעֿשר עֲנִי, וְאָמר רַחֲמָנָא: "לֹא תוּכַל".

אָמר רב יוֹסִף: כְּתִנָּאִי, רבִּי אֱלִיעֶזֶר אומר: אִין צְרִיךְ לְקַרוֹת אֶת הַשֵּׁם עַל מעֿשר עֲנִי שֶׁל דְּמַאי, וְחֻכְמִים אומרים: [יז, א] קורא אֶת הַשֵּׁם, וְאִינוּ צְרִיךְ לְהַפְדִּישׁ. מַאי לֹא בִּהָא קָא מיפְּלִג, דְּמַר סָבֵר: וְדַאי – טוֹבְלוֹ. וְמַר סָבֵר: וְדַאי – אִינוּ טוֹבְלוֹ? אָמר לִיה אַבְיִי: אִי הָכִי, אֲדַמִּיפְּלִג בְּסַפִּיקוֹ, לִיפְלִגוּ בְּדַאִי! אֱלָא, דְּכוּלִּי עֲלֵמָא וְדַאי – טוֹבְלוֹ. וְהָא בִּהָא קָא מיפְּלִג, מַר סָבֵר: לֹא נִחְשְׁדוּ עַמִּי הָאֲרֵץ עַל מעֿשר עֲנִי שֶׁל דְּמַאי. כִּיֵּן דְּמִמוֹנָא הוּא – אַפְרוּשֵׁי מִפְּרִישׁ. וְרַבְּנָן סָבְרִי: כִּיֵּן דְּטָרִיחָא לִיה מִלְּתָא – לֹא מִפְּרִישׁ.

[ב. הגדרת ברייה]

[משנה: כִּמְהָ יֵאָכֵל מִן הַטְּבֵל וְיִהְיֶה חֵיִיב? רבִּי שְׁמַעוֹן אומר: כָּל שֶׁהוּא. וְחֻכְמִים אומרים: כְּזוּת. אָמר לָהּ רבִּי שְׁמַעוֹן: אִי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּאוֹכֵל נִמְלָה כָּל שֶׁהוּא שֶׁהוּא חֵיִיב? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבִרְיִיתָה. אָמר לָהּ: אִף חֲטָה אַחַת כְּבִרְיִיתָה].

כִּמְהָ יֵאָכֵל מִן הַטְּבֵל וְכו': אָמר רב רבִּי אָמר רבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ: מַחְלוּקַת בְּחֻטָּה, אֲבָל בְּקֻמַּח – דְּבָרֵי הַכֹּל כְּזוּת. וְרַבִּי יְרֵמְיָה אָמר רבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ: כִּמְחֻלוּקַת בְּזוֹ כֶּף מַחְלוּקַת בְּזוֹ.

תֵּנוּ, אָמר לָהֶם רבִּי שְׁמַעוֹן: אִי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּאוֹכֵל נִמְלָה כָּל שֶׁהוּא שֶׁהוּא חֵיִיב? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבִרְיִיתָה. אָמר לָהֶן: אִף חֲטָה אַחַת כְּבִרְיִיתָה. חֲטָה – אִין, קֻמַּח – לֹא! לְדְבָרֵיהֶם קָאָמר לָהֶן: לְדִידִי – אֲפִילוּ קֻמַּח נָמִי, אֱלָא לְדִידְכוּ – אוֹדוּ לִי מִיַּהֲת דְּחֲטָה אַחַת כְּבִרְיִיתָה. וְרַבְּנָן: בְּרִיית נִשְׁמָה – חֲשׂוּבָה, חֲטָה – לֹא חֲשׂוּבָה. תִּנָּא כְּזוּתִיה דְּרַבִּי יְרֵמְיָה, רבִּי שְׁמַעוֹן אומר: כָּל שֶׁהוּא לְמַכּוֹת, לֹא אָמְרוּ כְּזוּת אֱלָא לְעִנְיָן קָרְבָּן.

[משנה: האוכל בכורים עד שלא קרא עליהם].

גמ'. אמר רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי עקיבא סתימתא, אבל
חכמים אומרים: בכורים – הנחה מעכבת בהן, קריאה אין מעכבת בהן.
וילימא זו דברי רבי שמעון סתימתא! הא קא משמע לן דרבי עקיבא פריי שמעון
סבירא ליה.

מאי רבי שמעון? דתניא: "ותרומת ידך" – אלו בכורים. אמר רבי שמעון: מה בא
זה ללמדנו? אם לאוכלן חוץ לחומה – קל וחומר ממעשר הקל: ומה מעשר הקל,
אוכלן חוץ לחומה לוקה – בכורים לא כל שכן? הא לא בא הכתוב אלא לאוכל
מבכורים עד שלא קרא עליהם, שהוא לוקה.

"ונדבתיך" – זו תודה ושלמים. אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו? אם לאוכלן
חוץ לחומה – קל וחומר ממעשר, הא לא בא הכתוב אלא לאוכל בתודה ובשלמים
לפני זריקה, שהוא לוקה.

"ובכרת" – זה הבכור. אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו? אם לאוכלן חוץ לחומה
– קל וחומר ממעשר, אם לפני זריקה – קל וחומר מתודה ושלמים! הא לא בא
הכתוב אלא לאוכל מן הבכור אפילו לאחר זריקה, שהוא לוקה.

"בקרה וצאנה" – זו חטאת ואשם. אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו? אם לאוכלן
חוץ לחומה – קל וחומר ממעשר, אם לפני זריקה – קל וחומר מתודה ושלמים, אם
לאחר זריקה – קל וחומר מבכור! הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מחטאת ואשם
אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים, שהוא לוקה.

"נדריך" – זו עולה. אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו? אם לאוכלן חוץ לחומה
– קל וחומר ממעשר, אם לפני זריקה – קל וחומר מתודה ושלמים, אם לאחר
זריקה – קל וחומר מבכור, אם חוץ לקלעים – קל וחומר מחטאת ואשם! הא לא
בא הכתוב [וי, ב] אלא לאוכל מן העולה לאחר זריקה, אפילו בפנים, שהוא לוקה.

אמר רבא: דילינדא אימיה פריי שמעון – תיליד, ואי לא – לא תיליד. ואף על גב
דאית להו פירכא. מאי חומרא דבכורים ממעשר – שכן אסורים לזרים. אדרבה,
מעשר חמור, שכן אסור לאונן. ומאי חומרא דתודה ושלמים ממעשר – שכן טעונין
מתן דמים ואימורין לגבי מזבח. אדרבה, מעשר חמור, שכן טעונין פסח צורה. ומאי

חומרא דבכור מתודה ושלמים – שפן קדושתו מרחם. אדרבה: תודה ושלמים חמורים, שפן טעונים סמיכה, ונסכים, ותרומות חזה ושוך. ומאי חומרא דחטאת ואשם מבכור – שפן קדשי קדשים. אדרבה, בכור חמור, שפן קדושתו מרחם. ומאי חומרא דעולה מחטאת ואשם – שפן כליל. אדרבה, חטאת ואשם חמירי, שפן מכפרי. וכולהו חמירי מעולה, דאית בהו שתי אכילות! אלא מאי דילידא אימיה ברבי שמעון? דלמאי דסבידא ליה לדידיה, מסרס ליה לקרא ודריש ליה.

וכי מזהירין מן הדיו? הא אפילו למאן דאמר עונשין מן הדיו, אין מזהירין מן הדיו! איסורא בעלמא.

והאמר רבא: זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה, לרבי שמעון לוקה חמש! חמשה איסורין הוו. והא אנו תנו: אלו הן הלוקין! [יח, א] אלא קרא יתירא הוא, מכדי פתיב "והבאת שם ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו'", לכתוב רחמנא "לא תוכל לאוכלם", מיהדר מפרש בהו רחמנא למה לי? אלא ליחודי להו לאוי לכל חד וחד.

גופא, אמר רבא: זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה – לרבי שמעון לוקה חמש.

ולילקי נמי משום: "וזר לא יאכל פי קדש הם"! הני מילי היכא דלכהנים חזי, הכא דלכהנים נמי לא חזי.

ולילקי נמי משום "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", ביון שיצא בשר חוץ למחיצתו – נאסר! הני מילי היכא דבפנים חזי, הכא דבפנים נמי לא חזי.

ולילקי נמי פדרבי אליעזר, דאמר רבי אליעזר: "לא יאכל פי קדש הוא", [יח, ב] כל שבקדש פסול – בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו! הני מילי היכא דקודם פסולו חזי, הכא דקודם פסולו נמי לא חזי.

ולילקי נמי פאידר דרבי אליעזר. דתניא, רבי אליעזר אומר: כל שהוא ב"כליל תהיה" – ליתן לא תעשה על אכילתו! אין הכי נמי, ורבא – מהאי קרא קאמר.

[ד. אכל מחטאת ואשם לפני זריקה]

אמר רב גידל אמר רב: (סימן פוזא) כהן שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה – לוקה. מאי טעמא? דאמר קרא: "ואכלו אתם אשר בפר בהם", לאחר כפרה – אין, לפני

כפָּרָה – לָא. לָאוּ הָבֵא מִפְּלִל עֲשֵׂה, – לָאוּ הוּא.

מתיב **רְבָא**: "וְכָל בְּהֵמָה מִפְּרִסְתָּ פִּרְסָה וְשִׁסְעַת שְׁסַע שְׁתֵּי פִּרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ", "אֹתָהּ תֹאכְלוּ" – וְאִין בְּהֵמָה אַחֲרֵת תֹאכְלוּ. וְאִי כְּדָקְאֻמְרִת, "אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ" לָמָּה לִּי?

אָלָא אִי אֵיתְמַר הָכִי אֵיתְמַר, אָמַר **רַב גִּידְל אָמַר רַב**: זֶר שְׂאֵכַל מַחֲטָאת וְאָשָׁם לִפְנֵי זְרִיקָה – פִּטוּר, מֵאִי טַעְמָא – דָּאֻמַּר קָרָא: "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם", כָּל הֵיכָא דְקָרִינוּ בֵּיה "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם" – קָרִינוּ בֵּיה "וְזֶר לֹא יֹאכַל קִדָּשׁ", וְכָל הֵיכָא דְלֹא קָרִינוּ בֵּיה "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם" – לֹא קָרִינוּ בֵּיה "וְזֶר לֹא יֹאכַל".

[ה. בכורים – הנחה מעכבת
וקרייה אין מעכבת]

אָמַר **רַבִּי אֱלֵעָזַר אָמַר רַבִּי הוֹשְׁעִיָּה**: בְּכוֹרִים, הִנָּחָה מַעֲכָבֶת בָּהּ, קָרִיָּה אִין מַעֲכָבֶת בָּהּ.

וּמִי אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזַר הָכִי? וְהָא אָמַר **רַבִּי אֱלֵעָזַר אָמַר רַבִּי הוֹשְׁעִיָּה**: הִפְרִישׁ בְּכוֹרִים קוֹדֶם לְחֵג, וְעֵבֶר עֲלֵיהֶן הַחֵג – יִרְקְבוּ. מֵאִי לָאוּ מִשּׁוּם דְּלֹא מִצֵּי לְמִיקְרֵי עֲלֵיהֶן? וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ קָרִיָּה אִין מַעֲכָבֶת בָּהּ, אֲמַאי יִרְקְבוּ? כְּדַרְבֵּי זִירָא. דָּאֻמַּר **רַבִּי זִירָא**: כָּל הָרְאוּי לְבִילָה – אִין בִּילָה מַעֲכָבֶת בּוּ, וְכָל שְׂאִינוּ רְאוּי לְבִילָה – בִּילָה מַעֲכָבֶת בּוּ.

רַבִּי אַחָא בְּרַי יַעֲקֹב מִתְּנִי לֵה כְּדַרְבֵּי **אָסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, וְקִשְׁיָא לִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֲדַרְבֵּי יוֹחָנָן. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּכוֹרִים הִנָּחָה מַעֲכָבֶת בָּהּ קָרִיָּה אִין מַעֲכָבֶת בָּהּ? וְהָא בָּעָא מִינֵיהּ **רַבִּי אָסִי מְרַבִּי יוֹחָנָן**: בְּכוֹרִים מֵאִמְתִּי מוֹתְרִין לְכַהֲנִים? וְאָמַר לִיה: הָרְאוּי לְקָרִיָּה – מִשְׁקָרָא עֲלֵיהָ, וְשְׂאִין רְאוּי לְקָרִיָּה – מִשְׁדָּאוּ פְּגִי הַבֵּית. קִשְׁיָא קָרִיָּה אֲקָרִיָּה, קִשְׁיָא הִנָּחָה אֶהְנִיחָה! קָרִיָּה אֲקָרִיָּה לֹא קִשְׁיָא: הָא רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָא רַבְּנָן. הִנָּחָה אֶהְנִיחָה נְמִי לֹא קִשְׁיָא: הָא רַבִּי יְהוּדָה, וְהָא רַבְּנָן.

מֵאִי רַבִּי יְהוּדָה? דְּתִנְיָא, **רַבִּי יְהוּדָה** אָמַר: "וְהִנָּחְתּוּ" – זֶה תִּנּוּפָה. אֹתָהּ אָמַר זֶה תִּנּוּפָה, אוֹ אִינוּ אָלָא הִנָּחָה מִמֶּשׁ? כִּשְׁהוּא אָמַר "וְהִנָּחְתּוּ" – הִרִי הִנָּחָה אָמַר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְהִנָּחְתּוּ" – זֶה תִּנּוּפָה. וּמֵאֵן תִּנָּא דְּפָלִיג עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה? רַבִּי אֱלֵעָזַר בֶּן יַעֲקֹב הִיא, דְּתִנְיָא: "וְלִקַּח הִכְהֵן הַטָּנָא מִיָּדָךְ" – לִימַד עַל הַבְּכוֹרִים שְׁטַעְגוּיִן תִּנּוּפָה, דְּבַרִּי **רַבִּי אֱלֵעָזַר בֶּן יַעֲקֹב**. מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלֵעָזַר בֶּן יַעֲקֹב? אֲתֵיָא "יָד" "יָד" מִשְׁלָמִים: כְּתִיב הָא "וְלִקַּח הִכְהֵן הַטָּנָא מִיָּדָךְ", וְכְתִיב "יָדֶיךָ תְּבִיאֶנָּה אֶת אֲשֵׁי ה'", מָה כָּאן כְּהֵן – אֵף לְהֵלֶן כְּהֵן, מָה לְהֵלֶן בְּעָלִים – אֵף כָּאן בְּעָלִים. הָא

פיצד? מניח כהן ידיו תחת ידי בעלים ומניף.

אמר **רבא בר אבא** אמר **רבי יצחק**: בפורים [יט, א] מאימתי (מ)חיביב עליהם – משיראו פני הבית. כמאן – כי האי תנא, דתנא, **רבי אליעזר** אומר: בפורים מקצתו בחוץ ומקצתו בפנים, שפחוץ – הרי הו כחולין לכל דבריהם, שבפנים – הרי הו כהקדש לכל דבריהם.

אמר **רב ששת**: בפורים, הנחה – מעבבת בהו, קרייה – אין מעבבת בהו. כמאן – כי האי תנא, דתנא: **רבי יוסי** אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים, **רבי ישמעאל** אומר: כול יעלה אדם מעשר שני בזמן הזה בירושלים, ויאכלנו? ודין הוא: בכור טעון הבאת מקום, ומעשר שני טעון הבאת מקום, מה בכור אינו אלא בפני הבית – אף מעשר אינו אלא בפני הבית. מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימוריו לגבי מזבח! בפורים יוכיחו. מה לבכורים, שכן טעונים הנחה! תלמוד לומר: "ואכלת [שם] לפני ה' אלהיך וגו'" – מקיש מעשר לבכור, מה בכור אינו אלא לפני הבית – אף מעשר אינו אלא לפני הבית. ואם איתא, ליפרו: מה לבכורים – שכן טעונין קרייה והנחה! אמר **רב אשי**: נהי דעיכובא ליכא, מצוה מי ליכא? ולימא מצוה וליפרו! אלא אמר **רב אשי**: ביון דאיכא בפורי הגו, דבעי למימר אשר נשבע [ה'] לאבתינו, ולא מצי אמר – לא פסיקא ליה. וליהדר דינא ותייתי ב"מה הצד"! משום דאיכא למיפרו: מה להצד השוה שבהו, שבו יש בהו צד מזבח.

מאי קסבר? אי קסבר קדושה ראשונה קדשה לשענה וקדשה לעתיד לבא – בכור נמי, אי קסבר קדושה ראשונה קדשה לשענה ולא קדשה לעתיד לבא – אפילו בכור נמי תבעי! אמר **רבינא**: לעולם קסבר קדשה לשענה ולא קדשה לעתיד לבא, והכא בבכור שגזק דמו קודם חורבן הבית, וחרב הבית ועדיין בשרו קיים. ומקשינו בשרו לדמו, מה דמו במזבח – אף בשרו במזבח. ומקיש מעשר לבכור. וכי דבר הלמד בהקש חוזר ומלמד בהקש? מעשר דגן חולין הוא. [יט, ב] הניחא למאן דאמר בתר למד אזלינו, אלא למאן דאמר בתר מלמד אזלינו, מאי איכא למימר? דם ובשר חדא מילתא היא.

[1. קדשים ומעשר שני חוץ
למקומם]

[משנה: קדשי קדשים חוץ לקלעים, קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה].

קדשי קדשים וכו'. תגינא חדא זימנא: מעשר שני והקדש שלא נפדו! אמר **רבי יוסי**

בר חנינא: סיפא במעשר שני טהור וגברא טהור, דקא אכיל חוץ לחומה. רישא במעשר שני טמא וגברא טמא, וקא אכיל ליה בירושלים. ומנלן דמחייב עליה משום טומאה? דתנינא, **רבי שמעון** אומר: "לא בערתי ממנו בְּטָמָא" – בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן מוזָהר על אכילה איני יודע. טומאת הגוף – בהדיא פתיב: "נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים וגו'" אלא: טומאת עצמו מניין? דכתיב: "לא תוכל לאכל בשעריך". ולהלן הוא אומר: "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור", ותנינא **דבי רבי ישמעאל**: אפילו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת ואין חוששין, וקאמר רחמנא: האיך טמא דשרי לך גבי טהור התם – הקא לא תיכול. ומנא לן דבר פדייה הוא? דאמר **רבי אלעזר**: מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים? תלמוד לומר: "כי לא תוכל שאתו." – ואין "שאת" אלא אכילה, שנגאמר "וישא משאת מאת פניו".

אמר רב ביבי אמר רב אסי: מנין למעשר שני טהור שפודין אותו אפילו בפסיעה אחת חוץ לחומה? שנגאמר: "כי לא תוכל שאתו". האי מבעי ליה לכדרבי אלעזר! אם כן, לימא קרא "לא תוכל לאוכלו", מאי "שאתו"? ואימא כולו להכי הוא דאתא! אם כן, לימא קרא "לא תוכל ליטלו", מאי "שאתו"? שמע מינה תרתי.

ייתיב **רב חנינא ורב הושעיא**, וקא מבטין להו: אפיתחא דירושלים, מהו? פשיטא, הוא בחוץ ומשאו בפנים – קלטוהו מחיצות, הוא בפנים ומשאו בחוץ, מהו? תנא להו **ההוא סבא בדבי רבי שמעון בן יוחי**: "כי ירחק ממך המקום" – ממילואך. בעי **רב פפא**: נקיט ליה בקניא, מאי? תיקו.

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מעשר שני מאימתי חייבין עליו – משראה פני החומה. מאי טעמא? דאמר קרא "לפני ה' אלהיך תאכלנו (שנה בשנה)", וכתיב "(כי) לא תוכל לאכל בשעריך", כל היכא דקרינו ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" – קרינו ביה "לא תוכל לאכול בשעריך". וכל היכא דלא קרינו ביה "לפני ה' אלהיך תאכלנו" – לא קרינו ביה "לא תוכל לאכול בשעריך". מיתיבי, **רבי יוסי** אומר: כהן שעלתה בידו תאנה של טבל, אמר: תאנה זו, תרומתה בעוקצה, מעשר ראשון בצפונה, ומעשר שני לדרומה. והיא שנת מעשר שני והוא בירושלים, או מעשר עני והוא בגבולין, אכלה – [כ, א] לוקה אחת. וזר שאכלה – לוקה שתיים. שאילו בתחלה אכלה – אינו לוקה אלא אחת. טעמא דאיתיה בירושלים, הא בגבולין – לוקה שלש, דאף על גב דלאו רואה פני חומה! דעילין[ה] ואפין[ה]. אי הכי מאי למימרא? הקא במאי עסקינו – כגון דעילינהו בטיבליהו, וקסבר: מתנות שלא הורמו – כמי שהורמו דמין.

וסָבַר רַבִּי יוֹסִי מִתְּנֻת שֶׁלֹּא הוֹרְמוּ כָּמִי שֶׁהוֹרְמוּ דָּמִי? וְהִתְנִיָּא: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי: לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל פִּירוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן וְעָבְרוּ בִירוּשָׁלַיִם – שִׁיפָּדָה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁלְהֵן וַיֵּאָכֵל בְּכָל מְקוֹם. וְעַל מָה נִחְלְקוּ – עַל פִּירוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן וְעָבְרוּ בִירוּשָׁלַיִם, שֶׁבֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: יִחְזִיר מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁלְהֵם וַיֵּאָכֵל בִירוּשָׁלַיִם, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: יִפָּדָה וַיֵּאָכֵל בְּכָל מְקוֹם. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִתְּנֻת שֶׁלֹּא הוֹרְמוּ כָּמִי שֶׁהוֹרְמוּ דָּמִי? – הֵא קִלְטוּהוּ מִחִיצוֹת! אָמַר רַבָּה: מִחִיצָה לְאָכּוֹל דְּאוֹדְיִיתָא, מִחִיצָה לְקִלוֹט – דְּרַבְּנָן. וְכִי גִזֹּר רַבְּנָן – כִּי אֵיתִיהָ בְּעִינֶיהָ, בְּטַבְּלִיהָ לֹא גִזֹּר רַבְּנָן. רַבִּינָא אָמַר: כְּגוֹן דְּנִקְיֵיט לִיהָ בְּקִנְיָא. וְתַפְּשׁוּט בְּעִיָּא דְּרַב פָּפָא.

[ז. השובר את העצם בפסח,
והנוטל אם על הבנים]

[משנה: השובר את העצם בפסח השהור – הרי זה לוקה ארבעים.

אבל המותיר בשהור והשובר בטמא – אינו לוקה ארבעים

הנוטל אם על הבנים, רבי יהודה אומר: לוקה ואינו משלם. וחכמים אומרים: משלם ואינו לוקה. זה הפלל: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה – אין חייבין עליה].

סוגיה עשירית: הקורח והמקיף והמשחית והשורט

ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
והשורט	והמשחית	במסייע	במקיף לעצמו	הניקף	והמקיף	הקורח

בכמה מילים: החלק הראשון של הסוגיה הוא על מלקות בקורח קרחה בראשו ובמקיף פאת ראשו. החלק השני של הסוגיה הוא על מלקות במשחית פאת זקנו ובשורט שריטה על המת. במרכז הסוגיה דיון על הניקף, אם חיובו הוא רק לפי רבי יהודה, שלוקים על לאו שאין בו מעשה, או שמדובר במסייע. מכל מקום, מרכז הסוגיה מורה על כך שהתורה באה לאסור את התוצאה, ולא רק את המעשה.

[א. הקורח]

[משנה: הקורח קרחה בראשו].

גמ'. תנו רבנן: "לא יקרחו", יכול אפילו קרח ארבע וקמש קריחות לא יהא חייב

אֵלָא אַחַת? תַּלְמוּד לומר "קַרְחָה" – לְחַיִּיב עַל כָּל קַרְחָה וְקַרְחָה. "בְּרֵאשִׁים" מָה תַּלְמוּד לומר? לְפִי שְׁנַאמֵר "לֹא תִתְגַּדֵּדוּ וְלֹא תַשְׁימוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת", יָכוֹל לֹא יֵהָא חַיִּיב אֵלָא עַל בֵּין הָעֵינַיִם בְּלִבָּה, מִנּוּן לְרִבּוּת כָּל הָרֹאשׁ? תַּלְמוּד לומר "בְּרֵאשִׁים" – לְרִבּוּת כָּל הָרֹאשׁ. וְאִין לִי אֵלָא בִּכְהֵנִים, שְׂרִיבָה בְּהוּן הַפְּתוּב מִצּוֹת יְתִירוֹת, יִשְׁרָאֵל מִנּוּן? נֶאמַר כָּאן "קַרְחָה" וְנֶאמַר לְהֵלן "קַרְחָה", מָה לְהֵלן חַיִּיב עַל כָּל קַרְחָה וְקַרְחָה, וְחַיִּיב עַל הָרֹאשׁ כְּבִין הָעֵינַיִם – אִף כָּאן חַיִּיב עַל כָּל קַרְחָה וְקַרְחָה, וְחַיִּיב עַל הָרֹאשׁ כְּבִין הָעֵינַיִם. וְמָה לְהֵלן עַל מַת – אִף כָּאן עַל מַת.

הָנִי אֲרַבַּע וְחֲמִשׁ קְרִיחוֹת הֵיכִי דְמִי? אֵילִימָא בְּזָה אַחַר זֶה, וּבְחֲמִשׁ הַתְּרֵאוֹת – פְּשִׁיטָא! [כ, ב] אֵלָא בְּחֻדָּא הַתְּרֵאָה, מִי מַחֲיִיב? וְהַתְּנָן: גְּזִיר שְׁהִיָּה שׁוֹתָה יוּן כָּל הַיּוֹם – אִינוּ חַיִּיב אֵלָא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: "אַל תִּשְׁתֶּה", "אַל תִּשְׁתֶּה", וְהוּא שׁוֹתָה – חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת! לֹא צְרִיכָא, דְּסָךְ חֲמִשׁ אֲצַבְעוֹתָיו נָשָׂא וְאוֹתְבִינְהוּ בְּבַת אַחַת, דְּהוּא לִיָּה, הַתְּרֵאָה לְכָל חֻדָּא וְחֻדָּא.

וְכַמָּה שִׁיעוּר קַרְחָה? **רַב הוּנָא** אוֹמַר: כְּדִי שְׂרִיפָה מְרֵאשׁוּ. **רַבִּי יוֹחָנָן** אוֹמַר **מִשּׁוּם רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**: כְּגָרִיס.

כְּתִנָּאִי: כְּמָה שִׁיעוּר קַרְחָה – כְּגָרִיס, **אַחֲרִים** אוֹמְרִים: כְּדִי שְׂרִיפָה מְרֵאשׁוּ. אָמַר **רַב יְהוּדָה בְּרַבִּי חֲבִיבָא**: פְּלִיגִי בַּהּ תִּלְתָּא תִנָּאִי, חַד אוֹמַר: כְּגָרִיס, וְחַד אוֹמַר: כְּדִי שְׂרִיפָה מְרֵאשׁוּ, וְחַד אוֹמַר: כְּשִׁתִּי שְׁעֵרוֹת. וְאִיכָא דְמַפִּיק שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת וּמַעֲיִיל בְּכַעֲדָשָׁה. וְסִימְנָהּ: בַּהֲרַת – כְּגָרִיס, וּמַחֲיָה – בְּכַעֲדָשָׁה.

תִּנָּא: הַנוּטֵל מְלֵא פִי הַזּוֹג בְּשֶׁבֶת – חַיִּיב. וְכַמָּה מְלֵא פִי הַזּוֹג? אָמַר **רַב יְהוּדָה**: שְׁתֵּים. וְהַתְּנָא: לְקַרְחָה שְׁתֵּים! אִימָא: וְכֵן לְקַרְחָה שְׁתֵּים.

תִּנָּא גַּמִּי הָכִי: הַנוּטֵל מְלֵא פִי הַזּוֹג בְּשֶׁבֶת חַיִּיב, וְכַמָּה מְלֵא פִי הַזּוֹג – שְׁתֵּים. **רַבִּי אֲלֵעָזָר** אוֹמַר: אַחַת. וּמוֹדִים **חֲכָמִים** לְרַבִּי אֲלֵעָזָר בְּמַלְקֵט לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁחוּרוֹת, אֲפִילוּ אַחַת – שֶׁהוּא חַיִּיב. וְדָבָר זֶה אֲפִילוּ בְּחוּל אַסוּר, מִשּׁוּם שְׁנַאמֵר: "לֹא יִלְבַּשׁ גִּבֹּר שְׁמֶלֶת אִשָּׁה".

[ב. והמקור]

[משנה: והמקור פֶּאֶת רֵאשׁוֹ].

וְהַמְקִיף פֶּאֶת רֵאשׁוֹ וְכו'. תִּנּוּ רַבָּנָן: "פֶּאֶת רֵאשׁוֹ" – סוֹף רֵאשׁוֹ, וְאִיזְהוּ סוֹף רֵאשׁוֹ – זֶה הַמְשָׁנָה צָדְעִי לְאַחֲרֵי אֲזִינוֹ וּלְפִדְחָתוֹ.

[ג-ד-ה. הניקוף]

תְּנִי תִנָּא קַמִּיה דְּרַב חֲסֵדָא: אֶחָד הַמְקִיף וְאֶחָד הַנִּיקֵף – לֹאֲקָה. אָמַר לִיה: מֵאן דְּאָכִיל תַּמְרֵי בְּאֶרְבֵּילָא לָקִי? דָּאֻמַּר לֵה: מִנִּי – רַבִּי יְהוּדָה הֵיא, דָּאֻמַּר: לֹאוּ שְׂאִין בּוּ מַעֲשָׂה לֹאֲקִין עָלֵיו.

רַבָּא אֻמַּר: בְּמַקִּיף לְעֶצְמוֹ, וְדַבְּרֵי הַכֹּל.

רַב אָשִׁי אֻמַּר: בְּמַסִּיעֵי. וְדַבְּרֵי הַכֹּל.

[ו. והמשחית]

[משנה: והמשחית פֹּאת זָקֵנו].

וְהַמְשַׁחִית פֹּאת זָקֵנו. תֵּנוּ רַבָּנִן: פֹּאת זָקֵנו – סוֹף זָקֵנו, וְאִיזְהוּ סוֹף זָקֵנו – שְׂבוּלָת זָקֵנו.

[ז. והשורט]

[משנה: וְהַשּׁוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמֵּת – חַיִּיב. שְׂרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמָּשָׁה מֵתִים, או חֶמֶשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אֶחָד – חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת].

וְהַמְשַׁרֵּט שְׂרִיטָה אַחַת וְכו'. תֵּנוּ רַבָּנִן: "וְשַׁרֵּט" – יָכוֹל אֶפִּילוּ שְׂרֵט עַל בֵּיתוֹ שְׁנָפַל וְעַל סְפִינָתוֹ שְׁטָבְעָה בֵּינָם? תִּלְמוּד לֹאֻמַּר: "לְנֶפֶשׁ" – אִינוּ חַיִּיב אֲלָא עַל הַמֵּת בְּלִבָּד. וּמִנֵּין לְמַשְׁרֵט חֶמֶשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אֶחָד שֶׁהוּא חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? תִּלְמוּד לֹאֻמַּר: "וְשַׁרֵּט" – לְחַיִּיב עַל כָּל שְׂרִיטָה וְשְׂרִיטָה. רַבִּי יוֹסִי אֻמַּר: מִנֵּין לְמַשְׁרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֶמֶשׁ מֵתִים, שֶׁהוּא חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? תִּלְמוּד לֹאֻמַּר "לְנֶפֶשׁ" – לְחַיִּיב עַל כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ. וְהָא אֶפִּיקְתִּיה לְבֵיתוֹ שְׁנָפַל וְלְסְפִינָתוֹ שְׁטָבְעָה בֵּינָם! [כא, א] קֶסֶבֶר רַבִּי יוֹסִי: שְׂרִיטָה וְגִדִּידָה אַחַת הֵיא, וְכָתִיב הֵתָם "לְמֵת".

אָמַר שְׁמוּאֵל: הַמְשַׁרֵּט בְּכָלִי – חַיִּיב. מֵיִתִּיבִי: שְׂרִיטָה וְגִדִּידָה אַחַת הֵיא, אֲלָא שְׁשְׂרִיטָה בִּיד וְגִדִּידָה בְּכָלִי! הוּא דָּאֻמַּר רַבִּי יוֹסִי.

תְּנִי תִנָּא קַמִּיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן: עַל מֵת, בִּין בִּיד בִּין בְּכָלִי – חַיִּיב, עַל עֲבוּדָה זָרָה, בִּיד – חַיִּיב, בְּכָלִי – פָּטוּר. וְהָא אֵיפְכָא כְּתִיב: "וַיִּתְגַּדְּדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבִרְמָחִים"! אֲלָא אֵימָא: בִּיד – פָּטוּר, בְּכָלִי – חַיִּיב.

סוגיה אחת עשרה: איזה מעשה מחייב מלקות?

						
ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
הפושט והלובש	התראה מחלקת	מכתו מוכיח עליו	ריבדא דכוסליתא	אפר על מכתו	הכותב כתובת קעקע	כמה חייב על גילוח והשחתה

בכמה מילים: החלק הראשון של הסוגיה הוא על מעשה אחד שכתוב בתורה אך הוא מחייב כמה מלקות – גילוח והשחתה, או מעשה שכתוב בתורה לאיסור והוא איננו מחייב מלקות – כתובת קעקע שלא כתב בה את השם. החלק השני של הסוגיה הוא על מי שעושה מעשה אחד ומתרים בו כמה פעמים ולפיכך הוא חייב כמה מלקות, או על מי שמתרים בו כמה פעמים והוא חייב פעם שניה רק אם הוא עושה את המעשה פעם נוספת. במרכז הסוגיה מחלוקת אם מעשה שכתוב בתורה לאיסור יכול להיות שאין לוקין עליו אם יש הוכחה צדדית שזה לא נעשה לשם איסור.

[א. כמה חייב על גילוח]

[והשחתה]

[משנה: על הראש – שְׁתִּים, אחת מכאן ואחת מכאן, על הזקן – שְׁתִּים מכאן ושְׁתִּים מכאן, ואחת מלמטה. **רבי אליעזר** אומר: אם ניטלו כולן כאחת – אינו חייב אלא אחת.

ואינו חייב עד שִׁיטְלוּ בַתֵּער. **רבי אליעזר** אומר, אפילו לקטו במלקט או ברהיטני, חייב].

וחייב על הראש. מחוייב רב ששט בין פירקי רישא.

ועל הזקן, שְׁתִּים מכאן ושְׁתִּים מכאן ואחת מלמטה. **מחוייב רב ששט בין פירקי דיקנא.**

רבי אליעזר אומר: אם נטלו וכו'. קסבר: חד לאו הוא.

ואינו חייב עד שִׁיטְלוּ בַתֵּער. תנו רבנן: "ופאת זקנם לא יגלחו", יכול אפילו גלחו במספרים יהא חייב? תלמוד לומר: "לא תשחית". אי "לא תשחית", יכול אם לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב? תלמוד לומר: "לא יגלחו". הא פיצד – גילוח שיש בו השחתה, הוי אומר זה תער.

רבי אליעזר אומר: אפילו לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב. מה נפשך: אי גמיר גזירה שוה – לביעי תער, אי לא גמיר גזירה שוה – מספרים נמי [לא]! לעולם גמיר גזירה שוה, וקסבר: הגי גמיר גילוח עבדי.

[ב. הכותב כתובת קעקע]

[משנה: הכותב כתובת קעקע. כתב ולא קעקע, קעקע ולא כתב – אינו חייב, עד שיכתוב ויקעקע (בדין) ובכחול ובכל דבר שהוא רושם. **רבי שמעון** בן יהודה משום **רבי שמעון** אומר: אינו חייב עד שיכתוב שם את השם, שנאמר: "וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני ה'".]

גמ'. אמר ליה **רב אחא בריה דרבא** **לרב אשי**: עד דִּיכְתוּב "אני ה'" מפש? אמר ליה: לא. בְּדַתְנִי **בר קפרא**: אינו חייב עד שיכתוב שם עבודה זרה, שנאמר: "וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'" – אני ה', ולא אחר.

[ג-ד-ה. אפר על גבי מכתון]

אמר **רב מלפניא** אמר **רב אדא בר אבהה**: אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי

מִכָּתוּב, מִפְּנֵי שְׁנֵי אֵינִי כְּתוּבָה קָעָקַע.

אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִיה דְּרַב אִיקָא: שְׁפָחוֹת וְגוֹמוֹת – רַב מְלָכִי, בְּלוּרִית, אֶפְרַיִם
מְקַלָּה וְגִבְיָה – רַב מְלָכִי.

רַב פָּפָא אָמַר: מִתְּנִיתִין וּמִתְּנִיתָא – רַב מְלָכִי, שְׁמַעְתָּתָא – רַב מְלָכִי. וְסִימְנִיה:
מִתְּנִיתָא מְלָכִי.

מֵאִי בִּינְיָהוּ? אִיקָא בִּינְיָהוּ שְׁפָחוֹת.

רַב בִּיבִי בַר אֲבִי קָפִיד אֶפִּילוּ אֲרִיבְדָּא דְּכוּסִילָתָא.

רַב אֲשִׁי אָמַר: כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם מֶכָּה – מִכָּתוּב מוֹכִיחַ עָלָיו.

[1. הִתְרָאָה מִחֻלְקָת]

[מִשְׁנָה: גִּזְרֵי שְׁהִיָּה שׁוֹתָה נִזְוָה כָּל הַיּוֹם – אֵין חַיִּיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ "אֵל תִּשְׁתֶּה", "אֵל תִּשְׁתֶּה",
וְהוּא שׁוֹתָה – חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

הִיָּה מִשְׁמָא לְמַתִּים כָּל הַיּוֹם – אֵינוֹ חַיִּיב אֶלָּא אַחַת, אָמְרוּ לוֹ "אֵל תִּשְׁמָא", "אֵל תִּשְׁמָא", וְהוּא
מִשְׁמָא – חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

הִיָּה מְגַלַּח כָּל הַיּוֹם – אֵינוֹ חַיִּיב אֶלָּא אַחַת, אָמְרוּ לוֹ "אֵל תְּגַלַּח", "אֵל תְּגַלַּח", וְהוּא מְגַלַּח – חַיִּיב
עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

[2. פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ]

הִיָּה לְבוֹשׁ בְּכָלֵאִים כָּל הַיּוֹם – אֵינוֹ חַיִּיב אֶלָּא אַחַת, אָמְרוּ לוֹ: "אֵל תִּלְבֹּשׁ", "אֵל תִּלְבֹּשׁ", וְהוּא פּוֹשֵׁט
וְלוֹבֵשׁ – חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

גַּמ'. אָמַר רַב בִּיבִי אָמַר רַבִּי יוֹסִי: "פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ" – לֹבֵשׁ מִמֶּשׁ, אוֹ אֶפִּילוּ מִכְּנִים
וּמוֹצִיא בֵּית דִּין אֲנֻקְלִי שְׁלוֹ? מַחֲוִי רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא: עֵינֵי וְאַפֻּקִי. רַב אֲשִׁי
אוֹמַר: אֶפִּילוּ לֹא שָׁהָא אֶלָּא כְּדֵי לְפָשׁוּט וְלִלְבֹּשׁ – חַיִּיב.

סוגיה שתיים עשרה: חיוב כמה מלקות על מעשה אחד

						
ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
הלובש כלאים אינו מן השם		שור פסולי המוקדשים	ולילקי נמי	החופה בכלאים לוקה	חורש תלם אחד וחייב משום שמונה לאוין	

בכמה מילים: החלק הראשון של הסוגיה הוא על מעשה אחד שמחייב כמה מלקות – חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין. החלק השני של הסוגיה מבהיר שהחורש וחייב כמה לאוין איננו חייב על דברים שאינם מן השם – הלובש כלאים. במרכז הסוגיה באו כמה הצעות ללאוין נוספים שעובר החורש, ולחלקם הגמרא הסבירה מדוע לא מנו אותם, וחלקם נשארו בשאלה. עוד במרכז, דנו על כלאי הכרם ועל כלאי הבהמה, ונראה שבזה מדגישה הגמרא, שיכול להיות מעשה אחד שחייבים עליו מצד החיבור של האיסורים זה לזה.

[א-ב. חורש תלם אחד וחייב
עליו משום שמונה לאוין]

[משנה: [כא, ב] יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין:]

החורש בשור ובמור, והן מוקדשין, וכלאים בפרם, ובשביעית, ויום טוב, וכהן ונזיר בבית הטומאה].

[ג. החופה בכלאים לוקה]

יש חורש תלם וכו'. אמר רבי ינאי: בחבורה נמנו וגמרו: החופה בכלאים – לוקה. אמר להן רבי יוחנן: לאו משנתנו היא זו? יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין: החורש בשור ובמור והן מוקדשין, וכלאים בפרם – האי חורש דמחייב משום כלאים היכי משפחת לה? לאו דמיפסי בהדיה דאזיל? אמר ליה: אי לאו דדלאי לה חספא, מי משפחת מרגניתא תותה?

אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: אי לאו דקילסא גברא רבה, הוה אמינא: מתניתין מני – רבי עקיבא היא, דאמר: המקיים כלאים – לוקה.

מאי רבי עקיבא? דתניא: המנפש והמחפה בכלאים – לוקה. רבי עקיבא אומר: אף המקיים. מאי טעמא דרבי עקיבא? דתניא: "שך לא תזרע כלאים" – אין לי אלא זרע, מקיים מנין? תלמוד לומר: "בהמתך לא תרביע כלאים שך לא תזרע כלאים".

[ד. ולילקי נמי]

אמר ליה עולא לרב נחמן: ולילקי נמי משום זרע ביום טוב! אמר ליה: תנא ושייר. אמר ליה: תנא קתני שמונה, ואף אמרת תנא ושייר? אמר רבא: יש חילוק מלאכות בשבת, ואין חילוק מלאכות ביום טוב. אמר ליה: עדיא תהא. איתיביה אבוי: ואין חילוק מלאכות ביום טוב? והתנן: המבשל גיד בחלב ביום טוב, ואכלו – לוקה חמש. לוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום מבשל ביום טוב שלא לצורך, ולוקה משום מבשל גיד בחלב, ולוקה משום אוכל בשור בחלב, ולוקה [כב, א] משום הבערה. ואם איתא, משום הבערה לא מחייב, דהא איחייב ליה משום בשול! אפיק הבערה ועייל גיד הנשה של גבילה. והתני רבי חייא: לוקה שתים על אכילתו ושלש על בשולו. ואי איתא, שלש על אכילתו הוא חייב! אלא: אפיק הבערה ועייל עצי אשירה, ואזהרתיה מהכא: "ולא ידבק בידו וגו'".

אמר ליה רב אחא ברבי דרבא לרב אשי: ולילקי נמי משום "לא תביא תועבה אל ביתך"! אלא: הכא במאי עסקינן – כגון שבישלו בעצי הקדש, ואזהרתיה מהכא:

"ואשריהם תשדפון באש... לא תעשון כן לה' אלהיכם".

סימן. שנבא"י שנ"ו מתקין לה **רב הושעניא**: וליחשוב נמי הזרע בנחל איתן, ואזהרתיה מהכא: "אשר לא יעבד בו ולא יזרע"!

מתקין לה **רב חנניא**: וליחשוב נמי המוחק את השם בהליכתו, ואזהרתיה מהכא: "ואבדתם את שמם וגו' (ו)לא תעשון כן לה' אלהיכם"!

מתקין לה **רבי אבהו**: וליחשוב נמי הקוצץ את בהרתו, ואזהרתיה מהכא: "השמר בנגע הצרעת"!

מתקין לה **אבוי**: וליחשוב נמי המזיח החושן מעל האפוד, והמסיר בדי ארון, ואזהרתיה מהכא: "ו(ו)לא יסרו", "ולא יזח החשן"!

מתקין לה **רב אשי**: וליחשוב נמי החורש בעצי אשירה, ואזהרתיה מהכא: "ולא ידבק בידך מאומה וגו'!"

מתקין לה **רבינא**: וליחשוב נמי הקוצץ אילנות טובות, ואזהרתיה מהכא: "כי מפנו תאכל ואתו לא תכרת"!

אמר ליה **רבי ועירא לרבי מני**: וליחשוב נמי כגון דאמר "שבועה שלא אחרוש ביום טוב"!
התם לא קא חלה שבועה, מושבע ועומד מהר סיני הוא. אמר ליה: כגון דאמר "שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביום טוב", דמגו דחלה עליה שבועה בחול – חלה עליה נמי ביום טוב! מידי דאיתיה בשאיילה לא קתני. ולא? והרי הקדש! בבכור. והרי גזיר! גזיר שמשון. גזיר שמשון בר איטמוזי למתים הוא? אלא, האי תנא איסור כולל לית ליה.

[ה. שור פסולי המוקדשים]

אמר **רבי הושעניא**: המרביע שור פסולי המוקדשים – לוקה שנים.

אמר **רבי יצחק**: המנהיג בשור פסולי המוקדשים – לוקה, שהרי גוף אחד הוא, ועשאו הכתוב כשני גופים.

[1-2. הלובש כלאים]

חנינא כן תנינא אומר: אף הלוּבֵש כלאים. אמרו לו: אינו השם. אמר להם: אף הנזיר לא הוא השם.

סוגיה שלוש עשרה: המלקות עצמן

						
ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
מת או נתקלקל	המכה	שתי רצועות של חמור	סמיכות	רצועה של עגל	חזן הכנסת	במספר ארבעים

בכמה מילים: החלק הראשון של הסוגיה הוא על מספר המלקות והאומדן, החלק השני של הסוגיה הוא על המכה עצמה ועל אופני הפטור מהמלקות. במרכז הסוגיה מביאה הגמרא כמה דברים הנלמדים מסמיכות הפסוקים ביבמה, במועדות ובלשון הרע.

[א. במספר ארבעים]

[משנה: כמה מלקין אותו – ארבעים חסר אחת, שנאמר "במספר ארבעים" – מנין שהוא סמוך לארבעים. רבי יהודה אומר: ארבעים שלימות הוא לוקה, והיכן הוא לוקה את התיקרה – בין כתיפו. אין אומדין אותו, אלא במכות ראויות להשתלש. אמדוהו לקבל ארבעים, ולוקה מקצת, [כב, ב] ואמדו שאין יכול לקבל ארבעים – פטור. אמדוהו לקבל שמונה עשרה, ומשלקה אמדו שיקול הוא לקבל ארבעים – פטור.]

עבר גבידה שיש בה שני לאוין, אַמְדוּהוּ אומד אחד – לזקה ופְטוּר, ואם לאו – לזקה ומתְרַפּא, וחוזר ולזקה].

גמ'. מאי טעמא? אי כתיב "ארבעים במספר" הוה אמינא: ארבעים במניינא, השתא דכתיב "במספר ארבעים" – מנין שהוא סוכם את הארבעים. אמר רבא: כמא טפשא שאר אינשי, דקיימי מקמי ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בספר תורה כתיב "ארבעים", ואתו רבנן בצרו חדא.

רבי יהודה אומר: ארבעים שלימות וכו'. אמר רבי יצחק: מאי טעמא דרבי יהודה – דכתיב "מה המכות האלה בין ידיך ואמר אשר הפתי בית מאהבי". ורבנן? הווא בתינוקות של בית רבן הוא דכתיב.

אין אומדין אלא במכות הראויות וכו'. לקה – אין, לא לקה – לא. ודמינהו: אַמְדוּהוּ לקבל ארבעים, וחזרו ואמדו שאין יכול לקבל ארבעים – פטור. אַמְדוּהוּ לקבל שמונה עשרה, וחזרו ואַמְדוּהוּ שיכול לקבל ארבעים – פטור. אמר רב ששת: לא קשיא, הא – דאַמְדוּהוּ ליומי, הא – דאַמְדוּהוּ למחר וליומא אחרא.

גמ'. והתנאי: אין אומדין אומד אחד לשני לאוין! אמר רב ששת: לא קשיא, הא – דאַמְדוּהוּ לארבעים וחדא. הא – דאַמְדוּהוּ לארבעים ותרתי.

[ב. חזן הכנסת]

[משנה: כיצד מלקין אותו?]

כופה שתי ידיו על העמוד הילך והילך, וסוז הכנסת אויז בבגדי, אם נקרעו – נקרעו, ואם נפרמו – נפרמו, עד שהוא מגלה את לבו. והאבן נתונה מאחרי, סוז הכנסת עומד עליו ורצועה בידו, של עגל, כפולה אחד לשנים ושנים לארבעה, ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה].

[כג, א] גמ'. מאי טעמא – משום "נקלה".

[ג. רצועה של עגל]

אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: מנין לרצועה שהיא של עגל – דכתיב "ארבעים יפנו", וסמיה ליה "לא תחסם שור בדישו".

[ד. סמיכות]

ואמר **ה' ששית משום רבי אלעזר בן עזריה**: מנין ליבמה שנופלה לפני מופה שחיר, שאין חוסמין אותה – דכתיב "לא תחסם שור בדישו", וסמין ליה "כי ישובו אחים יחדו וגו'".

ואמר **רב ששית משום רבי אלעזר בן עזריה**: כל המבזה את המועדים באילו עובד עבודה זרה, דכתיב "אלהי מסכה לא תעשה לך", וסמין ליה "את חג המצות תשמד".

ואמר **רב ששית משום רבי אלעזר בן עזריה**: כל המספר לשון הרע, וכן המקבל לשון הרע, וכל המעיד עדות שקר – ראוי להשליכו לכלבים, דכתיב "לכלב תשלכון אותו", וסמין ליה "לא תשא שמע שוא וגו'", קרי ביה נמי "לא תשיא".

[ה. ושתי רצועות של חמור]

ושתי רצועות וכו'. תנא: של חמור. בדריש **ההוא גלילאה עליה דרב חסדא**: "ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו ושראל לא ידע וגו'", אמר הקדוש ברוך הוא: יבא מי שפכיר אבוס בעליו, ויפרע ממני שאינו מכיר אבוס בעליו.

[ו. המכה]

[משנה: ידה טפח ורחבה טפח, וראשה מגעת על פי כריסו. ומכה אותו שליש מלפניו ושתי ידות מלאחריו.]

ואינו מכה אותו לא עומד ולא יושב, אלא מושה, שנאמר "והפילו השפט".

והמכה מכה בידו אחת בכל כחו.

והקורא קורא: "אם לא תשמד לעשות וגו'", "והפלא ה' את מכתך ואת מכות וגו'" וחוזר לתחלת המקרא: "ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'" וחזרתם: "והוא רחום יכפר עון", וגו', וחוזר לתחלת המקרא].

ידה טפח וכו'. אמר **אביי**: שמע מינה כל חד וחד לפום גביה עבדינן ליה. אמר ליה **רבא**: אם כן נפיש להו רצועות טובא! אלא אמר **רבא**: אבקתא אית ליה, כי בעי מיקטר ביה, כי בעי מרפה בה.

מלקין אותו וכו'. מנא הגי מילי? אמר **רב כהנא**: דאמר קרא "והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר" – רשעה אחת מלפניו, שתי רשעיות מאחוריו.

אין מלקין אותו וכו'. אמר **רב חסדא אמר רבי יוחנן**: מנין לרצועה שהיא מוכפלת – שנאמר "והפילו". והא מיבעי ליה לגופיה! אם כן לכתוב קרא "זשיהו", מאי "הפילו"? שמע מינה תרתי.

המכה מכה בידו. תנו רבנן: אין מעמידין חזנין אלא חסידי כח ויתירי מדע. **רבי יהודה** אומר: אפילו חסידי מדע ויתירי כח. אמר **רבא**: כוותיה דרבי יהודה מסתברא, דכתיב "לא יוסיף... פן יוסיף", אי אמרת בשלמא חסידי מדע – היינו דצריך לאזהורי. אלא אי אמרת יתירי מדע – מי צריך לאזהורי? ורבנן: אין מזרזין אלא למזודן.

תנא: כשהוא מגביה – מגביה בשתי ידיו, וכשהוא מכה – מכה בידו אחת, כי היכי (דליתא) [דתיתי] מדידיה.

והקורא קורא וכו'. תנו רבנן: הגדול שבדיינין קורא, השני מונה, והשלישי אומר: "הכהו"! בזמן שמכה מרובה – מאריה, בזמן שמכה מועטת – מקצרה. והא אנו תנו: חוזר לתחלת המקרא! מצוה לצמצם, ואי[ם] לא צמצם – חוזר לתחלת המקרא.

תנו רבנן: "מכה רבה", אין לי אלא מכה רבה, מכה מועטת מנין? תלמוד לומר: "לא יוסיף". אם כן, מה תלמוד לומר "מכה רבה"? לימוד על הראשונות שהן מכה רבה.

[ז. מת או נתקלקל]

[משנה: ואם מת תחת ידו – פטור. הוסיף לו עוד רצועה אחת ומת – הרי זה גולה על ידו.

נתקלקל, בין בריעי בין במים – פטור, **רבי יהודה** אומר: האיש – בריעי, והאשה – במים].

נתקלקל וכו'. תנו רבנן: אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה בְּרִיעִי וְלֹא בָּמִים, דְּבָרֵי **רבי מאיר**. **רבי יהודה** אומר: האיש בריעי, והאשה במים. ו**חכמים** אומרים: אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה – בין בריעי בין במים. וְהַתְּנִיָּא, **רבי יהודה** אומר: אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה – בְּרִיעִי!

אמר **רב נחמן בר יצחק**: שגיהם שוין בריעי.

אמר **שמואל**: כפתוהו, ורץ מבית דין – פטור. מיתבי: קלה, בין בראשונה בין בשנייה – פוטרין אותו. נפסקה רצועה בשנייה – פוטרין אותו, בראשונה – אין

פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. אֲמַאי? לֵהוּי כְּרֶעַ! הֵתָם רָע, הָכָא לֹא רָע.

תִּנּוּ רַבָּנָן: אֲמַדוּהוּ לְכַשְׂיִלְקָה קָלָה – פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. לְכַשְׂיִצָּא מִבֵּית דִּין קָלָה –
מִלְקִין אוֹתוֹ. וְלֹא עוֹד אֵלָּא, אֲפִילוּ קָלָה בְּתַחֲלָה – מִלְקִין אוֹתוֹ שְׁנַאֲמַר: "וְהִכְּהוּ וְגו'
וְנִקְלָה" וְלֹא שְׁלָקָה בְּבֵית דִּין.

סוגיה ארבע עשרה: חייבי כריתות שלקו

						
ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
הפורש מן העבירה	היושב ולא עבר עבירה	ארבע גזירות שגזר משה	613 מצוות, על כמה העמידום?	הופעת רוח הקודש	העושה מצוה אחת	חייבי כריתות שלקו

בכמה מילים: החלק הראשון של הסוגיה הוא מימרות של רבי חנניה בן גמליאל על חייבי כריתות שלקו ועל העושה מצוה אחת על מלקות באיסורי ביאה ובכניסה אל המקדש, והחלק השני על איסור אכילה בחולין ואכילת שקצים ורמשים. במרכז הסוגיה שני דיונים על "לא תעשה" ו"עשה" – לא תעשה שקדמו עשה, ולא תעשה שיש בו קום עשה, ודיון על התראת ספק. הסוגיה כולה, כמו ספר קדושה ברמב"ם, היא על קדושת עם ישראל, והיא מדגישה שכאשר ישנו עשה לעשות או כאשר ההתראה היא בספק – אין לוקין על עשיית הלאו.

[א. רבי חנניה בן גמליאל: חייבי

כריתות שלקו]

[משנה: כל חייבי כריתות שלקו – נפטרו ידי כריתתם, שנאמר: "וְנִקְלָה אֲחִיקָה לְעֵינֶיךָ" – כְּשֶׁלָקָה חָרִי הוא כְּאֲחִיקָה דְּכָרִי רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל].

גמ'. **אמר רבי יוחנן:** חלוקין עליו חביריו על רבי חנניה בן גמליאל.

אמר רב אדא בר אבהה: אמרי בי רב, תנינו: אין בין שבת ליום הכפורים אלא שנה ודונו בידי אדם וזה ודונו בהפכת. ואם איתא, אידי ואידי בידי אדם הוא.

רב נחמן בר יצחק אומר: הא מני – רבי יצחק היא, דאמר: מלקות בחייבי כריתות ליכא. דתניא, **רבי יצחק** אומר: חייבי כריתות בפלל היו, ולמה יצאת כרת באחותו – לדונו בכרת ולא במלקות.

רב אשי אומר: אפילו תימא רבנן, זה – עיקר ודונו בידי אדם, וזה – עיקר ודונו בידי שמים.

אמר רב אדא בר אבהה אמר רב: הלכה כרבי חנניה בן גמליאל.

אמר רב יוסף: מאן סליק לעילא ואתא ואמר? **אמר ליה אבוי:** אלא הא דאמר **רבי יהושע בן לוי:** שלשה דברים עשו בית דין של מטה והספימו בית דין של מעלה על ידם – מאן סליק לעילא ואתא ואמר? אלא: קראי קא דרשינו, הקא נמי, קראי קא דרשינו.

גופא, **אמר רבי יהושע בן לוי:** שלשה דברים עשו בית דין של מטה והספימו בית דין של מעלה על ידם, [אלו הן]: מקרא מגילה, ושאיילת שלום [בשם], והבאת מעשה. מקרא מגילה – דכתיב "קִיְמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים" – קימו למעלה מה שקבלו למטה. ושאיילת שלום – דכתיב "וְהָיָה בְּעֹז בָּא מִבֵּית לָחֶם וַיֵּאמֶר לְקוֹצְרִים ה' עִמָּכֶם", ואומר "ה' עמך גבור החיל". מאי "ואומר"? וכי תימא בועז הוא דעבד מדעתיה, ומשמאי לא אספימו על ידה – תא שמע: ואומר "ה' עמך גבור החיל". הבאת מעשר – דכתיב "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת" **אמר ה'** צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די". מאי "עד בלי די"? **אמר רמי בר רב:** עד שיכלו שפתותיכם מלומר "די".

[ב. רבי חנניה בן גמליאל:

העושה מצוה אחת]

ואמר רבי חנניה בן גמליאל: מה אם העובר עבירה אחת נוטל נפשו עליה, העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שיתנתן לו נפשו.

[ג. הופיע רוח הקודש]

אמר רבי אלעזר: בשלשה מקומות הופיע רוח הקודש: בבית דינו של שם, ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובבית דינו של שלמה. בבית דינו של שם – דכתיב "ויפר יהודה ויאמר צדקה ממני". מנא ידע? דלמא כי היכי דאזל איהו לגבה אזל נמי אינש אחרניא [לגבה]! יצאת בת קול ואמרה: ממני יצאו כבושים. בבית דינו של שמואל – דכתיב "הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי... ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו... ויאמר עד ה' ועד משיחו... כי לא מצאתם בידי מאומה ויאמר עד", "ויאמר"? "ויאמרו" מיבעי ליה! יצאת בת קול ואמרה: אני עד בדבר זה. בבית דינו של שלמה – דכתיב "ויען המלך ויאמר תנו לה את הילד החי והמת לא תמיתהו (כי) היא אמו". מנא ידע? דלמא איערומא מיערמא! יצאת בת קול ואמרה: "היא אמו".

אמר רבא: ממאי? דלמא יהודה, פיון דחשיב ירחי ויומי ואיתרמי – דחזינו מחרזינו, דלא חזינו לא מחרזינו. שמואל נמי, כולהו ישראל קרי להו בלשון יחידי, דכתיב "ישראל נושע בה". שלמה נמי – מדהא קא (מרחמא) [מרחמא] והא לא קא (מרחמא) [מרחמא]! אלא גמרא.

[ד. דרש רבי שמלאי]

דרש רבי שמלאי: שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמש לאוין פמנין ימות החמה, ומאתים ואיפבעים ושמונה עשרה כנגד איברי של אדם. אמר רב הונא: מאי קרא – "תורה צוה לנו משה מוצשה", "תורה" בגימטריא [כד, א] שית מאה וחד סרי הוי, "אנכי" ו"לא יהיה לך" – מפי הגבורה שמענום.

(סימן דמשמק סק). בא דוד והעמידן על אחת עשרה, דכתיב "מזמור לדוד [ה'] מי יגור באהלך מי ישכן ביהר קדשך. הולך תמים ופועל צדק ודבר אמת בלבבו, לא

רגל על לשנו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרבו. נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד ושבוע להרע ולא ימה. כספו לא נתן בנשף ושחד על נקי לא לקח עשה אלה לא ימוט לעולם". "הולך תמים" – זה אברהם, דכתיב "התהלך לפני ה' והיה תמים". "פועל צדק" – כגון אבא חלקיהו. "ודובר אמת בלבבו" – כגון רב ספרא. "לא רגל על לשנו" – זה יעקב אבינו, דכתיב "אולי ימשיני אבי והייתי בעיניו כמתעתע". "לא עשה לרעהו רעה" – שלא ירד לאומנות חבירו. "וחרפה לא נשא על קרבו" – זה המקרב את קרוביו. "נבזה בעיניו נמאס" – זה חלקיהו המלך, שגידר עצמות אביו במטה של חבלים. "ואת יראי ה' יכבד" – זה יהושפט מלך יהודה, שבשעה שהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מפסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו "אבי אבי, רבי רבי, מרי מרי". "נשבוע להרע ולא ימה" – כרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: אהא בתענית עד שאבא לבייתי. "כספו לא נתן בנשף" – אפילו (ב)רבית גוי. "ושחד על נקי לא לקח" – כגון רבי ישמעאל ברבי יוסי.

כתיב "עשה אלה לא ימוט לעולם" – כשהיה רבן גמליאל מגיע למקרא הזה היה בוכה, אמר: מאן דעביד להו לכולהו – הוא דלא ימוט, הא חדא מינייהו – ימוט. אמרו ליה: מי כתיב "עשה כל אלה"? "עשה אלה" כתיב, אפילו בחדא מינייהו. דאי לא תימא הכי, כתיב קרא אחרינא "אל תטמאו בכל אלה", התם נמי, הנוגע בכל אלה – הוא דמטמא, בחדא מינייהו – לא? אלא לאו באחת מכל אלה, הכא נמי באחת מכל אלו.

בא ישעיהו והעמידן על שש, דכתיב "הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבצע מעשקות נער כפיו מתמך בשחד אטם אזנו משמע דמים ועצם עיניו מראות ברע". "הלך צדקות" – זה אברהם אבינו, דכתיב "כי ידעתינו למען אשר יצוה וגו'". "ודבר מישרים" – זה שאינו מקניט פני חבירו ברבים. "מאס בבצע מעשקות" – כגון רבי ישמעאל בן אלישע. "נער כפיו מתמך בשחד" – כגון רבי ישמעאל ברבי יוסי. "אטם אזנו משמע דמים" – דלא שמע בזילותא דצורבא מרבנן ושתיק, כגון רבי אלעזר ברבי שמעון. "ועצם עיניו מראות ברע" – כרבי חיאי בר אבא, דאמר רבי חיאי בר אבא: זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה. וכתיב: "הוא מרומים ישכון".

בא מיקה והעמידן על שלש, דכתיב "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם (ה') אלהיך". "עשות משפט" – זה הדין. "אהבת חסד" – זה גמילות חסדים. "והצנע לכת" – זה הוצאת המת והכנסת פלה. והלא דברים קל וחומר: ומה דברים שאין דרכן לעשותן בצנעא,

אמרה תורה "והצנע לכת", דברים שדרךם לעשותם בצנעא – על אחת כמה וכמה!
חזר ישעיהו והעמידן על שתיים, שנאמר "כה אמר ה' שמו מושפט ועשו צדקה".
בא עמוס והעמידן על אחת, שנאמר "כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו".
מתקין לה **רב נחמן בר יצחק**: אימא דרשוני בכל התורה! אלא: בא חבקוק
והעמידן על אחת, שנאמר "וצדיק באמונתו יחיה".

[ה. גזירות גזר משה רבינו על
ישראל]

אמר **רבי יוסי בר חנינא**: ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל, באו ארבעה
נביאים וביטלו. משה אמר: "וישפן ישראל בטח ביד עין יעקב", בא עמוס
וביטלה, [שנאמר]: "חדל נא מי יקום יעקב וגו'" וכתב "נחם ה' על זאת". משה
אמר: "ובגוים ההם לא תרגיע", בא ירמיה ואמר: "הלוח להרגיעו ישראל". משה
אמר: "פקד עון אבות על בנים", בא יחזקאל וביטלה: "הנפש החטאת היא תמות".
משה אמר "ואבדתם בגוים", בא ישעיהו ואמר: "והיה ביום ההוא יתקע בשופר
גדול".

אמר **רב**: מסתפינא מהאי קרא "ואבדתם בגוים". מתקין לה **רב פפא**: דלמא
פאבדה המתבקשת, דכתיב "תעיתי כשה אבד בקש עבדך"! אלא מסיפא [דקרא],
"ואכלה אתכם ארץ איביכם". מתקין לה **מר זוטרא**: דלמא פאכילת קישואין
ודילועין.

וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בו עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין
בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל, והתחילו
בוכין, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו: מפני מה אתה משחק? אמר להם: ואתם
מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: הללו גוים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודה
זרה יושבין בטח והשקט, ואנו, בית הדום וגלי אלהינו שרוף [כד, ב] באש, ולא
נבפה! אמר להן: לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כה לעושי רצונו על אחת
כמה וכמה. שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו
בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו
הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני
מה אתם בוכים? אמרו לו: מקום שכתוב בו "והזר הקרב יומת", ועבשיו שועלים
הלכו בו, ולא נבפה! אמר להן: לכך אני מצחק, דכתיב: "ואעידה לי עדים נאמנים

את אוריה הכהו ואת זכריה בן יברכיהו" – וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון, וזכריה במקדש שני! אלא: תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה. באוריה כתיב "לכן בגללכם ציון שדה תחרש", בזכריה כתיב "עוד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם". עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה – בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא נחמיתנא, עקיבא נחמיתנא.

[ו. היושב ולא עבר עבירה]

רבי שמעון אומר: ממקומו הוא למד, שנאמר: "ונכרתו הנפשות העשֹׂת וגו'" [כג, ב] "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם". הא היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה.

[ז. הפורש מן העבירה]

רבי שמעון בר רבי אומר: הרי הוא אומר "רק חזק לבלתי אכל (את) הדם כי הדם הוא הנפש וגו'" ומה אם הדם, שנפשו של האדם קצה ממנו – הפורש ממנו מקבל שכר, גזל ועריות, שנפשו של אדם מתאזר להן ומחמדתן – הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיוצא לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא ליזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

הדרן עלה אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות

